

لبز انکی لیکہ ء کسانیں پجارے

مسلم شفیع

بلوچی اکیڈمی
عدالت روڈ کوئٹہ

www.balochiacademy.org

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بیدئے اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چھاپ کت نہ کنت۔

لبز انکی لیکہ ۽ کسانیں پجارے
(نگدکاری)

مسلم شفیع

2023

ISBN # 978-969-680-193-1

نہاد: =/300 کلدار

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب ذکی پرنٹنگ پریس کراچی ۽ چھاپ کنائینگ ۽ شنگ کتگ۔

نام دات:
ساوڑیں دید گانی نامء

لڑبندی

1	پیش لہزہ.....
8	پنجاری دانک.....
15	کتابء درگتء.....
20	مہرانی دیار.....
25	پنجار (Introduction).....
33	لہزہ انک چیئے؟.....
38	زبان زانتیء گالہند سازی.....
46	ماہینتگیس گالہند.....
54	لہزہ انکی لیکہء دپتر.....
58	لہزہ انکی لیکہء پُژدرء دیمر وی.....
80	لیکہء چند چیئے؟.....
88	نہشتہ سیادی (Intertextuality).....
90	لیکہء سر پدیء چار رہند.....
92	مردم دوست (ہیومنسٹ) لہزہ انکی لیکہ.....
95	نو کیت یا نوک گواہی (Modernism).....

99	..... مارکسی لیکہ (Marxism)
103	..... جوڑ شتی لیکہ (structuralism)
107	..... ریسانک ۽ لیکہ (Formalism)
113	..... وانوک ۽ پریس ۽ نشتہ کار ۽ خیال
115	..... پد نو کی یاید جوڑ شتی لیکہ
120	..... نشتہ ڈی کنسٹر کشن (Deconstruction)
124	..... زال دوستی (Feminism)
126	..... کیور لیکہ (Queer Theory)
129	..... Cultural Materialism ۽ New Historism
135	..... دود ۽ ر بیدگی وانشت (Cultural Studies)
139	..... پد کالونیل وانشت (Post-Colonial Studies)
144	..... سر ر نیل ازم Surrealism
149	..... تب پریسانک یا تب پریسی (Psychoanalysis)
153	..... کارل ژونگ ۽ تب پریسی (تحلیل نفسی)

پیش لبز

لبز انکی لیکہ ۽ کسانیں پجّارے، مسلم شفیع ۽ ارزشت داریں کتابے۔ آئی ۽ یک حدّے ۽ ماں ایشی ۽ گونڈگری ۽ لبز انک، لبز انکی ۽ لسانی لیکہ، لبز انکی جُز ۽ نوک تریں نگدی میلانی بارواگپ ۽ تزان کتگ، اے کتاب ۽ پُر ارز شیں جہت ۽ پہنات ایش انت کہ اولی بر ۽ بلوچی ۽ زانشتی رنگ ۽ چوشیں لبز انکی لیکہ ۽ نگدی میلانی سر ۽ کتابی ڈروشم ۽ جہدے کنگ بوگ۔ ہج شک نیست مسلم شفیع ۽ اے جہد بلوچی زبان ۽ لبز انک ۽ بنداتی ۽ بُنکی گالگیجے۔ اُمیت انت کہ دیمتر ۽ اے درگت ۽ سرجم ۽ اکاپیں علمی ۽ لبز انکی بحث ۽ تزانے بیت، داں کہ بلوچی لبز انک ۽ نگد ۽ سفر شاہیرگان ۽ مادیں راہے ۽ دیم ۽ بہ روت انت۔

چریشی ۽ ابید گالبد ساچی ۽ رواج کاری ۽ درگت ۽ بلوچی ۽ یکرازی ۽ یک پیہمی ۽ نہ بوگ ۽ باوجود ہے لبز انکی لیکہانی گالبدی زبان ۽ را بلوچی ۽ ر جینگ ۽ دیمما آرگ مشکل ۽ گز انیں کارے، بلے مسلم شفیع ۽ وتی وانشت ۽ تاں حدّے ۽ آسانیں زبانی ۽ گزان ۽ مشکلیں گالبد بلوچی ۽ ترینگ ۽ دیم ۽ آورگت انت ۽ اے درگت ۽ بلاشک مسلم شفیع ۽ جہد ستا کرز انت۔

چو کہ ماسر پدیں نوزد ہی قرن ۽ گڈی سالان ۽ بیستمی قرن ۽ بندات ۽ بگرتاں روج ۽ مروچی مار لبز انک ۽ نگد ۽ باروا بازیں لبز انکی لیکہ ۽ جُز، لسانی لیکہ ۽ راگند ۽ وڑوڑیں نگدی میل چو کہ دیمروئی پسندیں لیکہ، نوکی، نوکیں نگد، روسی فارملزم، سو سئیر ۽ لسانی لیکہ بزاں ساختیات (Structuralism)، پد ساختیات، ژاک دریداء ساخت پزوشی (Deconstruction)، لوئی آلتیہوسے (Louis

(Althusser)، پیئر مائشرے، ٹیری ایگلٹن ء فریڈرک جیمی سن ء نوک مارکسی نگد،
فیمینزم ء پد نوکی ء ایندگہ بازیں لیکہ ء میلانک ماراگندگ ء رس آنت۔

منے کر ء ایندگہ زبانی نسبت ء روبرکتی دُنیا ء وھدیہ وھدی بو تگیں
ہے لبز انکی ء نگدی میلانکانی چیزے سان ء اثر چوکہ 1960 ء تھاماں اُردو ء نوکی
(جدیدیت) 1980 ء 1990 ء دھک ء تھاساختیات ء ماں 1990 ء پد نوکی (مابعد
جدیدیت) ء بحث ء تزان گندگ ء کیت۔ البت، لہتیں سال بیت کہ بلوچی ء اینگلو
امریکی نوکیں نگد ء درگت ء چیزے چمشانک واجہ اے۔ آر۔ داد ء، لہتیں نبشتانکانی
تھامارا دزکپ آنت۔ بُندر ء نوکیں نگد ء درگت ء اُردو ء، لہتیں نگد کارپہ حاصل شمس
الرحمن فاروقی چہ اینگلو امریکی نگد کاراں چوکہ آئی۔ اے۔ رچرڈز، ولیم ایمپسن،
ایف۔ آر۔ لیوس ء اثر مند آنت ء ہے لیکہ ء متوگر ء رندگیرے بیت۔

ازم ء لبز انک ء درگت ء آئی۔ اے۔ رچرڈز ء 'چارمانہی لیکہ'، (بہ زان
معنا چار تہر) حیال (Sense)، مارشت، گالوار ء از مکار ء منشا (Intention) باز
نام دار آنت۔ آئی ء حیال ء ہمیشانی پارست ء ازم ء معنا ء بزانتے دیما اتک کنت۔

اے درگت ء دومی نگد کار ولیم ایمپسن آنت کہ آ (Seven Types
of Ambiguity) نامیں کتاب ء تھآئی۔ اے۔ رچرڈز ء ہے لیکہ ء رادیمان براں
درا بیت آنت۔ ہے پگری دبستان ء نگد کاراں اول ء راجدپتری ء راجمانی پُژدر ء
جاورال ء رارد کرتگ ء رند ء ایشان ء از مکار ء منشا ء را ہم چہ وتی لیکہ ء در کرتگ۔
چریشی ء گوں فرانسیسی نگد کار رولاں بارت ء (The Death of the Author)
نامیں نبشتانکے ء ہم تخلیق کار ء پُژدری جاورال (Context) ء بر حلاپ ایوک ء
سیاہگ (text) ء چار ء تپاس ء سرازور دنت۔ سیاہگ (Text) ء دلگوش دینگ ء
سبب ء نوکیں نگد پہ Close Reading ء کڈن کنت۔ بزماں نوکیں نگد سیاہگ

(text)، دزوشم (Form) ء معناء ءوت ماں ءوتی ہم رپچی (Interaction) ء سرا زیات دگوش دنت۔

وہدے کہ ءومی نیگا ہے نگد کار شہ پارگے ء جوڑشت شعریات (Poetics) ء درگت ء گوناپ (Images) بزنی (Irony) مانہی کش ء چیل (Paradox) ء Intention ء رالازم ء ہر ءوری حیاں کن انت ء آہے خاصیتان ء "شعر ء پجار" گوش انت ء ہے شاہیم ء سراشعر ء مزنی ء کسانی ء گیش ء گیوار کن انت۔

اگاں چہ ایشی تہا بچ شک ء شبہ نیست انت کہ تخلیقی زبان ء شعریات ء ہاتر ء اے چیز بلاہیں ارزشتے ہم درابیت انت، بلئے چریشانی شعری لیکہ ء چہ اے ہم درابیت کہ ایشانی تیوگیں زور ایوکا اے نکتہ ء سرا انت کہ شعر ء پجار چے انت ء ءومی ایش کہ آکجام حاصیت انت کہ آشعریات ء ہاتر الازم ء ہر ءوری انت۔ چوناہا اے شعری وسیلگانی ارزشت ءوتی جاگہ ء، بلئے شاعری ءوتی سرشت (ابرم) ء کمینیکل کرد ء جوڑشتے نہ انت کہ کسے، شعرے ء بڈ ء بارے گوناپ، شُبین، چہر ء چیدگ اڈل بہ دنت، بلئے چریشاں بچ معناء بزانتے در مئیت گڈا کسے اے شعر ء چے بہ کنت ء چے نامے بہ دنت؟

بائید ہمیش انت کہ شعر نکان یا کہ شعری وسیلگ حُشکلیں ء سیاہ سنگیں صورتے ء ناں بلکیں تخلیقی واردات ء شدت ء تزدنی ء پارست ء دیمابیا انت۔ اگاں شعرے چہ ڈن ء گوناپ، شُبین ء چہراں گوں سر رپچ ء سر بار انت، بلئے چہ توک ء ہورک ء حالیک انت، گڈا لبزانی اے بے ساہیں جون بچ دردے نہ ورا انت۔ بزاں داں وہدے شعر نکان (Content) ء شعری وسیلگ (گوناپ، شُبین ء چہر ء

چیدگ) از مکارے ۽ پگري ۽ از مي در شان ۽ رتج ۽ بهرے مه بيت، بے پاند گيس
 جبرے بيت۔

وہدے کہ دومي نيمگا شکا گو نگد کاراني گروه کہ آ (Chicago Critics)
 ۽ نام ۽ زانگ بيت، اے گروه ۽ نگد کار نو کيس اينگلو امریکی نگد ۽ کلي ۽ تنک دامني ۽ سرا
 ايراد گرانټ۔ اے ليکھ ۽ را یک جبر ۽ زور انسري ۽ (Determinism) حيال
 کن انت ۽ ايشي سټکي مفروضه (Dogmatic Assumption) ۽ را اير جن انت۔
 اے گروه ۽ Ronald Salmon Crane باز نام دار انت ۽ ايشاں
 1952 ۽ Critics and Criticism ۽ سر حال ۽ یک کتابے چاپ کرتگ کہ ايشي
 ۽ تها بازيس نگد کاراني نبشټانک مان انت۔ اے تپوء نگد کار انچيس گچيني ۽ یک ۽ نکيس
 ليکھے ۽ بر حلاپ پچيس ۽ آجويس ذہنے ۽ گوں کار بند انت۔ اے گروپ ۽ نگد کار
 ايوک ۽ نگد ۽ یک گچيني جہت ۽ پهناتے ۽ يا گچيني ليکھے ۽ يابہ گوشے کہ یک گچيني
 کاروڑے (Method) ۽ همگرنج نہ انت۔ ايشاني کاروڑيا وزم (Methods)
 باز پهناتي (Pluralistic) انت۔ بزاں اے نگد ۽ درگت ۽ بازيس ۽ وڑوڑيس
 ټيکنيک ۽ وزماں کار بند انت۔ Crane ۽ رد ۽ نگدي راہ ۽ رهندي (Principal)
 حشکيس ۽ سياه ۽ سنگيس سټک ۽ عقيدہ ۽ (Doctrinal Absolutes) نہ انت ۽
 نيکے اے المي نيس رجد پتري رهندي لوٹ ۽ گزر انت، اے ايوک ۽ چار ۽ تپاسي اوزار
 انت۔

وہدے کہ Elder Elson ۽ رد ۽ یک لچھے ۽ بازيس تک ۽ پهنات بنت۔
 پمشک لچھے ۽ بازيس پهناتاني چار ۽ تپاس ۽ وهد ۽ بازيس کاروڑ ۽ ټيکنيک ۽ وزماں گوں کار
 گرگی انت۔

چوناہانو کیوں نگدء لگی ء تنگ دامنی ء ایشانی گچینی سکی سسا (Approach) ء بارواشکا گوگروپ ء ایندگہ نگد کارانی بازیں ایراد دیما اتلگ انت ء اے درگت ء ادا، لہتیں ڈلگ ڈلگیں ایراد دیما ایرکنگ کرزانت۔

شکا گوگروپ ء نگد کارانی حیال ء نوکیں نگد سیاہگی (Textual) چارء تپاس ء زیات لبز، گوناپ (Images)، بڑنی (Irony) مانہی کش ء چیل (Paradox) ء ہمگرنچ انت ء اے دبستان ء نگد کاراے چیز ء بے حیال کن انت کہ لچے یک زندگیں ہمبندیں کیوئی (Organic whole) ء۔

بلئے اے واجکار لچے ء توامیت ء تیوگی ء بر حلاپ ایشی ء نکر ء ٹیرانی سرا زیات دلگوش دینت

- ایشانی سسا Approach سک لگ ء سکی لکھے ء گواچار انت۔
- سیاہگی وانشت (Textual Study) ء ریس ء پریس، اگاں چہ، راستی ء درگیجگ ء کمک دنت بلئے راجد پتری ء راجمانی ء نفسیاتی تک ء پہناتانی ہم وتی بستار ء ارزشتے بوت کنت۔ پمشکہ پہ راستی ء درگیجگ ء گوں تیوگیں امکاناتاں کار گرگ لوٹیت۔

- یک لچے ء گواچنی صورت ء یک ازمی ڈیل ڈولے (Artistic Structure) ء واہند بیت ء باند ہمیش انت کہ اے انچش ء ہمے وڑا چارگ ء تپاسگ بہ بیت۔ شاعری ء معناء دزگرگ ء سرپد بونگ الہی انت۔ پرے مقصد ء سیاہگی (Textual) ء ڈیل ڈولی وانشت (Structural Study) اہمیں اوزار انت، بلئے راجمانی ء سرگوستی پہنات ہم بلکیں ایشی ء معانگ ء کمک بہ دنت۔

- سیاہگی سسا Textual Approach، لہتیں تہرانی درگت ء بلکیں کاری ء سیت مند بوت کنت، بلئے اے دڑستیں تہرانی درگت ء سیت مند

بوت نہ کنت پرچا کہ شاعری ء بازیں تہر آنت۔ پیشکا ایشانی ریس ء پریس ء ہاتر ء بازیں نگدی ٹیکنیک پکار آنت۔ چو کہ زمیری (Lyrics) ء جنگلی (Epic) لپہ ء درگت ء دیکیں نگدی کاروڑ کار مرز بوت نہ کن آنت۔

بندری صورت ء ازم ء دو کرد (Function) زیبائی (Aesthetic) ء دومی اخلاقی (Moral) زانگ ء منگ بنت۔ بلے کو نہیں نگد ء یک ردی ئے اے بوتگ کہ آئی ء لبزانک ء اخلاقی پہناتانی سر ء زیات زور پرداتگ۔ وہدے کہ دومی نیمگانوکیں نگد دگہ عنصرے ء روت ء اوشنتیت ء بیرگ ء اخلاقی پہناتاں ڈالچار کنت۔ چو کہ ازم ء باروا گوشگ بیت۔

Art cannot be divorced entirely from life.

بزاں ازم سرجمی ء چہ زندہ ہچیر جتا ء گستاوت نہ کنت۔

بہر حال Crane ء مطابق ء ہر نگد کاروتی وتی کاروڑاں (Methods) کار بندیت۔ پمشکہ یک کاروڑے ء سر ء زور پردینگ ء ہمیشی ء رار استیں ء پکائیں کاروڑ گوشگ پوچیں جبرے بیت۔ آئی ء خیال ء لبزانکی نگد کاری یک ہور توریں ء لس ء لوڑیں بزاں (Synthetic) کردے کہ آیک نیمگے ء توکی سستا (Intrinsic Approach) ء بچی ء دومی نیمگانوٹی اپروچ (Extrinsic Approach) ء تیوگیں گمان ء امکاناتاں کار بندیت۔ بزاں شکاگو ء نگد کارانی کاروڑ استدلالی (Inductive) انت کہ آشہ پارگے ء ساہگی چار ء تپاس، جوڑشت (فارم)، ڈول (ڈیزائن) ء گوپت (ٹیکسچر) ء رادیمایر کنت ء نگد ء درگت ء گوں وڑوڑیں ٹیکنیک ء وزماں کار بندیت۔ نگد ء ہے صورت ماں اردو ء مروچاں "امتراجی تنقید" ء نام ء زانگ بیت ء اے لیکہ ء بناکار ڈاکٹر وزیر آغا انت کہ آئی ء اولی بر ء اردو ء ہے نگدی سسا ء رادیمابرتگ ء رواج داتگ۔ امتراجی تنقید، لبزانت، سیاہگ ء وانوک ء سسے

پہناتی وت ماں وتی ہم ریچی ء سرء زور دنت ء اے ہم شکا گوء نگد کارانی وڑ ء انچیں
گچینی لیکھے ء بر حلاپ آجوںیں پگر ء ستائے ء واہند انت۔

انچش پد نوکی (پوسٹ ماڈرن ازم) ہم انچیں گچینی لیکھ ء بیانیگ یا یک ء
تہنائیں نکتہ ء شوندا تے ء منوگر نہ انت ء اے وتی اپروچ ء درگت ء باز پہناتی ء مچانکی
(پرولراسٹک) ء بے بنجاہی (Non Centric) ء گوا جار انت۔

اے لہتیں دانکاں پد گڈ سرء من یک برے پدا مسلم شفیع ء جہد ء
کوشستانی توسیپ ء ستا ء کناں ء آئی ء منت ء گراں کہ آئی ء اولی بر ء ماں بلوچی ء
چوشیں گزان ء سنگینیں ء ارزشت تریں لبز انکی ء لسانی لیکہانی بارو ء بَنکی ء بُندری
پجاری ء زانتکاری ء وانوکانی دیما ایر گرتگ۔

واحد بخش بزدار

پنجاری دانک

گون من چنت وار چوش بوتگ کہ من ء (لبزانک ء) نودر برے ء لبزانکی لیکہانی بابت ء جُست کرتگ، برے کالج ء کلاس ء، برے ہوٹلے ء برے انجیں مجلس ء دیوانے ء، یا کہ انچو سَنگتے ء ہمے بابت ء جُست کرتگ گڑا من وتی وس ء بودشت ء آئی ء راسر ء سوج کتگ۔ بلتے یک مردے یکیں گپ ء چنت رند ء بہ سُریت ء بہ جنت؟ من پہک دم برتگ ات کہ یکیں مردم ہم یک چیزے ء بابت ء ہمک دومی ہفتگ ء جُست کنت۔ بلتے من ہچ کس ء رابلوچی کتابے ء نیمگ ء چوش گوشت نہ کرتگ کہ بروپلاں کتاب ء بہ وان، تووت سرپد اش بے۔ چیا کہ منی دیم ء ہچ چشیں درور نہ گوشتگ کہ من اے چیزاں (لبزانکی لیکہاں) بلوچی ء سرپد بہ باں۔ من جاہے چہ اردو ء جاہے چہ انگریزی ء ہمے لیکہاں سرپد بوتگ ء جہد کرتگ۔ بزاں اگاں انگریزی ء چیزے سرپد نہ بوتگاں یا کہ من ء انچو گمان بوتگ کہ گپ تچک ء کلیئر نہ انت گڑا من ہمے چیزے را اردو ء شوہازیتگ ء وت ء راسرپد کرتگ۔ چوشکہ Peter Barry ء کتاب Beginning Theory ء ماں اردو ء الیاس بابر اعوان ء، بنیادی تنقیدی تصورات ء نام ء تریٹنگ۔ بلتے بلوچی زبان ء من ء اے پیمیں کتاب یا بنشٹانکے دست نہ کپتگ کہ من وتی ہمے سرپدی ء لوٹ ء سرجم بہ کناں۔

وہدے مسلم ء اے گپ جت کہ آہمے لبزانکی لیکہاں بلوچی ء آرگ ء دلمانگ انت تہ یک برے من گل بوتان، بلتے پد ادل ء ہمے گپ ہم اتک کہ باریں آؤرت اش کنت یاناں۔ چیا کہ منی حساب ء اکیڈمک یاپٹ ء پولی کار باز تکانسری ء جنجالیں کارے، پہ خشکیں ارادگ کنگ ء، ہچبر سرجم ء آسر نہ بیت، داں یکے وت

سرجم ۽ کمیٹڈ مہ بیت یا کہ پہ جنجالے ۽ تیار بہ بیت۔ مسلم ۽ کہ من ۽ اولی نبشتانک شان دات تہ من زانت کہ نوں آہچ وڑ ۽ اے کتاب ۽ کچی چنڈی نہ کنت۔ سرجم ۽ الم کنت، بوت کنت کہ وہد باز بہ زوریت۔ من ہمے سہتاں گوں وت ۽ مشکول اتاں کہ مسلم ۽ کتاب سرجم کرت ۽ منی دیم ۽ ایرے کرت کہ بچارے۔

من ۽ انچو گمان بوت کہ مسلم ۽ سہب ۽ سر ۽ کار بندات کرتگ ۽ داں شام ۽ سرجم ۽ کرتگ۔ من چاراں مسلم ۽ چاراں وتی بے واکی ۽۔ ہر دو تو انا انت۔ برے کتاب ۽ برے منی بے سہمبلی (کاہلی)۔ بلئے گڈ سر ۽ کتاب ۽ اے وڑ ۽ باج برت کہ ہمے بے واکی ۽ سہتاں من چارات کہ لیکہانی بابت ۽ جسٹ ۽ منی عذاب گیش بووان انت۔ گڈ سر ۽ من ہمت کرت ۽ 4 ماہ ۽ رند کتاب دست ۽ گپت ۽ چارات، یک برے و منی جند ۽ سر پر نہ بوت کہ قصہ چے انت۔ من دو بر چارات ۽ سر پد بوتان کہ اصل قصہ چے انت۔ سہمی رند ۽ کہ من کتاب چارات تہ آئی ۽ یک عجیبیں کیفتے منی دیم ۽ آہاں بوت۔ اے کیفیت اے لیکہانی نہ انت کہ من اے دُرستیں لیکہاں اے کتاب ۽ ساری ہم ونگ ات بزاں اے پہ من نوکیں چیز نہ انت بلئے کجام ہم لبز انکی کتابے بہ بیت داں کہ آئی زبان صاف ۽ پلکار ۽ گوں و شیں لبز اں سینگارگ نہ بوتگ، آ مردم ۽ راہورک ۽ بے تام مارگ بیت۔ بلئے اے کتاب کم چہ کم پہ من چوش نہ ات۔ من بلوچی ۽ دگہ لہتیں کتاباں اے بے تامی ۽ خشکی کہ دیستگ، من اے کتاب ۽ نہ دیست۔ بوت کنت ایشی ۽ یک وشئی ۽ ایش انت کہ ایشی تہا ہمک لیکہ ۽ بچار ۽ بحث ۽ رند و شیں درور دینگ بوتگ۔ ہمے درورانی سہتاں مردم ۽ دل ۽ دگہ ہمے وڑیں درور پیداک بوہان بیت۔ ہمے چیز ترا سر پد کنت کہ تو اے لیکہاں پہ شرے وڑے ۽ سر پد بوہان ۽۔

انچو کہ لبزانک گوں وتی قِصَّہ ءِ شعراں پُر لذت ءِ پُر تاهیر انت، لبزانکی نگدکاری ءِ لیکہ ایسی ءِ چپ بزوں بے تام ءِ تہلگ انت۔ ءِ پدا لبزانکی لیکہ ءِ نگدکاری ءِ علم چد ءِ گیش حُشک ءِ هوادگ انت۔ بلئے مروچی دُنیا ءِ لبزانک ءِ را چُشیں مزین قدر ءِ بستارے ہست گُڑا آہے لیکہ ءِ نگدکاری ءِ برورد ء۔ اے دُرستیں کار زبان ءِ سر ءِ زبان زانتاں کرتگ انت۔ ستم نہ بوتگ ءِ نہ انت کہ زبان زانتے شاعرے ہم بہ بیت یا کہ قِصَّہ نبشتہ بہ کنت۔ بازیں مردم ہے سر پد بیت کہ دانکہ کسے وت تخلیق نہ کنت، آئی ءِ رازبان ءِ سر ءِ ہیج وڑیں حق نیست۔ ءِ پدا آہانی گور ءِ تخلیق تہنا شعر انت ءِ شعر ءِ وزن ءِ بحر ءِ برابر کنگ انت، یا چندینے ءِ رد ءِ قِصَّہ ءِ نبشتہ کنگ یاوت سریں کتابے چھاپ کنگ ءِ آئی ءِ لبزانک ءِ نام دیگ انت۔

دُنیا ءِ زبانوں کہ مروچی سک باز دیروئی کرتگ، آ زبان ءِ زانکاراں زبان ءِ چیزیک بہ یک ءِ کیشتینگ انت۔ شعر ءِ شعری رہند ءِ بازیں وڑ ءِ ڈول دیم ءِ آ ورتگ ءِ انگت آرگ ءِ انت۔ ہے وڑ ءِ قِصَّہ ءِ آئی ءِ تکنیک روج چہ روج نوک بوؤان ءِ گیش بوؤان انت ءِ ہے وڑ رازبان ءِ سر ءِ، ءِ زبان ءِ لیکہانی تہا بدلی ءِ سدلی آیان انت۔

دُنیا ءِ کجام چیز انت کہ آئی ءِ تہا ہیج رنگیں بدلی نیاتلگ ءِ آہلاس نہ بوتگ؟ ہر چیز ءِ، ٹری آساہارے بہ بیت یا بے ساہ ءِ، اگاں آئی ءِ گوں وہد ءِ بدلی نیاتلگ گُڑا گار بوتگ۔ بلئے مئے گور بازیں مردم ہے سر پد بیت کہ Innovation تہنا Materialistic انت۔ اے تہنا مادیت ءِ سر ءِ Apply بیت۔ بلئے چوش نہ انت۔ بہ درور اگاں مرچکیں وہد ءِ تو کسے ءِ بہ گندے کہ سانویٹھے گوں انت ءِ پُل ءِ شوشنگ انت، گُڑا تو آئی ءِ سر ءِ کندے۔ ہے وڑ اگاں کسے انچیں شاعری ءِ یا قِصَّہ نویسیت کہ قرنے ءِ ساری نبشتہ بوتگ گُڑا تو آئی ءِ سر ءِ ہم کندے۔ گوشتگ ءِ مراد

اش انت کہ لبزانک ء آئی ء ہمک تہراں بدلی ء گنجائش ہست۔ بلئے شرط ہمیش انت کہ نوکتریں چیز چہ گوست ء چیز ء ناں ایوک ء نوک تر بہ بیت بلکیں شوق تر ہم بہ بیت اے شرط ہے وڑ ء کہ Materialistic چیزانی سر ء ایر بیت، ہے وڑ ء اے لبزانکی موادانی سر ء ہم ایر بیت۔ نوکی ء چکڑ ء آزمانک ء قصہ ہی تام ء گار کنگ، چہر ء شُبین نوکی ء نام ء شعر ء شعریت ء ہلاس کنگ، بوت کنت نوکیں تجربگ ء نوکی ءے بہ بنت، بلئے شوقیں نوکی ءے نہ بنت۔

اے گپانی مقصد اش انت کہ مئے مردم، تری شاعرے، قصہ کارے، شرگدارے، یالس وانوکے، آاے چیز ء سر پد بہ بیت کہ تہنا آئی ء جند ء گپ، پچہر پہک ء تچک نہ انت۔ آئی ء ہمک گپ ء دیم ء دگہ گپے ہست، ء ہمک جُست ء را پسوئے ہست۔ اے کتاب وتی وانوک ء، چہ لیکہاں سر پدی دینگ ء ابید اے سکین ہم دنت کہ تو اگاں تہنا شاعری کن ءے، گڑا تہنا شاعری بہ کن ء بہ نند، اگاں تہنا آزمانک نبشتہ کن ءے گڑا وتی آزمانکاں چھاپ بہ کن ء تماشا بچار۔ بلئے اگاں تو لوٹ ءے کہ تئی ہمک یاتئی لبزانک ء ہر چیزے کہ نبشتہ بیت ء تو آئی ء بارو ء سر پد بہ بے، گڑا زبان ء زبان ء لیکہاں سر پد بہ بو۔ وتی گپ ء سر ء حُشکین پہر بندگ ء مندگ بچ درد نہ وارت۔ زبان ء لبزانک ء شدت پسندی، زبان ء راج ء رایک وڑ ء تاوان بار کنت۔ ء داں کہ تو لبزانک ء لیکہانی بابت ء سر پد نہ ءے نہ زان ءے ء لبزانکی نکانے ء سر ء گپ ءے، تئی گپ ء وزن نیست۔ اگاں کے باز تئی گپ یک راہ ء رہندے نژیکی کنت، بوت کنت کہ تو ادار کی سو بین بہ بے بلئے تئی اے سو بندی ناں کہ ترا آپسرے ء سر کنت ءے نئے کہ تئی وانوک ء تئی زبان ء را۔

چہ ایثی ء ابید اے کتاب ترا گوشت کہ دنیا ء لبزانک چئی ءے ء ایثی ء چون ءے چے وڑ معنا کن انت۔ بوت کنت تو وتی دل ء لبزانک ء معنا کہ داشتگ، آچ

حساب نہ بیت۔ یا بوت کنت آوڑ کہ تو لبزانک ء چارے، آج تر اہر سال ساری ہم
ہے وڑ بوتگ۔ لبزانک ء سرپدی بے گوازیں زرے، بلئے تو کہ ہر چنت دیم ء روان
ہے، تو جہل تر ء نوک نوکیں چیز گندان ہے۔

چہ ایٹی ء ابید تر ازبان ء سر ء زبان زانتی ء درگت ء ہم بازیں گپ دست
کپیت۔ چوش کہ گال بند چی ء؟ ء آئی ء ازم چی انت؟ بزاں آئی ء جوڑ کنگ ء وزم
چے انت؟ لبزانکی لیکہ ء دپتر ء بابت ء ہم تر اپجاری درے دسپ کپیت کہ تو سرپد
ہے کہ لیکہ ء نگد کاری ء لیکہ سازی چی انت، اے چیز بلکیں پر تو نوک بہ بنت بلئے
اصل ء نوک نہ انت۔ اے لبزانک ء ہمسر انت۔

منی حساب ء اے کتاب ایوک ء پہ لبزانکی نو در براں نہ انت۔ اے کتاب
پہ ہماو تسریں شرگد ارانی ہاترا ہم ٹیکی ء کہ آہاں عمرے بیت گوں بلوچی لبزانک ء
بندوک انت ء بے کساس نگد کاری نبشتانک اش نبشتہ کرتگ بلئے انگت سرپد نہ انت
کہ نگد کاری چون کن انت۔ امیت ہمیش انت کہ اے کتاب ء وانگ ء رند آوتی
کوہنیں نبشتانکاں چار انت ء جست کن انت کہ آہانی نبشتہ لبزانک ء کجام لیکہ ء رد ء
نگد کاری ء، یا نگد کاری ء نام ء آہاں انچو وتی ند مسیننگ۔ چیا کہ آہانی گورا ہم
چیشیں درورے نہ بوتگ کہ آزابان ء لیکہاں شری ء سرپد بہ بنت۔ بازیں مردمے ء
چو منی وڑ ء چیزے چہ انگریزی ء ء چیزے چہ اردو ء سرپد بوتگ ء جہد کرتگ بلئے
بازیں مردماں تہناچہ اردو ء سرپد بوتگ ء جہد کرتگ ء آہانی اردو ہم تزیل انت، گڑا
آہانی سرپدی ء کساس چے بوتگ، شتاوت زان ات۔

دومی نیمگ ء مے کوہنیں لبزانکی زانکاراں یا و انگریزی زبان ء لیکہانی
سرپدی ء جہد نہ کرتگ یا کرتگ اش ء سو بین نہ بوتگ انت۔ مے نوکیں نبشتہ کار کہ
انگریزی ء ہم شری سرپد بنت آہاں اے نیمگ ء دلگوش نہ داتگ کہ مفتیں جنجالی ء

بزاں اے کارءِ گنجینی مُز نیست۔ ایشیءِ آسراے بوتگ کہ مئے نوکیں لبز انکی
نودربر، نبشته کار، ءِ پھ گچین شرگدار اینگو آنگو سر سر جنان آنت ءِ روان آنت۔

مئے گوراداں روجءِ مروچی کجام شرگدار ءِ مئے کلا سکی شاعری، ملائی دورءِ
شاعری ءِ یانوکیں دورءِ شاعری ءِ رامار کسی لیکہ ءِ ردءِ چاربتگ؟ یا مئے کوہنیں ردانک
ءِ نوکیں ردانک ءِ کئے ءِ نوکیت یا پد نوکیت ءِ ردءِ وننگ ءِ گپ جتگ؟ مئے لبز انک ءِ
کجام تہر ءِ گیشتر ہیومنسٹ لیکہ ءِ اثر ہست؟ عطا شاد ءِ کریم دشتی ءِ شعر جوڑشت زانتی
ءِ ردءِ چون چارگ بنت ءِ چون گیش معنادار بنت کہ انگت ماسر پدراش نہ ئیں؟ بلوچی
ءِ وشریں لچھاں کئے نبشته سداک لیکہ ءِ ردءِ پر ریحیت؟ بلوچی شاعری ءِ ”فیمنزم“
ہست یا نیست؟ ہست گڑا کجام رنگ ءِ؟ نیست گڑا پر چادر کار نہ بوتگ؟ مئے
لبز انک ءِ پد کالونیل وانشت چون چاربت؟ یا سرریل از می لیکہ پہ مئے لبز انک ءِ
تاوانے یانپے؟ یا مئے شاعرانی شعر تب زانتی ءِ ردءِ آہانی کجام جیرہ آنت کہ شعر ءِ
رنگ ءِ ودی بوؤان آنت؟

داں کہ اے وڑیں خیال ءِ ڈسکشن ءِ نیا آنت، زبان اوشت ءِ آماج بیت، آ
گوں نوکیں سائنسی دور ءِ ہمگام نہ بیت ءِ تاوان ہمیش آنت کہ مروچیکیں بلوچ ءِ آئی ءِ
زبان، گوں وتی عہد ءِ ہمگام مہ بنت۔ مئے گورا وتی چند ءِ لبز انکی لیکہ ہمیشکہ نیست کہ
مانگت دنیا ءِ ایندگہ لیکھاں شری ءِ سرپد نہ ئیں۔ داں کہ مادگرانی لیکھاں سرپد نہ
بئیں، آہانی نزوریاں نہ زانیں، ءِ گوں وتی لبز انک ءِ آہاں دیم پہ دیم نہ کنیں، مانوکیں
لیکہ جوڑکنگ وتی جاہ ءِ، ہیچ وڑا جیرات ہم نہ کنیں۔ بوت کنت ہے کتاب ءِ منت ءِ
مئے گورا انچیں مردے در بنیت ءِ نوکیں لبز انکی لیکھے ءِ بُن ہشت ءِ ایر بہ کنت ءِ
دنیاءِ را سرپد بہ کنت کہ بلوچ ءِ آہانی زبان ءِ لبز انک، زند ءِ چے رنگ ءِ چاربت ءِ معنا
کنت ءِ آئی ءِ بستار چے آنت یا چے بہ بیت۔

گڈ سرء من امیت کناں کہ مسلم ہے رنگ ء دیمتر ء ہم بلوچی زبان ء
 خدمت ء چک ء پد نہ بیت ، ء وتی زانتکاری ء نبشی رنگ ء دیم ء آران کنت ۔ بلوچ ،
 بلوچی ء بلوچستان میز ان بات آنت ۔

ایف جے فیضی

خاران / 16 اگست 2022

کتاب ۽ درگت ۽

دنيا ۽ ٻيچ چوشين ڪتاب داا اے وهد ۽ نبشته نه بوتگ ڪه آعلم يا زانشت ۽ سرجمين پڙ ۽ گون يڪين ڪتاب ۽ هلاس به ڪنت، بزاا يڪ ڪتاب ۽ نبشته ڪنگ ۽ مطلب يڪ جيڙهه ۽ گيشوار ڪنگ ۽ ولس ايوك ۽ يڪ تزانے بنڊاا ڪنگ انت، زانٹ ۽ هلاس ڪنگ يا سرجم ڪنگ نه انت۔ مني اے نبشتگين ڪتاب هم لبزائڪي نگد ڪاري ۽ پڙ ۽ آني ۽ پٺ ۽ پول ۽ انصاف گرت نه ڪنت، اے بس ايوك ۽ يڪ تزانے بنڊاا ڪنت۔ اے تزان ۽ باز ٽڪ ۽ پهناا بوت ڪن انت۔ ڪسے اگاا هم ڪتاب ۽ زبان ۽ درگت ۽ جيڙهے نبشته ڪنت، آهم هم تزان ۽ بهر بيت، يا اگاا ڪسے هم ڪتاب ۽ رهندي بهر بزاا Grammatical جيڙهه ۽ درگت ۽ وتي دانکاا دنٹ، اے هم هم تزان ۽ هوار انت۔ اگاا ڪسے اے ڪتاب ۽ هم مسله ۽ سرء ۽ جيڙهے نبشته ڪنت ڪه اے ڪتاب ۽ لبزائڪي ليڪه شترين وڙهے ۽ پڙيسگ ۽ گيشوار ڪنگ نه بوتگ، اے هم هم تزان ۽ بهر ۽ نڪان بيت۔ دگه زانٽڪار اگاا هم جهڊ ۽ ڪن انت ڪه ايشي ۽ بلوچي ۽ لڙه شترين وڙهے ۽ پڙيسگ ۽ معنا ڪنگ نه بوتگ انت، اے هم تزان ۽ نگد ڪاري ۽ بهرے بوت ڪنت۔

اے تزان ۽ تحڪين مول ۽ مراد هميش انت ڪه اے ڪتاب په يڪ نوڪين تزان ۽ نگد ڪاري ۽ هاٽر ۽ نيسگ بوتگ۔ بانڊ انت اے وڙمه بيت ڪه تو وهدے بلوچي اڪيڏمي ۽ سائٽ ۽ چارگ ۽ ۽، يا ڪه باسڪ ڊاٽ ڪام ۽، گڙا هم سائٽ ۽ سرء ڪتاباني درگت ۽ داٽگين (Review) چشائڪ ۽ جاه ۽ نبشته انت (0)،۔ آدگه گل ۽ پڙاني حال ۽ جاور هم هم پيم انت۔

اگاں شماہے سرپد بنیت کہ وتی سنگتانی دیوان یاگردانک (دائرہ) ءء گوں
ہما سنگتاں کہ تئی School of Thought ءء بزاں ہم پگریں مردم آنت یا گوں تئی
پگر ءء بندوک آنت، گوں آہاں ننگ ءء وتی کوئی ءء شاہد ربرجاہاں نگد یا نگد کاری
کنگ ءء ءے، ءء ہما اصل کار آنت، گڑا تو سک ردے۔ آنگد کاری نہ آنت، ایثی ءء
ڈوبارگ ءء ایر جنگ گوش آنت۔ بوت کنت کہ باز سنگت نہ ڈوباریت ءء ایر نہ جنت یا
نہ جنگ ءء آنت، بلئے و ہد ءء راجد پتر اے پیہیں گپ ءء تراناں بار دنت یا کنڈ کنت۔
نگد کاری ءء وتی کار تیچ ءء کار وڑ ہست آنت کہ آنبیسگ ءء و ہد ءء کار مرز بنت۔ نگد کاری
ہما آنت کہ مہلوک ءء دیما بنیت۔ کتاب ءء ماہتا کاں شنگ بہ بیت، گڑا نگد کاری ءے
منگ ءء گوشنگ بیت۔ ما اگاں ہے سرپد بو ننگ ءء نہیں کہ مانگد کاری کنگ ءء نہیں یا
Critical بو تگیں، گڑا مار دیں۔ یا مئے نگد کاری جاہ ءء و ہد رد آنت۔ نگد کاری اے
وڑیں گپاں نہ بنیت کہ تو یا من بس گوات ءء جن ان اش۔ اے وڑا گڑا ما اصل ءء نگد ءء
کار ءء نہ نہیں، بلکیں پہ وتی دل ءء وش کنگ ءء دو دانک پہ ہر کتاب ءء لچہ ءء درگت ءء
دیوانے ءء دور دے نہیں۔ پہ دیم نگد کاری ءء نبشتہ کنگ ءء مزن نیست۔ کسے اگاں
نگد کاری کنت گڑا آگوں ہما نگد کاری لیکہ ءء گال بند، کار تیچ ءء وڑے ڈولاں بہ کنت ءے۔
دومی گپ ایث آنت کہ منی زبان بزاں اے کتاب ءء نبشتہ کنگ من
ارزان ءء آسان نہ کرتگ یا من چو ہم نہ گوشاں من کزدن ہے رنگ ءء نبشتہ کرتگ۔
ناں، اے وڑ نہ آنت، منی بلوچی لبر ءء گال ءء گال رد ہمیش آنت۔ انچو شکہ، دنیا ءء زانت ءء
زبان ءء شاہ زانتی ءء دپتر ءء را چچی کنوکیں زان بکار ءء کو اس لڈوگ و گنسٹائن
(Ludwig Wittgenstein) گوشیت:

"The limits of my language means the limits of my world."

پہ ہمے ہاترے، من اے گپ ء تچک کنناں، کہ منی زبان ء زانت ہر چینکس انت منی نبشتانک ء سیمسر ہمینکس انت۔ من اے سیمسراں گیشتر نہ گوشتگ ء گوشت نہ کرتگ۔ منی زبان ء کچ ء کساس ہمیش انت۔ اے تچکیں گپے کہ ہر انسان یک رنگ ء دوشم ء بوت نہ کنت ہمے وڈ ء آوازانی زبان ء درشاندا ہم جتا جتا بہ بنت۔

من اے گپ ء ہم تچک کنگ لوٹاں کہ اے کتاب ء بازیں جاہاں من لبزانکی لیکہ ء آہانی تک ء پہناتانی گیشوار کنگ ء سرجم ء یاشریں وڈے ء سوہمند نہ بوتگوں۔ پہ گچین جیکس ڈیریڈا ء ڈی کنسٹرکشن بزاں (Deconstruction) ء لیکہ شریں وڈا پریسگ ء گیشوار کنگ نہ بوتگ۔ ڈیریڈاوت ہمے گوشتیت کہ اے لیکہ نہ انت بلکیں بُرے بزیں، بزاں لبزانکی نبشتانکانی ہاترے (Operation) آپریشنے۔ پہ ہمے ہاترے اے تیمیں لیکہ ء راشریں وڈے پیسے ء بیان کنگ پہ من آسانیں کارے نہ بوتگ۔ بلے من جہد کرتگ کہ کمیں ہمے لیکہ ء درگت ء ترانے بندات بہ کنناں۔ یا وانوک کم چہ کم چو سرپد بہ بنت کہ مار کسی لیکہ ء ابید آدگہ پڑاں دگہ لیکہ ء لبزانکی جُز ہست انت۔ اے نبشتہ ڈی کنسٹرکشن ء زمانگ انت ء وانوک ء زانتکار باند انت نوں ہمے وڈیں لیکہانی رد ء بلوچی لبزانک ء نکاناں پریسگ ء وانگ ء جہد بہ کن انت۔

آدگہ جیرہ ء جنجالاں، یکے سر ریل ازم ء لیکہ ء رد ء بلوچی لبزانک ء شعری آزمودگانی شوہاز بوتگ۔ اے لیکہ ء آزمودگ یا نکان مئے بلوچی لبزانک ء گیشوار ء پریسگ نہ بوتگ انت۔ بوت کنت کہ اے مئے دود ء ر بیدگ یادینی نکانانی سبب انت یا مئے وانوک ء زانتکاراں اے تیمیں لیکہانی درگت ء سرپدی نیست کہ آ ہر وہدے بس مار کسی یا وتب پریسی لیکہ ء رد ء لبزانکی گوہراں پریس انت ء معنا کن انت اش۔

دگہ یک جیڑہے ہے بوتگ کہ پد نوکی ء نوکیت (جدیدیت) ء را کجام رنگ ء یا وڑ ء ڈولے ء بزانت دیگ بہ بیت کہ پہ وانوک ء گیش ء گیش آسان بہ بیت۔ اے دو سکیں مز نیں لیکہ آنت، چیا کہ ماں ایشاں بازیں لیکہ ء دگہ گالبندانی تک ء پہنات ہوار آنت۔ چوش کہ پد نوکی انت کہ آوانوک ء پڑیسگ ء مٹوگر انت ء دومی نیمگادگہ جاہ ءے ء ہے چیز ء وت نہ ملیت، بزوں وانوک ء پڑیسگ ء پلہ مرزی ء نہ کنت۔ ء نوکیت ء بازیں دگہ لیکہ ہوار آنت۔ ما گوشت کنیں کہ نوکیت بازیں لیکہانی گز نچے۔ یہ ہے ہاتر ء اے لیکہ ء را یک شعرے ء رد ء پڑیسگ گز انیں کارے، ء من اے پہ لیکہ ء پلہ نہ داتگ یا ایشی ء رد ء ہچ پلہ ء پڑیسگ ء جہد نہ کرتگ، بس لیکہ ء جند ء گیشوار کنگ ء جہد کرتگ۔

گڈی جیڑہ ایش انت کہ Cultural ء New-Historicism ء Materialism ء گالبند سازی ء آوانی معنہ ء بزانت دیگ انت۔ پہ اے دو نیں لیکہاں گالبند ء جوڑ کنگ ء من سوب مند و نہ بوتگوں، بلئے بزانت ء جیڑہ کموباز گیشوار کرتگ۔ ایشی یک سببے ایش انت بلوچی لبزانک ء اے دو نینانی بابت ء لبزانکی نکان ء شعرانی حساب ء نبشتہ کنگ نہ بوتگ ء اے دو نیں لیکہ گوں یک ء دومی ء سک ہمگر ہچ آنت کہ ایشانی بزانت دینگ ء گالبند سازی کنگ آسانیں کارے نہ انت۔ من اے گپ ء ہم تچک ء گوشاں کہ پہ اے وڑیں لیکہاں گالبند ٹاپینگ ء آہانی بلوچی ء نام دینگ ء منی سر پر نہ بوتگ۔ اے گپ ہم راست انت کہ بلوچی زبان ء انچیں لبز ء گال ہست کہ آپہ ہے دو نیں لیکہانی تب ء میل ء دپ ور آنت ء آوانی واستہ رواج گپت کن آنت۔ چیا کہ وہدے یک چاگردے ء یک حیالے ء سسائے ء درگت ء یک تزانے بندات بیت، گڑ ازبان پہ آئی ء وت یک جاہ ء پز اہگے پچ کنت ء پہ آئی ء پد ء لبز ء گال جوڑ بیت۔ ایشی ء مثال ناگمان ء اڈا تگیں

گالبنڈ 'تب زانتی' انت۔ بوت کنت اے گالبنڈ پہ 'سائیکولوجی' ہاترے گچینیں
 گالبنڈے نہ انت، پلئے نوں کہ مردم ء لازم بیت، گڑا اے گالبنڈے جاہ ء کار مرزے
 گت کنت۔

نوں نگد کار ء شرگدارانی ذمہ واری انت کہ آپے بے سری ء بے واری ء
 بہ گیشین انت۔

مہرانی دیار

پہ کولوہ آئی ۽ مردمانی مہراں منی مہر ۽ دوستی اے دیم ۽ آدیم دائم ۽ پہ لبزانی شوہاز ۽ سر جنت۔ باریں چنت اے وڑیں خیال آنت کہ انسان داں زندگ انت آہاں بیان کت نہ کنت۔ یاو آانچیں بے بہائیں خیال کہ لبز پہ آہانی بیان کنگ ۽ نزور آنت۔ چو کہ انسان ستر حُدا ۽ توسیپ ۽ بہ کنت بلئے حُدا ۽ گوں ہما لبز اں وتی توسیپ وت کرتگ، انسان ۽ لبز بیچ وڑا آہانی کچ ۽ اتک نہ کن آنت۔ منی مہر ۽ ستک ہے شوہاز ۽ انت کہ کجا من ہما گال ۽ گپاں دوچار بہ کہاں کہ آ منی مہر ۽ دوستی ۽ پہ کولوہ ۽ سر زمین ۽ مہراں درانگاز بہ کن آنت۔ ہمارنگ ۽ دژوشم کہ منی ارواہ ۽ لوٹ انت۔ گال ۽ لبزانی نکان ۽ میراث ہلاس بنت، بلئے اے مہر ۽ مہرانی گوہر بیان کنگ نہ بیت: من قیامت ۽ روچ ۽ ہما زباناں ۽ گالاں چہ حُدا ۽ لوٹاں ۽ وتی مہر ۽ درانگاز کناں، شالا!

انچو شکہ مزناں نامیں شاہ زانت ۽ نبشتہ کار سیموئل بیکٹ جاہے ۽ لبز اں لیب دارینیت ۽ گو شیت:

'I must go on; I can't go on; I must go on; I must say words as long as there are words, I must say them until they find me, until they say me...'

آواران ۽ کوہنیں نام کولوہ انت، اصل ۽ اے سر زمین ۽ کولوہ گوش آنت، بلئے سرکار ۽ اے نام 1992 ۽ زمانگ ۽ مٹ کرتگ ۽ آواران پر کرتگ۔ اے کتاب ۽ دژستیں Acknowledgements آواران بز اں کولوہ ۽ مہروانیں سر زمین ۽ مردمانی نام ۽ انت کہ آوانی مہر ۽ من ۽ زندگ بوٹنگ ۽ پہ وتی کر ۽ کش ۽

مردم ء راجمان ء جہد کنگ ء سکین داتگ۔ اے گپ بلے کہ غیر منطقی انت، بلے
 اگاں کولوواہ مہ بوتیں اے کتاب نہ بوتگ ات۔ اے گپ ء ہیج شک نیست کہ کولوواہ
 مہ بوتیں اے رنگیں کتاب و بوتگ ات، بلے ارواہی رنگ ء من نہ بوتگ اتوں۔ مہر
 ء دردواری وت غیر منطقی جیڑہ انت، بلے مردم مہر و کن انت۔ میز مو من گوشت:

توگوں ساہء منی روئے کائے
 نوں و کھنگ نہ بیت نفس تہنا

لہتیں چیز انسان ء ارواہء بندوک بنت، ابید آوان انسان دلوتے جوڑ
 بیت۔ من نہ زانین افلاطون (Plato) گنوک بوتگ یا زیادہ شیوار بوتگ کہ آئی
 ء انسان ء مارشت ء بے واریاں ہم منطقی کنگ لوپتگ۔ نوں من کولوواہ ء مارشتی
 رنگ ء بندوکوں، گڑا منطقی رنگ ء منی ء کولوواہ ء سیادی ء چارگ بے مزیں جیڑہ ء۔
 اگاں پل ء آئی و شبوزندمانی ء چیدگی رنگ ء دوشم انت، گڑا کولوواہ منی زندمانی ء
 گلیں پل ء و شبوانت۔ اگاں دردواری ء مہروانی ء جبرگ انسان ء اندیم انت، گڑا
 کولوواہ منی ارواہء چیر ء اندیم انت۔ اگاں کسے ء راوتی گلیں بانگ ء مہروانیں ماس یا
 گوہریں گوہار دوست انت، یا زالے ء راوتی واجہ، بزاس ء پس ء گوں بے منطق ء
 سان ء مہر انت، من ء ہمے وڑے گوں کولوواہ ء مہر انت۔

اے مہر ء، ہمگر نچی ء ارسطو ء لچہ کاری ء زبان گیشی (Rhetoric) ء زانت ء
 علم، مارٹن ہائیڈیگر ء Dasein ء پگر ء خیال، ہیگل ء آئیڈیلزم ء شاہ زانتی ء
 ڈارون ء ارتقاء لیکہ گیٹسوار کرت نہ کن انت ء نئے کہ سرپدے بنت۔ من چتور بہ

گوشاں کہ اے مہر دائمی انت، شپ بہ بیت یار وچ، وشی بہ بیت یاسکی ۽ سوری، ہمک
وہد ۽ پاس، اے مہر منی ارواہ ۽ زیمیری ساز ۽ سُروز جنت!

اے کتاب ۽ اولی ستاء تو سیپ پہ اے کتاب ۽ ردکار (Editor) ایف جے
فیضی دینگ بنت چیا کہ آئی ۽ ردکاری ۽ ابید اے کتاب ناسرجم انت۔ ایف جے
فیضی ۽ کتاب ۽ بازیں در ۽ باب گیشوار گرتگ انت۔ نبشتہ ۽ پٹ ۽ پول من گرتگ
بلئے ایشی ۽ سرجم کنوک فیضی انت چیا کہ اے کتاب وتی جوڑشت ۽ حساب ۽ سک
زیبانہ بوتگ۔ اے زیبائی فیضی ۽ آؤرتگ۔ من آئی ۽ بازمنت وار آں کہ آ اے
کتاب ۽ کاراں ساہ ۽ سرشتگ بلئے اُف ہم نہ گرتگ ۽۔ اے واجہ ۽ ردکاری دائمی
سلامت بات!

اے کتاب ۽ بُزہ کولواہ ۽ بدن ۽ بندات بوتگ چیا کہ اے ہمہ مہر وانیں
سر زمین ۽ منتواری انت کہ منی وڑیں مردے لبزانکی نکانانی معنا کنگ ۽ پریسگ ۽
جہد کنگ ۽ انت۔ من بلے کہ مُلا عزت ۽ ڈیہہ پنچگور ۽ ودی بوتگوں، بلئے کولواہ
۽ من ۽ لبزانکی سنج ۽ بود داتگ۔ من پنچگور ۽ دژچکانی تاک، کوبانی سنگ ۽ گٹانی ۽ مچ ۽
مچکد گانی مہراں دائم ۽ بندوک ۽ منت وار اوں کہ آواں منی زندمانی ۽ جیڑہ وتی
سارتیں ساہگ ۽ چیر ۽ جاہ داتگ انت۔ پنچگور منی بے در دواریں ماس ۽ بے بہائیں
واجہ ۽ جاہ انت کہ ابید آوانی مہر ۽ منی جند سرجم نہ انت۔ واجہ عزت ۽ ڈیہہ ۽ من ۽
گہگیری ہیل داتگ۔ اے درونت من ۽، چہ منی سنگلتاں میراث ۽ رستگ۔ من ہمہ
سنگت ۽ ہمرہانی منت واروں کہ آواں زندمان ۽ جیڑہانی گیشوار کنگ ۽ گوں من
کمک ۽ مدت کرتگ۔

من حاران ۽ وتی نودر بر ۽ براس ۽ سنگلتانی مہر ۽ آوانی consideration ۽
منتوراں کہ آوانی ہمہ ستک ۽ من ۽ ہمت داتگ ۽ منی ارواہ ۽ رازندگ کرتگ۔

بلوچستان ۽ ھر ھند ۽ د مگ بہ بیت آشه بازيں ديني، راجڪاري ۽ راجماني سبباں vague انت۔ ھے انديکي ۽ vagueness ۽ تها آزماني مھر ۽ وشي چير ۽ انديم انت۔ من حاران ۽ ھے انديمیں آزمان ۽ بهر ۽ فکربوتگ اوں! حاران هم شه ھے ھنداں کيے! مناچو ايمانوئل کانٹ ۽ افلاطون ۽ رنگ ۽ گوں اے گپ ۽ کارنيست کہ حاران ۽ شر ۽ حراب چي انت! بلے من اے گپ ۽ گوں سٹک گوش آں کہ حاران ۽ گوں ھر کجام مردمان کہ مني سر کپتگ ۽ من ھر کسی گردانک ۽ بهر اوں يا بوتگ اوں، آوان من ۽ مھر ۽ بستار بختيتگ۔ ساقبه ۽ بگرداں حائل ۽ ۽ بجاڑي ۽ بگرداں ائل ۽ ۽ شه کسان سايس شھزاد بگرداں بالاچ ۽ زامر بگرداں ماھکان ۽، انسا بگرداں ميراث ۽ زهروش منير، ماہل ۽ چمروک ۽ اے مچ مني هستي نازانک ۽ روح ۽ ساز گرانت۔ ايشاني مھر ۽ سٹک ۽ منا ھے ھيل داتگ کہ مردمان گلاب ۽ پل دينگي نہ انت بلکيں مردم گلاب ۽ پل ۽ وڑ ۽ پيم ۽ دارگي انت۔ مچيس مھروانيس مردمانی نام گرگ ونہ بیت بلے شام مچوت ۽ را ھے چير ۽ شبييني (metaphorically) نامانی تهاچوشکھ بالاچ ۽ سر بلند ۽ چمروک ۽ تهاشوبازات! دزستين گوبار ۽ براس ۽ دوزواہانی مھرائي منت!

گڈ سر ۽ اے کا ماس ۽ مستريں ميراث ۽ مئے مھر ۽ دراگاز کنوک، مئے سراں وتي بدن ۽ جاہ ديوک، مئے ارواہ ۽ مارشثاني نفس ۽ گوانک جنوک: براھوي، بلوچي ۽ بلوچستان نميران بات! انچوشکھ وسيم بريلوي گوشيت:

پھول سے رنگ جدا ہونا کوئی کھیل نہیں
اپنی مٹی کو کہیں چھوڑ کے جائیں کیسے

پہ اے کتاب ۽ سرجم کنگ ۽ منی مہروانیں لوگ بانک زیب النساء ۽ ہم
 مزنیں کمک ۽ تعاونے مان انت۔ من کہ وتی کار ۽ پٹ ۽ پول ۽ دزگٹ بوتگوں، آئی
 ۽ من ۽ باز دل بڈی داتگ۔ من باز و ہد ۽ گس ۽ کار ہم نہ کرتگ آں، بلئے من وتی
 بانک ۽ منت واروں کہ آئی ۽ من ۽ راتگ نہ کرتگ ۽ منی جاوراں سرپد بوتگ۔ زند ۽
 مریس گودی!

مارشت ہلاس نہ بنت: گال ۽ لبز اں ساہ دات!

پہچار (Introduction)

لہز انک ۽ دو مز نیں ۽ بنگی بہر انت۔ یکے ساچشتی بزاں Creative
 لہز انک انت۔ ساچشتی لہز انک ۽ سیادی لہز انکی نکانانی ساچگ ۽ ٹاہینگ ۽ انت۔ پہ
 درور، کسے گدارے نیشہ کنت ۽ کسے لپے کاری کنت۔ اے دُز ستیں ساچشت لہز انک
 ۽ مواد گوشگ بنت۔ پد ۽ ساچشتی لہز انک ۽ وتی جند ۽ دو مز نیں بہر ۽ تہر انت: یکے
 لپے یا شعر ی ۽ دو می ردانک کہ آئی ۽ انگریزی ۽ (Prose) گوش انت۔ بلئے
 لہز انک ۽ وتی جند ۽ لوٹ ۽ کار تیج ہست انت کہ آلمی ۽ پیلو کنگی انت۔ کسے کہ
 لہز انکی موادے ساچیت، گڑا، لہتیں چیز ہست انت کہ لہز انکی چیزانی ٹاہینگ ۽ وہد ۽
 المی انت۔ پہ درور، لہز انک ساچوک ۽ لہز انکی تبے (Quality) بہ بیت۔ ایٹی ۽
 تچک ۽ معناء ۽ مطلب ہمیش انت کہ وہدے کسے لہز انکی موادے اڈ دنت، گڑا آئی ۽
 ہمے لہز انک وانوک ۽ گوش داروک ۽ مارشت، جزبگ، بے وسی، بے سری یادگہ
 ہمے رنگیں اندری ۽ اندیمیں حیا لاں یک وڑے ۽ بہ گدینیت۔ بزاں ہمے ساچشت
 دو می مردم ۽ مہلوک ۽ وڑے رنگے ۽ بے تاہیر ۽ بیم سرک بہ کنت۔ چیا کہ اگاں ہمے
 ساچشت ۽ ہمے گدینگ یا بے تاہیر کنگ ۽ تب نہ بوت گڑا آ لہز انکی چیزے نہ بیت۔
 آبلکیں راجمان زانتی، تب زانتی یادگہ زانتے بوت کنت بلئے لہز انک بوت نہ کنت۔
 ہمے چیز (لہز انکی تب) بوت کنت کہ گیدی لہز انک ۽ لوٹ ۽ گزر نہ بوتگ، بلئے
 نوکیں زمانگ ۽ لہز انک ۽ لوٹ انت۔ پہ درور شما وانوک ۽ نگد کار جہل ۽ دا تگیں
 لچہاں بہ چارات ۽ وت فیصلہ بہ کن ات کہ ساچشتی لہز انک ۽ لہز انکی تب المی انت یا
 کہ ناں:

زہر تنء دامنء شیرء وڑء تالان بیت

ء

تئی گسء پشتء منء پھ لٹ ایش کُشنگ

چہ ہے دوئیں لچہاں کجائی تہا موڈ (تب) ہست کہ آئیء رالبز انکی جوڑ کنت؟ بزاں
 چہ ہے دوئیں لچہاں کجام تئی اندری مارشٹاں سیادی داریتء کجام ترپیل انت!
 لبزانکء دومی لوٹ لبزانکی زبان انت۔ گوں لبزانکی تبء بونگء
 ہواریء ساچشتء زبان لبزانکی ہم بہ بیت۔ چیا کہ تجکیں یالس زبان کہ آئیء را
 Ordinary Language گوش آنت، ہمے لس زبانء لبزانکی زبان لبزانکء
 دگہ پڑاں چو کہ زبانزانتیء شاہزانتیء جتا کنت۔ دومی لوٹ ایش انت کہ مئے
 زمانگء لبزانک کہ آئیء را پدنوکی (Postmodern) لبزانک گوش آنت، ہمے
 زمانگء حسابء لبزانکی زبان باز معنا، چہرء شُبینیء Paradoxical گالبنداں
 چکار بہ بیت۔ لبزانک زبانء راز بیائیں رنگےء کار مرز کنگء نام انت۔ زبان اگاں
 تچکء واگی کتابانی (Text Book) رنگء کار مرز بہ بیت، گڑا لبزانکی تبء نہ
 کپیت۔ ہمیشکہ لبزانکی موادانی ساچگء زبان لبزانکی بہ بیت کہ آئیء را انگریزیء
 Figurative Language گوش آنت۔ اے گپء ہم دلء بہ دارات کہ بازیں
 لبزانکی موادانی تہا لبزانکی زبان کار مرز نہ بوتگ بلئے آوانی تہا لبزانکی تب
 ہست۔ چوشنکہ منیرء اے لچہء انت:

کسے اتلگ تہا، تہا اوں نہ انت

اے شعرء لبزانکی زبان کار مرز نہ بوتگ بلئے اے لبزانکی تبے داریت۔ جہلء
 دا نگیس شعرء بچارات کہ چہ ایشیء شمارا سرپدی ئے رسیت کہ لبزانکی موادانی تہا
 لبزانکی زبانء بستارچے انت:

گوات ءچہ پاداں رُوپیت تئی دنز سنگاریت من ء

اے گپ پدرانے کہ 'گوات' نہ رُوپیت چیا کہ آ انسان یاد لو تے نہ انت ء 'دنز' سنگار گرت نہ کنت۔ بلئے ہے چہ لچہ ء شاعر لبزانکی زبان کار مرز کنگ ء انت ء چہ ہے زبان کار مرز کنگ ء پشت ء دگہ چیزے گو شگ لوٹیت، پیشگہ شاعر ء 'گوات' ء 'دنز' ء بلاگیری (Personification) گرتگ۔ ء ہے چیز ء کار مرز لبزانکی مواداں زبان ء آدگہ کار مرز ء جتائیں ء لبزانکی یا از می رنگے دنت۔

پہ لبزانکی چیز ء ساچگ ء بوت کنت کہ دگہ کار رتچ ء وزم بہ بنت بلئے ہے دوئیں بنکی انت ء ماپہ ساچشتی لبزانک ء سرپدی ء آوان ء کار مرز گرتگ۔ اے گپانی مول ء مراد ساچشتی لبزانک ء درگت ء بنکی سرپدی دیگ انت۔

آدگہ لبزانکی تہر ء بہر نگدکاری یا نگدکاری لبزانک انت۔ مئے اے کتاب لبزانک ء ہے تزان ء بہر ء درگت ء انت۔ لبزانک ء اے بہر ہر لبزانکی چیزے کہ ساچگ بیت ہماوانی سر ء وتی نگدکاری ء کنت۔ انچو کہ پہ ساچگ ء ٹاپینگ ء ساچشتی لبزانک ء وتی جند ء وڑ ء ڈول ہست انت، ہے رنگ ء نگدکاری لبزانک ء وتی تہر ء بہر یا کار رتچ ء وزم ہست انت۔ لبزانک ء ہے بہر ء اسکول، جُخر، پگر، گالبد ء لیکہانی کمک ء مد ء لبزانکی موادانی درگت یا آوانی سر ء نگدکاری کنگ بیت۔ لبزانکی نگدکاری یا نگدکاری ٹولی یا اسکول ہست انت کہ آٹولیبانی رنگ ء لبزانکی چیزانی سر ء نگدکاری کن انت، چوشگہ مار کسی لیکہ ء نگدکار انت۔ ء لبزانکی جُخر ہم ہست انت کہ آلبزانکی چیزانی درگت ء تزان ء نگدکاری کن انت چوشگہ Renaissance ء روثنا پگری ء جُخر انت۔ پہ لبزانکی چیزانی درگت ء نگدکاری کنگ ء لیکہ ہست انت، اے لیکہ لبزانکی ساچشتانی سر ء نگدکاری ء بابت ء انت ء گچینی زمانگ ء گچینی، مردم ہم ہست انت کہ آوانی جند ء سیادی بچ ر بیت ء جُخر ء لیکہاں نہ بیت بلئے آلبزانکی چیزانی

سرء نگد کارى کن انت۔ سائنس زانت، ملاء ولى ء بازاری چوریک دُزست نگد کارى گرت کن انت بلئے شرط ہمیش انت کہ آلبز انکی نگد کارى یا نگد کارى ء کار چچ ء وڑ ء ڈولاں شریں رنگے ء کار مرز ء پیلو گرت بہ کن انت۔ ہر و ہد ء کہ یک لبز انکی جُزے یا لیہے رد کنگ بیت، گُرادگہ نوکیں نگد ء لبز انکی نگد کارى ءے دیم ء کیت۔ چوشکہ مہریگ ء لیکہ کار Romantic Critic، ہیومن ازم ء لبز انکی معناء پڑیگ ء رد کنت ء لبز انکی ہر مواد ء مہر ء مہری سیادی شوہاز انت۔

نگد یا لبز انکی نگد کارى ء مول ء مطلب ہمیش انت کہ آوانوک ء نگد کارانى دیم ء ہے تزان ء جیڑھاں پدربہ کن انت کہ کجام وڑ ء پیم ء پلان چیز لبز انکی انت ء کجام کار چچ ء وزمانی بنیاد ء پلان چیز ء مواد لبز انکی نہ انت۔ وانشتی نگد کارى (Criticism Academic) ء و ہد ء نگد کار ء بازیں چیزانى خیال دارگ لو طیت۔ نگد کار ء اگاں لبز انکی ساچشتے ء سر ء ریسانکی یا زیبا نشتی نگد کارى ءے کنگی بیت، گُرا نگد کار ء ذاتی زند ء آئی ء جاورانى درگت ء تزان ء نگد کارى گرت نہ کنت، چیا کہ اے لیکہانی حساب ء نبشتہ کار ء ساچشت ء بستارے ہست بلئے آئی جند ء زندمانی جیڑہ در، ابید انت۔ ہو، اگاں نگد کار بُن دپتر یا نوک دپتر ء لیکہ ء حساب ء یک لبز انکی ساچشتے ء سر ء نگد کارى کنگ ء انت، گُرادا نگد کار نبشتہ کار ء زند ء زندمانی جیڑہ ء آئی ء ہما چاگرد ء کہ آمردم ہما جاہ ء رُستگ ء مزن بوتگ، آوان وتی نگد ء ہوار گرت کنت، چیا کہ بُن دپتر یا نوک دپتری لیکہ کار نبشتہ کار ء زند حال ء ہم چار انت ء آئی ء لبز انکی ساچشت ء معنا کن انت ء پریس انت اش۔

نگد کارى ء یک کارے ایش انت کہ تراہے سماء سنج ء بہ دنت کہ یک نبشتہ کارے ء دُزستیں ساچشت ء لچہ لبز انکی نہ بنت، ء ہے وڑا نبشتہ کار ء ہر ساچشت حراب ء پے دیم ہم نہ انت۔ دنیا ء یا بلوچی لبز انک ء ہے رنگیں نام ء نبشتہ کار سک باز

انت یا باز بیت کہ نگد کاری حساب ء آوانی یک شعرے لبزانکی بود ء تب ء حساب ء
 انت ء دگہ یک شعرے لبزانکی نگد کاری ء رد ء بچ لبزانکی نہ انت۔ نگد کار وانوک ء
 نودر بر ء اے خیال ء پگر ء ہم دنت کہ یک لچہ کارے ء شعر ء ہر شعرے ء لبزانکی
 مواد ہر و ہد ء یک لیکھے ء حساب ء بوت نہ کن انت۔ پہ درور، کسے ہمے بہ گو شیت کہ
 قاضی دود ء ربیدگی شاعرے، گڑ لبزانکی نگد کاری ہمے گو شیت کہ اے وڑ نہ انت،
 نگد کاری گو شیت کہ قاضی ء پلان ء پلان لچہ گوں اے نگد کاری کار بیچ ء وزمانی
 حساب ء دود ء ربیدگی انت ء پلان شعر آشوبی انت، اے وڑ نہ انت کہ قاضی ء ہر
 شعر دود ء دودمان ء سر ء انت۔ ہمے رہند ء چیز انت نگد کاری لبزانک ترا سوج
 دنت۔ پہ درور قاضی ء اے جہل ء داتگیں دوئیں لچہ دودمان ء درگت ء انت یاناں:

چینچو ابیتک انت تئی شہر ء دلکشیں موسم

ء

مشکتی حلواہ ئے نہ انت رندانی دیار

اے گپ ء لبزانک ء بئکی نودر بر زانت کہ ہمے دوئیں شعر دود ء دودمان یا
 بلوچ ء کرد ء بستار ء سر ء نہ انت۔ گڑ انگد کاری لبزانک ہمے گو شیت کہ قاضی ء
 جتا جتا ئیں شعر جتا جتا ئیں لبزانکی لیکہانی حساب ء دگہ دگہ معناء مطلب دیم ء کار
 انت۔ لبزانکی نگد کاری ء نگد ء بابت ء دگہ یک گپے ایش انت کہ لبزانک ء نودر بر یا
 وانوک وتی نزیکیں آتزاپ ء سنگلتانی گور ء نند انت یا سوشل میڈیا (راجمانی رسانک
 در) ء وتی لیکہ ء مواداں، شاعرانی ء نبشتانکانی درگت ء دیم ء کار انت، بلئے وانشتی
 نگد کاری اے وڑ بوت نہ کنت، سوشل میڈیا ء گیشتر نگد کاری بس ایرادی تک ء
 گچین انت، چیا کہ پہ ساچشتی نکانانی سر ء نگد کاری کنگ ء نگد کاری ء وتی کار بیچ ء
 گالبد ء وڑ ء ڈول ہست انت کہ آوان ہمے رسانکدر ء کار مرز کار پیلوگرت نہ کن

انت۔ کسے اور اگاں نگد کاری ئے کنگی انت، گڑا آنگد کاری ء رپک، وزم ء کار یچانی کار مرزی ء رہنداں پیلو بہ کنت، پداثری ہر رسا نگر ء چاپ اش کنت بہ کنت بلے شرترو ہمیش انت کہ مردم وتی نگد کاری ء نبشته بہ کنت، وتی حیا لاں نبشته ء دروشم ء دیما بیاریت داں آئی ء مز نیں زاننگار ء کو اسے بہ وانیت ء سر پد بہ بیت کہ پلان نگد کار لبز انکی نگد کاری ء حساب ء وڑ ء انت۔ چونہ بیت کہ کسے پہ وتی ذاتی جیڑ ہے ء سر ء پادکیت ء کسے ء لبز انکی دانکاں ایر جنت ء ہے بہ گو شیت کہ من نگد کاری گرتگ۔ چونہا، اے ولس پهم ء گپے کہ وتی جند ء کمرہ ء سوشل میڈیا ء وانک ء دیگ نگد کاری ئے نہ انت، و ہد زوالی ئے!

گڑا اے کتاب کہ شتے دست ء انت ایثی ء مول ء مراد ایش انت کہ لبز انکی لیکہ ء لبز انکی نگد کاری ء پچار ء وانوک ء دیم ء ایر بہ کنت۔ چونہا، لبز انکی لیکہانی ہواری ء آوانی گالبند، کارتج، وزم ء پگر ء پگری رہند ء آوانی زاننگار ء کو اس ہست انت۔ ء چو ہم بوت کنت کہ ہے لیکہ ساری ء گالبندے بوتگ ء نوں ہما گالبند یک سر جمیں لیکہے جوڑ انت۔ پہ درور، نبشته کار ء حیا ل (Author's Intent) ء وانوک ء دلگوش (Reader Response) ء لیکہ انت۔ اے دو نیں لیکہ ساری ء گالبند ء بستار ء کار مرز بوتگ انت ء نوں سر جمیں لیکہ انت، ء پد ء اے گپ ء ہم حیا ل دارگ بہ بیت کہ ہے لیکہاں دگہ گالبند ہم ہست انت کہ آ لیکہ نہ انت، چوشکہ ارادہ لیکہ ء Intentional Fallacy ء گالبند انت۔

دیتر ء، ہے گپ دل ء دارگی انت کہ ہر لیکہ ء نگد کاری ء وتی کارتج ء وزمے ہست کہ زاننگار آوان ء پہ لبز انکی ساچشتانی پریگ ء معنا کنگ ء کار مرز کن انت۔ انچو کہ پہ لبز انکی ساچشت کاری ء لبز انکی ساچشت ء وتی رپک ء وڑ ء ڈول ہست انت۔ ہے رنگ ء پہ نگد کاری کنگ ء ہم لبز انکی نگد کاری ء وتی یک گچینی ء ہر

لیکہ، جتنا جنائیں وڑے ڈول ہست آنت۔ پہ درور، ہیومنسٹ لیکہ گوں بازیں چیزاں کار داریت و ہدے یک ہیومنسٹ لیکہ کارے نگد کاری کنت، آنبشتہ کارے زند، آئی زندمانی جیرہے آئی نیکر اہی دگہ بازیں چیزانی سرے تزان کنت، بلئے ریسانکی لیکہ (Formalism) نبشتہ کارے نبشتانک آئی لبز انکی کارے ساچشت آے ابید ڈنی آے دری چیزانی درگت آے تزان نہ کنت، آبس ساچشت آے لبز انکی وڑے پیماں چاریت آے تپاسیت اش۔

یک دگہ درورے اے رنگ آے انت کہ New Historicist وتی نگد کاری و ہدے اے رنگیں گال بند چوشکہ تاگت، پد منتگیں مہلوک آے گل آے گنجیں معن Discourse آے وڑیں لبز کار مرزن آنت۔ چیا کہ ہے لیکہ آے سیادی گوں ہے وڑیں جیرہے آے سر دری آے انت۔ اے مثالانی ادا دیم آے آرگ آے آوانی درگت آے تزان کنگ آے سب ایش انت کہ نگد کار یا وانوک لیکہ آے آئی آدگہ کار بیچاں ہو رے تور مہ کنت آے ہے خیال آے بہ داریت کہ ہما وانوک یا نگد کار چہ کجام لیکہ آے ارواہ آے بڑہ آے نگد کاری کنگ آے انت۔

چوناہا، ہر در کہ اے کتاب آے دیگ بوتگ، آسک باز مزن آے شاہگانیں زانت آے علمے، بلئے ماہے جہد گرتگ کہ اے کتاب آے ہر درے یک کسان آے تنچکیں پچارے وانوکانی دیم آے ایر بہ کنیں۔ پہ درور، اگاں مالیکہ آے دپتر آے درے ہمارنگ آے تزان بہ کنیں کہ چہ پیسر آے دگہ کتاب آے نبشتانکاں ہست آنت، اے مئے مول آے مراد نہ انت، بلکیں اے پچارو کی کتاب ہمانو در برانی واستہ انت کہ آواں نو کی لبز انک آے پڑے گام ایر گرتگ یا ہما نگد کار آے طبقہ کہ آلبز انکی ساچشت آے وسر پد آنت بلئے آہانی گورے لبز انکی لیکہ آے نگد کاری آے ہیج بکنکی پگر آے خیال نیست۔ اے گپ آے ادا تنچک کنگ پمشکہ المی انت چیا کہ پدا وانوک یا نگد کار مان مہ گو شیت کہ کتاب آے در چیا کسان آنت۔

اے پجارو کی (Introductory) کتاب ۽ بنگپ لبزانگی لیکہ ۽ نگدکاری انت کہ آ
 ہج یک جاہ ۽ زمانگ ۽ نہ اوشنتیت، ۽ چوبے گسیں مردم ۽ اد ۽ اوداسر سر جنت!
 لبزانگی لیکہ ۽ اے کتاب ادا ہلاس نہ بنت۔ ماہمے جہد کنیں کہ آؤ کیں
 چاپ ۽ اے سرجم ۽ مزنیں کتابے بہ بیت ۽ ایشی ۽ تکنیکئی، رہندی، پگری ۽ کارپچی
 جیڑہ کم ۽ گیش گیشوار بہ بنت۔ کتاب ۽ ہر ردی یا کمزوری ۽ کہ ہست دُستانی ڈبہ
 منی سر ۽ انت مارا اے کتاب ۽ درگت ۽ شئے نگد ۽ نگدکاری درکار انت۔ ابید شُمنے سر
 ۽ سو جاں بوت کنت کہ پہ اے کتاب ۽ دوار چاری ۽ منی دل مہ گو شیت کہ من وتی
 زانت ۽ وس ۽ شڑی ۽ زاناں۔ شئے نگدکاری بس ایوک ۽ منی کتاب ۽ درگت ۽ نہ بیت
 ، بلکیں بازیں وانوکانی جیڑہاں تچک ۽ گیشوار کنت کہ من گرت نہ گرتگ انت۔ شئے
 نگدکاری مئے ساچشت بات!

مسلم شفیع

لبزانک چي ۽؟

چہ ہماروچ ۽ رند کہ افلاطون ۽ لبزانک ۽ بستار ۽ درگت ۽ تزان بندات
 کرتنگ، آئی ۽ اے جُست کرتنگ کہ، 'لبزانک چي ۽؟' اے جُست ۽ بابت ۽ سک
 باز حیال ۽ لیکہ ۽ سر ۽ سوج دیما اتلگ ۽ بازیں کتاب ۽ بے کساس نبشتانک ہم نبشتہ
 کنگ بوتگ ۽ ہمہ چیزانی ہواری ۽ ہمہ جُست سک باز باوست ۽ گلگد ارانی تہاگپ ۽
 تزانی بہرے ہم جوڑ بوتگ۔ یک زانکارے گوشت، 'دنيا چہ ایٹم ۽ ناں بلکیں چہ
 قضاہاں جوڑ انت۔' اے گوشتن ۽ باز معنا بوت کنت، چہ آوان یکے ایش انت کہ
 لبزانک یک انچیں پڑے کہ آئی ۽ را منطق ۽ سائنس پھم ات نہ کنت۔ بزاں انچوش
 کہ ارسطو Syllogism، زند زانشت ۽ آدگہ سائنس ظاہری دنیا ۽ سر ۽ کار مرز
 بوت کنت یا ہمہ پڑانی کار تیچ ۽ وزمانی حساب ۽ ظاہری چمان ودی نیں چیز گوں آسانی
 ۽ پھمگ بنت۔ ارسطو منطق ۽ علم ۽ لوڈوگ ۽ سسور ۽ جوڑ شتی ۽ زبان زانتي ۽ کار تیچ ۽
 وزمانی حساب ۽ لبزانک ۽ آئی مار شتی مواد پھمگ نہ بنت۔ چیا کہ منطق زبان ۽ ہمایا
 سائنسی کار مرز انت کہ آ لبزانک ۽ چہر ۽ شبین ۽ زبان ۽ حساب ۽ رد بیت۔ اے
 لبزانک ۽ کار مرز بوت نہ کن انت، چیا کہ لبزانک انسان ۽ جوڑگ، مار شت، ۽ دگہ
 ہمہ رنگیں گوہر ۽ لز تانی زیبائی ۽ درد ۽ مارگ ۽ دلانی تہا زیمیر ۽ سوچنانی ایر جنگ ۽ نام
 انت۔ پہ لبزانک ۽ سر پدی ۽ آئی ۽ جند ۽ کار تیچ ۽ کاروڑ ہست انت، ہمہ کار تیچ ۽
 وزمانی نام لبزانکی لیکہ یا لبزانکی نگد کاری انت۔

اگاں ماہے بہ گوشتیں کہ ہر چینکس لبزانکی لیکہ ۽ پگر ۽ سسا انت،
 لبزانک ۽ ہمینکس بزانت انت، گڑا مئے گپ رد نہ بیت۔ ایشی معنا ہمیش انت کہ
 جتا جتائیں لیکہ ۽ نگد کاری ۽ کار تیچ لبزانک ۽ رادگہ دگہ معنا بزانت دے انت۔

چیا کہ ہر لیکہ ۽ پگرياسا کہ لبزانک ۽ بابت ۽ ديم اتلگ، آڈرست لبزانک ۽ راوتي کار پچ ۽ وزماني رد ۽ معنا کن انت۔ وهد ۽ باريگ هم لبزانک ۽ معنا ۽ کار مرز ۽ مٹ ۽ بدل کن انت۔ انچوشک افلاطون ۽ زمانگ ۽ لبزانک هما بوتگ کہ آئي ۽ شرين (Moral) درونته داتگ، ۽ ورڈزور تھ ۽ وهد ۽ دور ۽ لبزانک ۽ معنا گول ابرم ۽ مہر ۽ ہر چیز ۽ لزت ۽ پنگ ۽ شوہازگ ۽ نام بوتگ۔

بلتے چہ افلاطون ۽ بہ گرداں مروچی نين ٹيري ايگلٹن ۽، لبزانک ۽ درگت ۽ ہر چیز ۽ گوشگ بوتگ، بزاں ہے جست ۽ سوج کنگ کہ لبزانک چي ۽؟ چہ ہميشاں پدر بيت کہ لبزانک دگہ ہر چیز ۽ بلکين بہ بيت، بلتے لبزانک معلوم داري ۽ (Information) نہ انت۔ ايشي ۽ کار حالاني سر کنگ نہ انت، اگاں حالے دنت، گڑا انچين رنگ ۽ انت کہ آپريگ ۽ معنا کنگ لوپيت۔ بزاں لبزانک تحکين زبان ۽ حالاں ديم ۽ سر نہ کنت۔ لبزانک مہ گند ۽ چيرين رسانک ۽ حال کاری کنت بلتے گول انديمين لبز ۽ گالاں کہ آوانوک ۽ شوہازگی انت۔ تحکين زبان ۽ حال ۽ سر کنگ ۽ ر سينگ Journalism گوشگ بيت۔

چہ افلاطون ۽ تهراني ليکہ ۽ بگرداں هيومنسٹ سيليس ۽ Craft in the Real World ۽ چينکس کہ آدگہ زانکار ۽ کواس ميانجي ۽ اتلگ انت، آڈرستاں (لبزانک چي ۽)، ہے جيڑہ ۽ درگت ۽ تزان کرتگ۔ پہ درور، افلاطون گوشيت کہ لبزانک يا ازم هما انت کہ آئي ۽ شرين اخلاقي درونت بہ بيت۔ بلتے آچو ہم گوشيت کہ از مکار استان ۽ (رياست ۽) چير دستی ۽ نبشته بہ کن انت۔ بزاں لبزانک ہر کس انچوش پہ ديم وتي سناء آجوتی ۽ حساب ۽ نبشته مہ کنت، چيا کہ ازم ۽ لبزانک لس مہلوک ۽ جوزگاں چست کنت ۽ آوان ۽ چہ منطق ۽ دور کنت۔ افلاطون ۽ رد ۽ مارشت، جوزگ ۽ لزت مردم ۽ چہ اصليں راستی ۽ دور کن انت ۽ اے چير پہ استان ۽

شریں چیزے نہ انت۔ از مکار استانء حلاپء مہلوکء مارشتء جوزگاں
گد نیت۔ آوان بزانزدنت، پمشکہ لبزانک اول نبشتہ کنگ مہ بیت یا آئیء اجازت مہ
بیت، اگاں بیت گڑ استانء واجہیء دستء چیرء بہ بیت۔

پدارسطو کیتء وتیء لبزانکی دنیاۓ اولی نگدانکی کتاب Poeticsء نبشتہ
کنت۔ آگو شیت کہ لبزانک آپتیمیں چیزے نہ انت کہ منی استادء گوشنگ، بزاں
Platoء، بلکیں لبزانک راستیء یک انچیں بدل دروشمے Version دیمء کاریت
کہ آئیء راسائنسء منطقء علم ونتء زانت نہ کنت۔ ارسطو گو شیت کہ زانتء
زانگ یا علم دو تہرء قسم نیگ انت۔ یکے ہمازانت انت کہ آرزء سائنسء منطق
پڑیس اتء زانت کنت، پہ درور، انسانء چمء سائنسء منطق گوں ارزانیں بہرء
بانگےء پد رکناں سر پد بوت کن انت، چیا کہ انسانء چم ظاہری چیزےء چو مہرء
مارشتء چمء اندیم نہ انت۔ بلئے دومی نیمگا ہمازانت انت کہ آئیء سائنسء منطق
پڑیس ات نہ کنت یا آئیء درگتء تزان نہ کنت۔ پہ درور، مہر انت۔ مہرء منطق
ونتء زانت نہ کنت، چیا کہ اے انسانء پنچیں Sensesء نہ انت، بزاں انسانء
ہے Senses مہرء دیست نہ کن انت، چشنگ، بو، دست جتء اش کرت نہ کنت۔
آ(مہر) گندگ بیت، نہ تامے چشنگ بیت، نہ اشنگک بیتء نہ کہ بوچنگک بیت۔
پمشکہ سائنسء منطق آئیء را پڑیس ات نہ کن انت۔ ارسطوۓ ردء لبزانک چہ
ہے دومی زانتء انت۔ پمشکہ داں مروچی مردم سوچ کن انت کہ لبزانکء نپ یا
مڑچی انت۔ ایشی پسوچو متچکء دیگ نہ بیت۔

انچوشکہ مہرء درگتء متچکء صافیں منطق نیست، ہے رنگء لبزانک
انت۔ ایشیء مڑ، ہم ظاہر نہ انت۔ لبزانک چو آسانیء بزانت دینگ ہم نہ بیت۔
ایشی درور ایش انت کہ برے برے مارا یادگہ کسےء را و ہدء جاورانی حسابء یک

صوتے دوست بیت، بلئے لازم نہ انت ہے صوت سرجمیں زندء ماراوش بہ بیت۔ ء
 برے برے مادیاء زانتکار ء ادبی مردمانی دانتگیں لبزانک ء بزانت ء معناء یک
 گورے ایرکنیں ء وتی ذاتی معناء لبزانکی مواداں کارمرزکنیں۔

ارسطو ء افلاطون ء لبزانک ء بستار، اسکوپ ء لیکہانی دیم ء آہگ ء پد، دو
 مزنیں ٹولی جوڑ بیت۔ اے ٹولی چہ کلاسیکی زمانگ ء لچہ کار ء نگد کار ہورس ء بگرداں
 کہ ہژدائی قرن ء ہیومنسٹ آرئلڈ (1822-1888) ء آوانی میانجی ء ڈرستیں
 زانتکار یا افلاطون ء Moral Criticism ء منوگر بوتگ انت یا کہ ارسطو ء
 Aesthetic Criticism زیباشتی نگد کاری ء پدگیری ء کن انت۔ ہے زمانگ ء
 میانجی ء ڈرستیں زانتکاراں وتی لیکہ 'لبزانک ء ازم ء بابت ء' دیم ء آورتگ انت،
 آوانی تہایک ٹولی ء افلاطون ء منوگر بوتگ ء دومی ء ارسطو ء پدگیری گرتگ، براں
 یک ٹولی ء لبزانک ء راہ شتریں کار ء چیزانی دیم ء آرگ ء وسیلہ ء دومی ٹولی ء
 لبزانک ء رامارشت ء جوزگانی زیبائیں رنگ ء درشان ء درانگاز سرپد بوتگ۔ چوش
 کہ سرفلپ سڈنی ء سرفرانسس بیکن ارسطو ء منوگر انت ء Samuel Johnson
 ء ہورس افلاطون ء پدگیری بوتگ انت۔ وہدے 1950 ء دور ء زمانگ ء جوڑشتی لیکہ ء
 دگہ بازیں لیکہ دیم ء کابنت گڑاں اے دوئیں ٹولی شنگ ء تالان بنت۔ 1950 ء
 زمانگ ء بگرداں 1960 ء دور ء سبک باز لیکہ (لبزانک ء ازم ء بابت ء) دیم ء اتلگ۔
 مئے سر حال ہمیش انت کہ لبزانک ء بزانت یک وڑ (Fix) نہ انت،
 برے برے وہد ایشی ء بزانت دنت ء برے برے یک لیکہ ء لیکہ کارے ایشی ء
 معناکنت۔ سبب ایش انت کہ ازم یا لبزانک میتھ ء سائنس ء وڑیں زانتے ء علمے نہ
 انت۔ انچوشکہ انسان ء زند ء زندمانی ء لڑت ء گوہر بدل بنت، ازم ء لبزانک ء بزانت
 ء معناء ہے رنگ ء مٹ ء بدل بیت۔

یک باوستے ایش انت کہ تو کئی لبزانک ء دا تگیں بزانت ء کجام زاننکار ء
 لیکہ ء منوگرے یا کہ کجام گل ء بندوک ء یا گوں کجام حیال ء بُزہ ء School of
 Thought بندوک ء۔ ہر کجام نیمگ ء کہ تئی سماء حیال بندوک بیت، تو ہما
 دا تگیں لیکہ ء رد ء لبزانک ء ازم ء رامعناکن ء۔ ء ہمے تزان کہ لبزانک چی ء،
 دائم ء روان کنت ء ہیج برہلاس بوئنگ ء نام ء نہ زانت۔

بلئے اگاں مادیاء ہر زاننکار ء بزانت ء لبزانک ء درگت ء بہ چاریں ء
 تپاسگ ء جہد ء بہ کنیں، گڑا یک چیزے دُرستانی نوکیں لبزانک ء بزانت ء مطلب ء
 لس وڑ ء گندگ بیت۔ آیش انت کہ لبزانک ء کار انسان ء اندری مارشت، باہند،
 جزبگ، وشی، ء گم ء اندوہانی انچیں رنگے دیم ء آرگ انت کہ آئی ء زیمیری، **وانکی**
رنگ ء سُر ء پُرے بہ بیت۔ وہدے گپ لچہ کاری ء کیت، ء وہدے ردانک ء گپ ء
 تزان بیت، گڑا بنشتہ کار وتی گدار ء آزمانک ء کسمانک ء ہمارنگ ء دزو شم ء لبزانکی
 زبان ء درانگاز بہ کن انت کہ آئی ء وانوک ء اندری مارشت ء جزباگ گدینگ بہ
 بیت۔ لبزانک ء زبان لس بہم ء ارزانیں وڑے ء مہ بیت۔ بلئے رسانک ء ڈنک ہم مہ
 بیت۔ لبزانک ء یک جیڑہے ہمیش انت کہ آئی ء دا تگیں بزانت ء ہر جاوڑے گدار ء
 لچہ ہم دپ نہ بیت۔ آشعر کہ یک وہدے ء وشیں شعرے نہ بوئنگ، یک وہدے
 کیت کہ ہما شعر مزنیں مطلبے داریت ء مشہور بیت۔

لبزانک ء بزانت یونان ء مزنیں نامیں شاہزانت ہیراکلاٹس ء نامداریں
 گوشتن ء اندیم انت، 'یکیں آپ ء تھا تو دوبار وتی پد ء ایرگرت نہ کن ء'۔ دنیا ء
 آدگہ بازیں چیزے ء جیڑہانی وڑے لبزانک ء لبزانکی مواد ہم 'Nothing endures
 but change' ء پگر ء حیال ء، ہمگر ہیج انت۔

زبان زانتی ء گالبند سازی

زبان زانتی یک زانت ء وانشتے، کہ ایثی ء یک کارے نوک نوکیں لبز ء گالبندانی ٹاپینگ انت۔ زبان زانتی ء ہما بہر کہ ماں آئی ء لبز زانتی یا گالبند سازی کنگ بیت Morphology ءے گوش انت۔ پہ لبز ء گالبندانی جوڑ کنگ ء ٹاپینگ ء اے علم ء وتی راہ ء رہند ہست انت۔ پہ درور یک لبزے کہ آئی ء ما'واب' گوشیں آئی ء معنانت چمانی بند کنگ ء آرام کنگ۔ بلتے اگاں ماہے لبز ء گوں بلوچی ء (Inflection) چوشکہ 'ا' ء 'ک' انت، آہاں ہور بہ کنیں، ہے لبز'وابانک' توار کنگ بیت، بزاں واب رنگیں یاواب ء وڑ ء پیہیں۔ بلتے ماے در ء دور روئیں بزاں لبز یا گالبند ء جوڑ کنگ ء ٹاپینگ ء چینکس تہر ء قسم انت، ماہمیشاں گیٹسوار کنیں۔ مئے اے نبشتانک ء یک جیڑ ہے ہے گالبند سازی انت۔

بدر ء زبان زانتی ء لبزانی جنء دو قسم یا تہر انت۔ آوانی تہا یک بہر یا تہرے معناداریں لبز (Content Words) انت ء دومی رہندی لبز (Grammatical Words) انت۔ ایثانی تہا معناداریں لبز ہما لبز ء گال انت کہ آوت وتی تہا معنادار انت یا معنادے انت، چوشکہ واب، چارگ، سنگ، ء گپ گوں ہے معناداریں لبز یا Inflections ہم ہوار بوت کن انت، پہ درور، گوں لبز ء ہواری ء 'ی' ء 'آب' کہ گوں یک لبزے ء یکجاہ بہ بیت آپد'لبز' اے جوڑ بیت، بزاں رہندی کارے کنت پہ زبان ء۔ اے لبز وتی کہول ء ہم گوں یکے دومی ء مسٹ کن انت، چوشکہ 'ورگ' نام گالے ء کار گال ہم بوت کنت۔ پہ درور'تورگ' وارنگ، 'ادا'ورگ' نام گالے بزاں Noun ء 'آنان'ورگ' انت'بزاں Eating،

ادا اور گار گالے بزاں Verb انت۔ آدگہ رہندی لبز انت کہ آ زبان ء بُن رہندی چست ء ایری کاراں کار مرز بنت چوشکہ 'ی، ای، اوں، تہا، ء، یا ء دگہ باز'۔ بُن رہندی لبزانی وتی جندء مہکمیس معنائیست ایشانی کہول گوں آدگہ لبزانی کہول ء مٹ نہ بیت، ء گوں اے وڑیں لبزیاں Inflections ہور نہ بیت۔ ہے دوئیں لبزانی تہرانی سرپد بونگ ء مارا Morpheme ء گال بندء درگت ء سرپد بونگی انت۔ Morpheme ء معنا ہمیش انت کہ آ Meaning ء کستریں بہر انت۔ بزاں چہ Morpheme ء دگہ کمتریں یا کستریں لبزء تبک 'unit' لبز نیست، چوشکہ آپ، چو، کنگ ء ہر ماگ ء ایندگہ باز معناء کستریں بہر ء تہر انت۔ چہ Morpheme ء مستریں تبک ء گال ردء رد انت۔ اے گپ ء دل ء بہ دار ات کہ لبز کتاب ہم (Morpheme) ءے "اے ء یک" ہم Morpheme انت۔ دیمتر ء ہے گیشوار ء دگوش بہ کن ات کہ چے وڑے اے لبز معناء کستریں بہر لیکگ بنت۔

Morpheme ء دو بہر انت۔ آوانی تہا کیے ء را گوش انت Free Morpheme ء دوئی ء را گوش انت Bound Morpheme۔ پدا Free Morpheme ء دو قسم ء لبز انت۔ اولی ء را Lexicon گوش انت اے ہما لبز انت کہ آہاں وتی جندء معنائست، آوتی تبک بزاں class ء گوں آدگہ نامگال، ستاگال، کار گال ء Adverbs ء بدل کرت کن انت ء گوں اے لبزیاں Derivational ء Inflection ہم ہور بوت کن انت۔ ہے لبز بزاں Lexicon ء درور اے وڑ انت: آپ، پس، مردم، قوم، کتاب ء دگہ باز۔ ایشی ء دوئی قسم ء را Functional Words گوش انت، کہ آہاں وتی جندء را معنائست بلکیں آوتی معنایاں ردء یا معناداریں لبز Lexicon ء زور

آنت ء اے لبزوتی تبک ء ہج برگوں دومی لبزیاں بدل نہ کن آنت۔ سیمی فرق ایش
 انت کہ گوں Functional Words ء دگہ آب بزاں Inflection ء یا کہ
 Derivational ہور کنگ نہ بنت۔ پہ درور بلوچی ء (بدل نام گال
 (Prepositions) ء گزنج گال (Interjections) : اے دزست
 Functional Words گوٹنگ بنت۔ پہ درور، 'اے' لبزانت، اے لبزہج بر
 یک نام گالے ء جاہ ء بدل ء کار مرزنہ بیت، چیا کہ اے بئن رہندی لبزے۔ یا ماگوں
 'اے' 'ی' 'آب ء ہور کرت نہ کنیں۔

Inflection ہما آب بزاں Letters آنت کہ زبان ء پہ بئن رہند بزاں
 Grammar ء ردء بندانی بدل ء گیشوار کنگ ء ہاترء کار مرزنہ بنت۔ ما اے وڑ گوشت
 کنیں کہ زبان ء ہرچ رنگیں ردی یا بئن رہندی جیڑ ہے بہ بیت، آہے آبانی کمک ء
 مدت ء بیت۔ اے آب پہ Tense، Gender، Mood، Possession ء
 آدگہ بن رہندی جیڑ ہانی ہاترء کار مرزنہ بنت۔ پہ درور بلوچی ء "ء" "یا" "اں" آنت۔
 "ء" دو چیزانی میانجی کار مرزنہ بیت ء آوانی میانجی ء سیادی ء ودی کنت، چوشکہ اے
 حانی ء کتاب انت، ادا "ء" Inflection ءے کہ آر دء پہ ردء بندء کار مرزنہ بوتگ
 ، ناں کہ معناء لبزء تبک ء بدل کنگ ء ہاترء۔ یا کہ "اں" بلوچی ء پہ Plural کنگ ء
 ہاترء کار مرزنہ بیت چوشکہ "کتاب، ء پدا کتاباں"۔

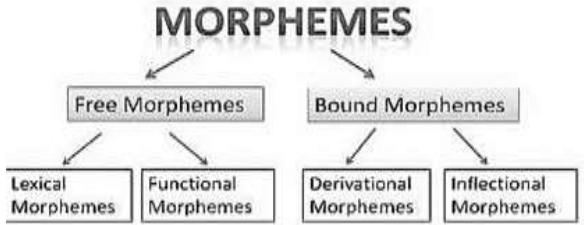
Derivational ہما آب آنت کہ لبزانی کہول بزاں تبک (Class) ء
 معناء بدل کن آنت۔ انگریزی زبان ء دُزستیں Prefix ء Suffix ہے رنگیں آب
 آنت کہ آلبزانی تبک ء معناء بدل کن آنت۔ اے آباں گوں بن رہندء جیڑہ ء کار
 نیست بزاں اے پہ Grammar ء کارانی ہاترء کار مرزنہ بنت، آ Inflections
 کار آنت۔ Derivational آب پہ نوکیں لبزانی جوڑ کنگ ء اڑ دیگ ء ہاترء ہم

کارمرز بنت۔ پے درور، "قوم" کہ گوں آئی "ی" ء کارمرز کنگ ء آ "قومی" جوڑ
 بیت۔ پے ایشانی گیشتر سرپدی ء ہاتر ء دا تگیں نکشون نمبر 1 ء بہ چارات:
 نکشون نمبر 1:

ENGLISH MORPHEMES	FREE	BOUND	BALOCHI MORPHEMES	FREE	BOUND (inflection)
Book	Book	(Inflection)	کتاب	کتاب	×
Books	Book	×	کتاباں	کتاب	اں
Dog	Dog	S	کچک	کچک	×
Dog's	Dog	's	کچک ء	کچک	ء

پے بلوچی ء انگریزی ء میانچی ء ہے دوئیں تہر ء لبزانی سرپدی ء زانگ ء ہاتر ء جہل ء
 دا تگیں دوئیں نکشون نمبر 2 ء 3 ء بہ چارات:
 نکشون نمبر 2:

WORDS	DERIVATIONAL	WORDCLASS	WORDS	DERIVATIONAL	WORDCLASS
Nation	National	Noun to Adjective	قوم	قومی / ی	نامگال-ستاگال
Help	Helpful	Verb to Adjective	کمک	کمکی / ی	کارگال-ستاگال
Instruction	Instructional	Noun to Adjective	دروننت	دروننتی / ی	نامگال-ستاگال

(Google.com)

اے تزان ادا ہمیشہ ہر درمی انت کہ وانوک ہے گپء سر پد بہ بیت کہ آکجام لبز انت کہ سازگ بنت ء زبان ء آکجام لبز انت کہ آسازگ نہ بنت ء ہر و ہدء یک وڑ انت۔ ادا لبز "سازگ" ء منی مول ء مراد لبزانی جوڑ کنگ ء ٹاہینگ انت۔ گڑاما ہے جہد کرتگ کہ مئے لہتیں گال بند کہ ماڑ داتگ انت، ہمیشانی زبان زانتی سبب ء وانوکانی دیم ء ایر بہ کنیں۔ اے تزان زبان زانتی ء ردء کنگ بیت چیا کہ گال بند ء لبزانی اڈ دیگ ء جوڑ کنگ ء وزم ء رپک زبان زانتی ء زبان زانتانی گور ء ہست انت۔ زبان زانتی ء لبزانی جوڑ کنگ ء گیشتر ہشت وزم یا وڑ ء پیم انت، بلئے اے حساب ء برز ء جہل بوت کنت۔

آوانی تہا یکے Compounding لبزانی جوڑ کنگ ء ازم انت۔ ایسی ء معنا ہمیش انت کہ چہ دو ہستیں لبز ء دگہ نوکیں لبزے ٹاہینگ۔ چوشکہ اگاں من بلوچی زبان ء دو لبز ہو رہ کنیں کہ آپہ یک معناء مطبے ء ہاتر ء کار مرز بہ بنت۔ پہ درور آپ ء حاک ء چہ ما "آپ ء حاکیں" ء معنار ت کنیں۔ انگریزی تہا چوشکہ Made ء Man انت کہ آہاں Manmade ء ہاتر ء یک معنائے ء حساب ء زور انت۔

دگہ یک وزمے پہ گال سازی ء ہاتر ء Coinage انت۔ ایسی ء را بازیں زبان زانت Neologism ہم گوش انت۔ اے ردء بند ء حساب ء ایش انت کہ یک چٹ نوکیں لبزے جوڑ کنگی انت۔ ہما لبز کہ آتی زبان ء نیست انت بلئے تو پہ یک دری یا وتی راجمان ء لوٹ ء سر جم کنگ ء اڈے کن ءے۔ چوشکہ بلوچی زبان ء پہ انگریزی ء لبز Context ء ہچ وڑیں گال نیست ء نہ چوشیں گالے ہست کہ گوں ہے لبز ء اصل ء سیادی بہ کنت۔ اگاں پہ ایسی ء لبزے اڈ دیگ بہ بیت گڑا ہما لبز کہ نوک جوڑ بوتگ پہ Context ء آ Coinage گوشگ بیت۔ اے پیم ہم بیت کہ یک لبزے نوک جوڑ و بیت ء ہے کار ہچ ء حساب ء انت بلئے ہما زبان ء ہمائی

گوشوک آئی ء دیمتر ء کارمرز کن انت یا کہ ناں۔ زبان ء ہے لبزرواج گپیت یا ناں۔ واجہ عبدالحکیم ء ٹا، سینٹنگس گالبنڈ "بومیا" کہ آئی ء یہ "روتاک" ء کارمرز گرتگ، بلوچی زبان ء Coinage ء یک مثال ء درورے بوت کنت۔

سیمی گالبنڈ یہ لبزء ٹاپینگ ء ہاتر ء Conversion انت۔ ایشی مطلب تچک ء آسان انت۔ ایشی معنا لبزء تبک ء بزاں (Class) پہ دومی لبزانی کہول ء ہاتر ء کارمرز کنگ انت۔ چوشکہ ستا گال ء نام گال ء جاہ ء کارمرز کنگ، یا کار گال ء پہ ستا گال ء کارمرز کنگ انت۔ اے چیز ہم دگوش کنگ بہ بیت کہ Conversion بس ایوک ء Lexicon بزاں نام گال، کار گال، ستا گال ء گال ستاہاں بوت کنت۔ کنورژن ء کار تیج Functional Words کارمرز کنگ نہ بیت۔ چیا کہ Functional Words وتی لبزی کہول (Word Class) ء ہچیر مٹ ء بدل نہ کن انت۔

لبزانی جوڑ کنگ ء دگہ کار تچکے ہست کہ Back-formation گوشگ بیت۔ اے کار تیج ء معنا ہمیش انت کہ یک لبزے ء را پدی برگ۔ بزاں ہما لبزء Affixes دُور یا ہلاس کنگ انت۔ اے آبانی ہلاس کنگ ء ہما لبزء "لبزی کہول" ہم بدل بیت۔ پہ درور، انگریزی لبز Insertion ء "شن: tion" دُور کنگ ء پداے لبز Insert جوڑ بیت۔ ہے کار تیج یا وزم ء Back-formation گوش انت۔ بلوچی ء راجی یا قومی لبزء "ی" دُور کنگ ء ہے لبز "راج یا قوم" جوڑ بیت۔

لبزانی ٹاپینگ ء دگہ یک کار تچکے Borrowing انت۔ ایشی مطلب چہ دری یادگہ زبانوں لبز پہ بدل زورگ انت۔ اے بدل زورگ ء دو تہر انت۔ یکے Loan-word انت ء دومی ء Loan-Translation گوش انت۔ بدل زُر تگیں لبز بزاں (Loan-word) ہما لبز انت کہ چہ دری زبان ء تچک ء زورگ بنت ء جانک اش نہ کن انت۔ پہ درور، انگریزی ء لبز Tower بلوچی زبان ء Loan-Word یا وائی

لبزے۔ Loan-Translation۔ ہا لبزانت کہ آر جانک کنگ بنت۔ بزاں چہ یک زبانی ء دومی زبان ء معنائ حساب ء ر جانک کنگ۔ پہ درور، مئے ہے بنشتانک ء "پریسٹانک" لبزانت کہ آئی معنا Hermeneutics ء لبزء مطلب ء حساب ء ر جانک کنگ بوتگ، کہ آئی معنائت باز رنگ ء معنا کنگ یا معنادیگ انت۔

زبان ء برے برے اے وڑ ہم بیت کہ دو لبزء را پہ یک معنائے ء ہاترے یکجاہ کن انت۔ ہے لبزی کار تیج یا وڑ ء ڈول ء ر Blending گوش انت۔ پہ درور، انگریزی زبان ء لبز lunch ء breakfast ء ر یکجاہ کر تیگ اش ء چہ آئی ء یک دگہ لبزے جوڑ بوتگ کہ آئی ء ر Brunch گوش انت۔ نوں بلوچی ء اگاں ما Blending بہ کنیں، گڑاچہ لبزء تزنداپ ء دگہ یک لبزے جوڑ بوت کنت کہ آئی ء تزند آبانک گوشیں۔ ء آئی مطلب شراب ء دیوان زورگ بہ بیت۔ (د لگوش بہ کن ات اے لبز من پہ مثال کار مرز کر تیگ، اے المی نہ انت کہ جوان ء شتریں لبزے بہ بیت!)

مئے گڈی لبز زانتی کار تیج یا وزم Reduplication انت کہ آئی ء معنا لبزی لبزء ٹکر ء کشاب یا جونا باں Repeat کنگ انت۔ چوشکہ بلوچی ء کتاب متاب، چنگ ء منگ ء دگہ باز۔۔۔

بوت کنت کہ دگہ زبان زانتے یا لبز زانتے لبز جوڑ کنگ ء دگہ وزم یا کار تیج دیم ء بیاریت، بلئے لبز جوڑ کنگ ء ہما بکی کہ کار تیج یا وزم ہست انت ما آوانی درگت ء برزء گوں آوانی دروراں الکا پیں رنگے ء تزان گرتیگ، کہ آہانی پیلو کنگ المی انت۔ دیمتر ء ماہے جہد کنیں کہ ہے چیز ء سر ء تزان بہ کنیں کہ ماوتی اے درء چونیں گال اڈ داگ انت ء آہانی سر ء کجام لبزی یا زبان زانتی ء کار تیج (Process) کار مرز بوتگ۔

ما، سینٹیکس گالبنڈ

جے۔ اے۔ گڈن ء وئی زمانگ سازیں لبز بلدیا گالسنج کہ آلبز انکی گالبنڈ ء

The Dictionary of Literary Terms and Literary Theory ء گالبنڈانی ء پھ گچین لبز انکی گالبنڈانی دوازده (12) تھر ء قسم ء بابت ء تزان کرتگ کہ آوانی تہا لبز انکی تھر، لبزانک ء قسم، (ism)، در شاندا ب، پگر (Concepts)، مکتب ء آدگہ بازیں لبز انکی گالبنڈ جتا جتا میں رنگ ء ء باز ثریں وڑے ء پریسینگ ء آہانی درگت ء تزان ء کرتگ۔ بلئے مئے بلوچی زبان انگریزی ء وڑیں زبانی ء ہم رنگ ء یک وڑ بوت نہ کنت، چیا کہ آ زبان ء سراسک باز پٹ ء پول بوتگ ء آئی ء بازیں تک ء پھنات گیشوار بوتگ انت۔

بلوچی زبان ء زبان زانتی جیڑہانی درگت ء گچینی رنگ ء زبان زانتی ء کار نہ بوتگ، ابید چہ بُن دپتری چست ء ایرانی سرپدی ء، بُن دپتری اے وڑا کہ بلوچی کجام زبانان سیادی داریت، آئی ء اصل کھول کجام انت ء دگہ باز ہے رنگیں جیڑہ ء گپ۔ بلئے اے گپ ہم نہ انت کہ بلوچی ء گالبنڈ نیست انت، ہست انت بلئے ماراچہ زبان ء بُن دپتری پریس ء در آئیگی انت ء بلوچی زبان ء سراس Synchronic زبان زانتی رد ء حساب ء کارکنگی انت۔ تہنا بلوچی نبشتہ رہند ء آئی دپتر ء پگ ء شوہازگ ء بلوچی ء آدگہ تک ء پھنات پشت کپ انت۔

زبان زانتی یا گال سازی ء رد ء تزان کنان، مئے جیڑہ ہمیش انت کہ ماوتی ہے نبشتانک ء جہل ء لہتیں گالبنڈ ٹاہینگ کہ آہانی گیشوار کنگ الہی انت۔ زبان زانتی ء پڑ ء دو گالبنڈ سک کار مرز بنت ء سک ارزشت ہم دار انت۔ آدو میں

Signified ء Signifier گوشگ بنت۔ اگاں ماایشاں بلوچی نام بہ دعیں گڑا آ
 اے وڑ بنت: تواریا تواریا عکس بزاں Signifier ء معنا بزاں Signified
 گوشگ بنت۔

اے دعیں گالبد سیسور ء دیم ء آڈرتگ انت کہ آگوشگیں بزاں بیستی
 قرن ء مستریں زبان زانت بوتگ۔ Signifier ء مطلب انت تواریا آئی ء عکس
 کہ آپہ گوشگ یا نبشہ کنگ ء کارمرز بیت، چوشکہ "تاس، مردم ء جنک"۔ اے
 دزست عکس انت یا تواریا انت۔ دومی نیگا Signified انت کہ آ "تاس"،
 "مردم ء" "جنک" ء لبزانی معنانت۔

سیسور ء رد ء ابید چہ لہتیں لبزیاں کہ آہاں زبان زانتی ء
 Onomatopoeia گوشگ انت، آدگہ تیوگیں زبان ء لبزانی Signifier
 ء Signified ء میانجی ء ہیج وڑیں اندری سیادی نیست انت۔ بزاں معن ء تواریا
 عکس ء میانجی ء ہیے سیادی بس Arbitrary انت، دگہ آہانی میانجی ء اندری سیادی
 نیست۔ پہ درور، اگاں پہ لبز 'جنک' ء 'مردم' ء لبز کارمرز کنگ بوتیں گڑا بوت
 کرتگ ات۔ چیا کہ اے سیادی اندری Intrinsic نہ انت۔ لبز 'جنک' ء تواریا آئی
 معن ء میانجی ء ہیج وڑیں منطقی سیادی نیست، بزاں لبز 'جنک' ء لبز 'مردم' گوشگ
 مہ بیت، اے گپ ء تہا ہیج منطق نیست اگاں ساری ء پہ 'جنک' ء لبز 'مردم' گوشگ
 بوتیں، ماہم 'مردم' گوشگ ات۔

چہ اے تزان ء منی مول ء مراد ہمیش انت کہ مردم (وانوک ء شرگدار)
 ہیے گپ ء سر پد بہ بنت کہ مئے جوڑ کر تگیں گالبد اں ہم تواریا عکس ء معن اندری
 سیادی نیست۔ انچوشکہ سیسور ء گوشگ۔ دومی گپ ایش انت کہ اے گالبد کہ ماڈ
 کنگ انت، ماایشاں یک ء ٹک بہ گوشیں چہ ہم نہ انت۔ بوت کنت دگہ زانتکارے

شرترین گال ٹایمنت کنت ء آہاں شرّیں وڑے ء گیشوار کرت کنت۔ بلئے مسترّیں کار سازی زبان ء جند ء تب ء میل انت (زبان ء جند ء مشین یا زبان ء جند ء ساہ) کہ آوت ہے گال ء گالبنداں زورگ ء نہ زورگ ء فیصلہ کنت۔

سیمی چیز ایش انت کہ ہر ہمانو کیں لہز کہ آٹاپینگ بنت اگال زبان ء تب ء میل یا ابرم ء (Language Behavior) میل مہ ورائنت، گڑا آلہزوت سراوت گار بنت۔ آہاں زبان وتی تہا جاہ نہ دنت۔ جہل ء داتگیں گالبنداہدی ء دائمی نہ انت، ء ناں کہ من اے Claim واہندی ء کنگ ء اول کہ بس ہے گالبند زورگ بہ بنت۔ زبان یک مردے ء نہ انت بلکیں زبان یک راج ء راجمانے تب ء میلی مشین ء برورد بزاں (Product) انت۔ پہ ہے ہاتر ء ماء ء شتاوتی راجکاری، میراٹی ء دپتری تزان ء پریس ء بلّیں ء (Language Behavior) بزاں زبان ء تب ء میل ء اے موہ بہ دسیں کہ آوتی فیصلہ ء وت بہ کنت کہ کجام گالبند یا لہز گوں آئی ء تب ء میل ء ہٹہ انت یا کجام گال ء گالبند گوں آئی تب ء میل ء ہوار نہ بنت۔ بل ات کہ ہے کار ء زبان وت کنت یا وزبان زانتاں ہے موہ ء بہ دے ات کہ ہے کار ء بہ کن انت۔

اے در ء یک ٹاہینتگیں گالبندے کہ ناگمان ء ٹاہینتگ، آئی بابت ء گپ جنیں۔ گالبند جوڑشت زانتی انت کہ پہ Structuralism ء ٹاپینگ بوتگ۔ اے گالبند ناگمان ء ٹاہینتگ۔ اے چہ 'جوڑ' کہ آئی ء معنا 'بند دیگ، جوڑینگ، گزنج، ء بندگ' انت آئی ء Derivative تہر یا کپ کہ آشت 'انت۔ اے گالبند Derivational لہزانی جوڑکنگ ء رد ء جوڑکنگ بوتگ۔ Derivation ہماکار بیج ء وزم انت کہ آئی ء لہزانی بندات ء گڈ سرا آبانی ہواری ء لہزانی معناء کہول مٹ بیت، بزاں Affixes انت کہ لہزانی پد ء دیم ء کاینت ء آبانی معناء لہزی کہول ء

مٹ کن انت۔ اے گالبنڈ پہ ہے لیکہ ء ہاتر ء شر ء جوان انت، چیا کہ لبز ء جوڑوت بلوچی زبان ء تب ء چہ ساری ء ساڑی ء ہست انت۔ ناگمان ء ایوک اشت 'بہر ء کپ ہور گرتگ۔ بلوچی ء دگہ بازیر لبز ہست انت کہ گوں اشت 'ہلاس بنت، پہ درور، واہشت، وانشت، مارشت، یاشت۔ چہ معناداریر لبز 'جوڑ ء ساری ء ہست بوٹگ ء گوں بُن رہندی بہر اشت ء لبزانی ہلاسی ہے چیز ء پدر کنت کہ اے مہکمیس گالبنڈے، بزاں ایشی ء را بلوچی ء تب ء میل پہ وت زوریت ء امیت انت اے گالبنڈ رواج گپیت۔

واحد بخش بزدار ء وتی کتاب ”بلوچی گالبنڈ“ ء پہ Structuralism ء جوڑام ء گالبنڈ کار مرز کرتگ۔ بلے اے گالبنڈ بلوچی زبان ء تب ء میل ء ہم سنگ نہ انت، چیا کہ 'ام ء Derivative آدگہ لبزانی گڈ سرانیت انت ماچو گوشت کنیں کہ بلوچی ء چوشیں لبز یار ہندی ٹکریا کپ نیست چو کہ 'ام انت۔

پہ ہے لیکہ ء 'جوڑشتی لیکہ ء گالبنڈ ہم شر انت ء بلوچی زبان ء تب ء میل ء کپیت۔ اے گالبنڈ ہم واجہ واحد بزدار ء ٹاہینتگ۔ ہے گالبنڈ ء دگہ یک مز ء پاندگے ایش انت کہ اے چہ 'جوڑشتی لیکہ ء گالبنڈ ء کستر انت ء اے گالبنڈ ء زانتی 'گالبنڈ ہم ہوار نہ انت کہ آلیکھی رنگ ء نہ انت، بزاں پہ لیکہ ء لبز ء زانتی اصل ء نہ ٹہیت۔ ء لبز لیکہ ء 'جوڑشتی 'گوں Structuralism ء گالبنڈ ء گیشتر ہمدپ انت ء میل وارت ء زبانی یا زبان زانتی ء حساب ء ہم شر تر ء پہ وڑانت۔

دومی گالبنڈ کہ ٹاپینگ بوتگ آ "ریبانک" انت۔ اے گالبنڈ لبز زانتی ء رد ء Coinage ءے ء کار تیج ء وزمانی حساب ء جوڑکنگ بوتگ۔ چیا کہ اے بلوچی زبان ء ساری ء نہ بوتگ۔ اے گالبنڈ ء رامپہ Formalism ء لیکہ ء ٹہینتگ، کہ آئی ء معنا انت چیز ء راچو ساد یا چیلک ء وڑابندگ یا جوڑینگ۔ اے گالبنڈ ہے ہاتر ء اے

رنگ ء ٹھینگ بوتگ چیا کہ اے گوں ہمے لیکہ ء معناء سیادی داریت۔ اے لیکہ ء
ہمے گوشگ انت کہ لبزانگی چیزے ء را گوں چہر ء شبین ء ریسگ ء بند دیگ بہ بیت۔
ریسگ وت بلوچی لبزے ء گوں آئی ء بس 'انک' ہور کنگ بوتگ۔

بلوچی لبزانک ء بازیں گالبند "انک" ء ٹکر ء یا بُن رہندی بہر ء ہلاس
بنت، چوشکہ، 'آزمانک، ردانک، ء رجانک' ایثی ء درور ء مثال انت۔ ایثی ء اے
رنگ ء اڈکنگ ء مقصد ہمیش انت کہ اے گالبند گوں ہمے لبزیاں ہمدپی بہ کنت۔
انچو کہ آگالبند رواج گپتگ انت گڈاریسانک ہم رواج گپت کنت۔

اے نبشتانک ء دگہ گالبندانی ٹھینگ ء وڑ ء پیم ہم ہے رنگ ء انت۔ چوشکہ
Deconstruction ء ہاتر ء 'نبشتہ سند انک' کارمرز کنگ بوتگ۔ ء زبان زانتی ء
حساب ء چو 'ریسانک' ء پیم ء Coinage ءے ء کار تیج ء بند ہمے گالبند ء جوڑ کنگ ء
کارمرز کرتگ انت۔ ماپمشکہ کارمرز کرتگ کہ اے گالبند وتی معناء حساب ء ہمے لیکہ
ء سیادی کنت۔ نبشتہ سند انک Deconstruction ء کار ہمیش انت کہ آنبشتہ ء تہ ء
پزشت ء پزوش ء ڈی کنسٹرکشانی شوہازگ ء پد رکنگ ء ہاتر ء آئی ء بُر ء بین کنت۔ گڑا
'نبشتہ سند انک' ء معناء ہمیش انت کہ نبشتانک کجام جاہ ء سستگ ء پزشت ء پزوش ء
آماج انت یا لبزانگی نبشتانکاں ہما حیاں ء سسا کہ آلبنزانی یکے دومی ء حلاپ ء جوڑ انت
۔ ء دومی گپ ایث انت کہ بلوچی ء لبز "سندگ" ء آئی ء Derivative 'دانک' چہ
ساری ء ہست ء ساڑی انت۔ پہ درور، سردانک، گردانک ء دگہ باز۔

پد نوکیت یا پد جوڑ شتی لیکہ کہ آپہ Post-structuralism ء ہاتر ء
کارمرز بوتگ۔ اے چہ ساری ء بلوچی لبزانک ء رواج گپتگیں لبزانک۔ اے گالبند
باز بلوچ زانکار ء لبزانتاں وتی نبشتانکاں کارمرز کرتگ۔ گڑا ایثانی بابت ء وت
سریں گپ کنگ ء نپے نیست، بلتے لبز زانتی ء رد ء چارگ بہ بیت گڑا اے گالبند

Derivational لہجہ زانی جوڑ کنگ ء وزم ء ر ہندانی رد ء حساب ء کیت۔ چیا کہ "پد" بلوچی زبان ء 'Affix' ء جاہ ء کار مرز بوئگ ء انت۔ 'جوڑشت زانتی' ساری ء ہست انت، گوں آئی ء بس 'پد' ء نگر ہوار کرتگ اش ء ہے گالبند اش ٹہینتگ۔

پہ New Historicism ء Cultural Materialism ء ماہج

وڑیں گالبند ٹہینت یا سازات نہ کرتگ۔ بلئے اے وڑ نہ انت کہ پہ اے گالبنداں بلوچی ء لہجہ نیست، ہست بلئے منی گور ء نیست، یا من اڈکت نہ کنگ، چیا کہ اے دوئیں یکیں لہجہ نہ انت ء دومی گپ ایش انت اگاں من ایشانی بلوچی ء جوڑ بہ کنناں، اے سک مزن ء دراج بنت۔ ء سیمی سبب ایش انت کہ Materialism ء ہاتر ء بلوچی ء مہکمیں لہجہ نیست ء جوڑ ہم نہ بوئگ یا منی دیم ء نہ گوئگ۔ پمیشکہ من دوئیں لہجہ انچوش کار مرز کرتگ انت بزاں آہانی انگریزی پہ بدل زرتگ یا وانی انگریزی زرتگ۔ البت اگاں ما ایشاں گالبندی قانوداں ہمگر نچ بہ کنیں ء جوڑ بہ کنیں گڑا ر بیدگی متاہ پسندی، یا متاہ دوستی، یا چہ اردو ء ثقافتی ء بدل ء ر بیدگی ء باقی اردو ء مادیت بزاں ر بیدگی مادیت ء گالبند دیم ء کایت۔ پمیشکہ اصل زبان ء بہ بنت شر تر انت چیا کہ اے نوکیں گالبند انت، تانکہ پہ وانوکاں رسانک ء جیر ہے مہ بیت۔

زال دوستی و سکیں تچکیں گالبندے گوں Feminism ء لیکہ ء سک

نزیک ء ہم دپ بیت۔ اے گالبند منی حیاں ء ساری کار مرز بوئگ ء انت۔ 'زال' ء لہجہ ء و ہر بلوچ مردم زانت تری وانندہ ء بہ بیت یا ناوانندہ ء۔ اے لہجہ جاہے ء 'زالبول' ء جاہے ء ہتنا 'زال' گوئگ بیت۔ گیشتر کوہ ء سیلمان ء جاہ منندیں مردم 'زالبول' ء 'زال' گوش انت۔ 'دوستی' ء لہجہ پہ ہے لیکہ ء گوں آئی ء سیادی ء ودی کنگ ء ہاتر ء کار مرز بیت۔ اے گالبند 'زال' دوستی کہ چہ ساری ء روان گپتگ، آئی ء درگت ء دگہ گیشتر گپ کنگ الی نہ انت۔ اگاں لہجہ زانتی ء رد ء چارگ بہ بیت گڑا

اے لہزہ Compounding حساب ء کیت، چیا کہ دو لہزہ 'زال' ء 'دوستی' پہ یک
معنائے ء ہاترے زورگ بوتگ انت۔

تب پڑیسی کہ یہ Psychoanalysis ء گالبند ء اول سرانامان ء کارمرز
کرتگ۔ ہے گمان بیت اے گالبند بلوچی زبان ء تب ء کپیت۔ لہزہ زانتی ء حساب ء،
اے گالبند Compound لہزہ سازی ء کارتیج ء وزم ء کیت۔ چیا کہ اے دو لہزہ انت
کہ یہ یک معنائے ء ہوار کنگ بوتگ انت۔ اے لہزہ بلوچی ء ہم رواج گتگیں
لہزے۔ اے گالبند ء رواج گرگ ء بنکی سبب ایش انت کہ ہے دو میں لہزہ تب ء
'پریس' چہ ساری ء بلوچی زبان ء سک کارمرز بوتگ ء انت۔ ادا تب ء معنا Mind
یا Psyche زورگ بوتگ، ء 'پریس' چہ 'پریسگ' ء زورگ بوتگ کہ آئی ء انگریزی
معنا انت Analysis بزاں چیزے ء راہورت چارگ ء پگ یاد رگیجگ۔

آدگہ گال "پریستانک" انت کہ آہم دگہ گالبندانی وڑے ٹہینگ بوتگ۔ ما
ایشی ء را Hermeneutics ء گالبند ء ہاترے کارمرز کنیں کہ آئی ء معنا "یک
نبشتانکے ء راباز معنادیگ یا آئی ء تہاباز معنادر کنگ یا شوہازگ انت۔" 'پریسگ' ء جند
ء معنائت Explain ء معنا کنگ۔ ء 'انک' آئی ء ٹکر انت انچوشکہ انگریزی ء
tion انت کہ آلہزہ انی گڈ سرے کاینٹ ء آہانی معنایا لہزہ کہول ء بدل کن
انت۔ ہے لہزہ زبان زانتی ء لہزہ کاریچانی رد ء بندانی حساب ء نوکیں ٹہینگتگیں
گالبندے بزاں Coinage ء، ء آئی ء بلوچی زبان ء 'انک' Affix ہم کارمرز
بوتگ۔ بلتے اگاں 'انک' کہ آرہندی ٹکرے بہرے، چہ ایشی ء ساری ء ہم دگہ انچیں
گالبند ہست انت کہ آوانی گڈ سرے کارمرز بوتگ۔ اے گالبند 'پریستانک' زبان
زانتی ء وڑے پیم ء حساب ء Compound لہزہ ہے ہم بوت کنت۔ ایشی درورے
ایف بے فیضی جوڑ گرتگ 'نیتانک' انت کہ آئی ء Nihilism ء گالبند ء اڈ

داتگ۔ آئی ء یک و ہدے آرٹیکلے رجانک گرتگ ء آئی ء گوشتگ انت کہ چوشنگہ پہ
 وجودیت ء ہستانک 'کارمرز بیت ہے وڑ ء پہ Nihilism ء 'نیتانک 'کارمرز بیت
 چیا کہ اے فلسفہ انکار بزاں 'نہ منگ ء فلسفہ انت۔ انچو کہ وجودیت چیز ء ہستی ء سر ء
 گپ کنت، نیتانک چیز ء نیستی ء درگت ء گپ کنت۔ اے گالبنڈ ء ہست ء را
 'انک 'کپ ہوار گرتگ ء جوڑ گرتگ۔

مئے گڈی گالبنڈ "وابانک" انت، کہ ماپہ "Surrealism" ء لیکہ ء ہاتر ء
 کارمرز گرتگ۔ پہ اے گالبنڈ ء سازگ ء Derivation ء وزم یا کار تچ کارمرز
 بوتگ۔ لبز "واب" زگریں بلوچی لبزے، ء گوں آئی ایوک ء "انک" ء
 Derivational Affix کارمرز گرتگ ء ہے گالبنڈ ء لبز ٹہینگ۔ سر ر نیل ازم
 ء اگاں انگریزی بزانت چارگ بہ بیت، گڑا آ اے رنگ ء بیت-Dream
 like۔ اگاں بلوچی لبز 'واب' ء گوں 'انک' ء Derivative کارمرز بہ کن ء،
 مئے گور ء یک شتریں گالبنڈے کیت یاد رکپیت، کہ 'سر ر نیل ازم' بیت، بزاں
 'واب ء وڑیں، یاواب رنگیں' ء 'Surrealism' ء بنکی معنا ہم ہمیش انت۔
 یک رندے پدا من ہے گوشتگ لوٹاں، کہ اے ٹہینگیں گالبنڈ دائمی ء
 ابدی نہ انت۔ اگاں دگہ کسے گچینی رنگ ء زبان زانتے ء گور ء شتریں سساء پگریا پہ
 ہے گالبنڈاں دگہ مہکمیں گالے ہست انت یا بوت کنت زبان زانتی کار تچ ء وزم ء
 بہ بیت، گڑا ما ء شتا ہائی ء کارمرز کنیں، چیا کہ بلوچی ء لبزانی مز نہیں میراٹے ہست ء
 وتی اندر ء مہکمیں ر بیدگے اندیم ءے کرتگ۔

لبز انکی لیکہ ء دپتر

ہر جُزء واقعہ ء دگہ چیزانی وڑا لبز انکی لیکہ ء راہم دپترے ہست۔ لبز انکی لیکہ ہمیش انت کہ ہما پگر ء خیال کہ پہ لبز انک ء وانگ ء زانگ ء کار مرز بنت یا گچینیس رنگ ء اے پیم انت، "کہ اے لبز انکی لیکہ ء نگد کاری اصل ء لبز انکی معناء بازیں تک ء پہناتانی سرپد بونگ ء نام انت۔" ہے پگر، وزم، خیال ء یا کہ سسا پہ لبز انک ء معانگ ء چہ بازیں پڑاں زورگ بنت ء آئی ء سرپدی ء ہاتر ء کار مرز کنگ بوت کن انت۔ چوشکہ ہے خیال ء سسا نیکر اہی، راجمانی، راجکاری، مال زانتی، ء زبان زانتی ء دگہ پڑانی پگر ء سسا بوت کن انت۔ اے پگر ء سسا ہانی ہے سبب ء باز تک ء پہنات انت کہ ہر کس یک جتانیں پگرے ء منوگر انت یا گوں پگرے ء بندوک انت۔ آ مردم یا از مکار گڑا ہمانی رد ء حساب ء وتی معناء پرسیت یا گیشوار کنت۔

بُدر ء لبز انکی لیکہ ء دپتر، انچوشکہ رچرڈ ڈنٹون وتی کتاب An Introduction to Literary Criticism ء گوشت، اصل ء چہ افلاطون ء بندات بیت۔ آ اولی مردم انت کہ ازم ء لبز انک ء درگت ء تزان کنت؛ اے تزا ناں وتی نامداریں کتاب "The Republic" ء نبشتہ کنت۔ آئی ء سیک ہمیش انت کہ ازم ء لبز انک ء راہمنی جوڑ کر تگیں استان بزاں (State) ء تہا جاہ نیست چیا کہ اے از مکار ء لبز زانت وتی وانوکاں چہ راستی ء دُور خیالانی جہانے ء نیمگ ء بر انت۔ بزاں افلاطون ء حساب ء لبز انک ء لبز انکی مواد منطق ء سانس ء کار پچانی وڈ ء رہند ء وانگ ء زانگ نہ بنت، یا تچک ء اے وڑا انت کہ لبز انک مردمان بے سریں جیرہ ء وت سر ء جوڑ کر تگیں مارشت ء گم ء اند وہانی تہامان گیشینیت۔ افلاطون ء نگد 370-ق-م۔ ء زمانگ نیگ انت۔

ہے رنگ و پداار سٹوکیٹ و وئی استاد افلاطون و تزان و رد کنت و گو شیت کہ ازم یا لبزانک انجیئیں پڑے یک انجیئیں راستی و پدرا یا ودی کنت کہ آئی و را سائنس ونت و زانت نہ کنت۔ لبزانکی لیکہ و دپتر اصل و چہ ار سٹو و کتاب Poetics و بندات بیت کہ آرد و و بو طیق و نام و رجانک بیت و پدا آئی و بلوچی رجانک اے آرد و ہم 'بو طیق و' نام و کرتگ۔ اے ہما اولی نبشتانک انت کہ آئی و تہا لبزانک چی وے و چہ پیم و اے وانگی پڑے، و لچہ کاری چہ چیزے و چہ پیم و کنگ بیت، ار سٹو و ہے رنگیں جُستانی پسونی دینگ و جہد کرتگ۔ ار سٹو و پگرانی حساب و لبزانک و ازم یا ازمی مواد دز وگ و دریں گپ و حیالی جیرہ یاوت سر و ٹا، سینٹگیں چیز و مارشت نہ آنت، بلکیں انسان و بدن و اندر و انجیئیں مسئلہ و جیرہ ہست آنت کہ آ منطقی یا سائنسی بوت نہ کن آنت، چوشکہ پہ گل زمین و ماس و گوہار و مئے وئی مہر و مہروانی آنت۔ گڑاار سٹو و حساب و اے بے سر و وٹ گڑیں مواد نہ آنت، بلکیں راستی و یک قسم و تہرے بلئے کہ آچو ایندگہ چیزانی وٹ و گندگ، بوچنگ، ایشنگ، چینگ و دست جنگ نہ بیت، بزاں آئی و سائنس یا منطق و از باب ونت نہ کنت یا سائنسی اوزار و منطقی رپک لبزانکی موادانی سر و کار مرز بوت نہ کن آنت۔ پدا افلاطون و ار سٹو و لبزانکی لیکہ و منگ و پدگیری کنگ و دوٹولی جوڑ بیت کہ آوانی تہا یکے افلاطون و منوگر بیت و یک ٹولی وے ار سٹو و پگر و حیالانی پدگری و کنت۔ ہما کہ افلاطون و منوگر آنت آوان و اخلاقی نگد کار (Moral Critic) گوش آنت، و ہما نگد کار کہ آزیبائی و ازمی زیبائی و منوگر آنت آوان و زیبائشت و نگد کار بزاں Aesthetic Critic گوشگ بیت کہ آار سٹو و منوگر آنت۔

چہ عہدی زمانگ و افلاطون و بگرداں کہ نوکیں عہد و میتھو آرنالڈ و، اے دُرستیں لیکہ کار یا لبزانکی زانزکار 'ہیومنسٹ لیکہ کار' گوشگ بنت۔ پدا 1950 و کہ

فرڈینینڈ ڈی سوسور (Ferdinand de Saussure) لیکھے دیمء کاریت کہ آ
 'جوڑشت زانتی' لیکہ گوٹنگ بیت۔ اے ہے جاہ یا ودء زمانگ انت کہ نوکیں
 نگد کاری بزاں "Modern Criticism" بنا بیت۔

سوسور زبان زانتی پڑء گیشوار کنت ء ہما لیکہ کہ آپہ زبان زانتی ء سرپد
 کنگ ء ہاترء کارمرز کنت آجوڑشت زانت لیکہ بیت۔ سوسور ء کتاب کہ 1950ء
 زمانگ ء بگر داں 1980ء زمانگ ء سکیں مز نیں بستارے داریت، آئی ء نام
 Courses in General Linguistics انت۔ اے کتاب ء راسوسور ء وتی
 زندء چھاپ نہ کرتگ، بلکیں آئی ء نودربر آئی ء دا تگیں درونتیاں یکجاہ کن انت ء کتابی
 رنگ ء شنگ ء تالان کن انت۔ چہ ہے کتاب ء زبان زانتی ء وانگ ء زانگ ء دگہ یک
 نوکیں رنگ ء دابے ء بندات بیت، کہ آئی ء 'Synchronic Linguistics'
 گوش انت۔ ایٹی معنا ہمیش انت کہ 'توار، معنا، رد، ء گالبد سازی' ء جندوت وانگ ء
 زانگ بہ بنت، ابید کہ آہاں گوں دگہ پڑاں سیادی دینگ بہ بیت۔ پہ درور، 'پ
 ب' ء توارانی دپتر شوہازگ مہ بیت، بلکیں آہانی جندء سانسئی وانشت ء رنگ وانگ
 برجم کنگ بہ بیت۔ 'پ' ء گوٹنگ ء دپ ء کجام Organ ہور بنت یادپ ء، پانی
 گوات کجا جاہ ء دارگ بیت۔ زبان ء اے وڑیں وانشت ء Synchronic
 Linguistics گوش انت کہ اے یک سانسئی وانگ ء زانگ۔ زیابلوچ ء کتاب
 'توارینک ء بلوچی توارینک' ہے Synchronic Linguistics وانشت ء درور ء
 مثالے۔ اے کتاب ء زیابلوچ ء بلوچی زبان ء مواد ء بُن رہندی تہراناں دپتری
 رنگ ء پڑیسگ ء تپاسگ ء جہد نہ کرتگ بلکیں سانسئی رنگ ء ہماوڑء کہ بلوچی زبان ء
 توار ء توارینکائی لوٹ انت ہماوڑء آوان ء گیشوار کرتگ ء دیم ء آوڑتگ۔

ایشیء ساری تر زبان زانتی ء Diachronic Linguistics ء ردء
 بندانی حساب ء وانگ ء زانگ بوتگ۔ ما ایشی ء را دپتری زبان زانتی گوشت کنیں۔
 ایشی مستریں مثال واجہ صباء پہ بلوچی ء بڑہء درگیجگ ء آئی ء نبشتانک انت کہ آئی ء
 'بلوچی سرٹیفکٹ کورس' ء نبشتہ کرتگ یا کہ گیشتر بلوچ زانکاراں 'بلوچی توارانی
 حساب ء بلوچی ء را فارسی یا پہلوی زبانے گوشتگ'۔ اے رنگیں زبان ء وانشت ء
 Diachronic Linguistics گوش انت۔ سو سور زبان ء اے پیہیں وانگ ء
 زانگ ء حق ء نہ انت۔ بزاں یک زبانے ء را گوں آدگہ زبانی مواداں ء دپتری
 رنگ ء معنا کنگ ء دیم پہ دیم کنگ۔ چونائی ء اے کار ء را دپتری زبان زانتی گوش
 انت۔

لبزانکی لیکہ ء ہاتر ء ہر دود ء ر بیدگ ء را یک ربیت یاد پترے ہست انت۔
 چوشکہ یونان ء ربیت ء 'ارسطو ء پونکس' انت، ء رومن ء ربیت ء 'لوگینس ء On
 the Sublime' انت، ء انڈیا ء ربیت ء 'بہارت منی ء Natya Shastra' انت۔
 آدگہ دود ء ر بیدگاں ایشی ء ہر کسی وتی یک دپترے ہست انت۔ بلئے چہ ڈرستاں پُر
 ارزش ارسطو ء Poetics ء حساب کنگ بیت۔ لبزانکی لیکہ چہ 1950 ء زمانگ ء رند
 یک مہکمیں پڑ ء وانشتے ء بستار ء منگ بوتگ۔ چد ء پیش گچینی بستارے دیگ نہ بوتگ۔
 لیکہ ء نگد کاری ء دپتر اینچو کسان نہ انت۔ بلئے چہ بنگلی پتار ء مئے ہمے گپ بس انت۔

لبزانکی لیکہ ۽ پُڙدر ۽ دیمروی

هر لیکه ڪه به بيت آءُ ڊپٽري پُڙدر ۽ ديمروي ۽ ربيته بيت۔ ٻه رنگ ۽
لبزانکی لیکہ ۽ راهم ڊپٽري پُڙدر ۽ ديمروي ۽ هست۔ اے در ۽ ماها کتاب ۽ لیکہ
کارانی درگت ۽ گپ ۽ تزان کنين ڪه آوان لبزانکی لیکہ يا نگد کاری ۽ درگت ۽ کتاب ۽
نبشتانک نبشته گرتگ ۽ آوانی نبشتانک ۽ کتاباں سک با نام کشتنگ۔ یکے ۽ لبزانکی
شرگداری ۽ بُن ڊپٽر انت ڪه آئی ۽ در ۽ نام ٻه ڪتاب ڪه شنه دست ۽ انت لبزانکی
لیکہ ۽ ڊپٽر نام ۽ انت۔ ٻه در ۽ کمو انچنائين رنگ ۽ ٻه تزان کنت ڪه لیکہ يا
نگد کاری ڇه رنگ ۽ ڇه کجبندهات بوتگ ۽ استين زمانگ ۽ کجاسرانت۔ اے در ۽
گچيني زانکار ۽ آوانی نبشتانکی درگت ۽ گپ ۽ تزان کنگ بيت۔

ما ٻه سرپد بنين ڪه لبزانکی نگد کاری ۽ پُڙدر ۽ ديمروي ۽ در ۽ سرپدی ۽
وانوک ۽ ذهن ۽ شرترين عکس ۽ پار سنگه جوڙ به بيت، ڇه ايشي ۽ وانوک ۽ بازو ۽
لبزانکی سرپدی رسيت ۽ آزانته کن انت ڪه اے لیکہ چون ۽ کجاکار مرز کنگي انت۔
اے بنگپ ۽ تزان کنگ ۽ دومي سبب ايش انت ڪه وانوکاں ٻه ڪتاب ۽ زانکارانی
درگت ۽ سمابيت ڪه لبزانک ۽ ارزشت، بستار ۽ کرديا ڪه لبزانک ڇه پيم ۽ وانگ ۽
زانگ به بيت، يا ٻه تزان کجبندهات بوتگ ۽ کجام ڏور ۽ آئی ۽ کجام رنگ بوتگ۔
چوناها، لبزانکی نگد کاری ۽ درگت ۽ کتاب ۽ نبشتانک بے حساب نيسگ
بوتگ، بلنه اے در ۽ ماها کتابانی درگت ۽ تزان کنگ بيت ڪه آڇه آدگه نبشتانکاں
گيشتر ارزشت دار انت ۽ داں مروچي ماها کتابانی بستار ۽ معيار هست ۽ برجم انت۔

جتائیں ویب سائٹ ء مزن ء نامداریں تاک لبزانکی نگدکاری ء درگت ء
 نبشتہ بوتگئیں کتابانی جتاتائیں لڑ ء بہر جوڑ کن انت ء دیم ء کار انت۔ اے لڑ ہر نبشتہ
 کار ء وتی آزمودگانی حساب ء جوڑ کتگ انت، بلتے لہتیں انچوشیں کتاب ہست انت
 کہ آہے جتائیں لڑانی تہالس رنگ ء ہور ء گون انت۔ پے درور، نورٹن انتھالوجی لیکہ
 ء نگدکاری (The Norton Anthology of Theory and Criticism) کہ آئی ء نز آر وک ڈیلیوڈیلیو نورٹن اینڈ کمپنی (W. W. Norton
 & Company) انت، یک انچھیں کتابے کہ آہر لڑ ء ہور ء مان بیت چیا کہ دنیا ء
 گیشتر لیکہ ء گالبند ء نگدکاری کنگ ء کاریچانی تزان ہے کتاب ء دست کپ انت۔
 ماچہ عہدی زمانگ ء بندات کنیں ء پے گیشتریں ارزانی ء لبزانکی نگدکاری ء
 پڑور ء دیمروی ء سے دور ء زمانگانی تہا بہر کنیں۔

گیدی یا کلاسیکی نگدکاری (Classical Criticism)

(افلاطون 429-347 B.C)

کلاسیکی نگدکاری ء چار مزنیں مینگ (Pillars) انت بلتے کوہنیں نگدکاری
 چہ افلاطون ء بندات بیت۔ اے گپ ء ہر کس زانت کہ لبزانکی نگدکاری چہ ہما
 مردم ء بندات بوتگ کہ آوت لبزانک ء بستار ء نہ مڈت۔ کلاسیکی زمانگ ء اولی
 زانتکار ء ہر لبزانک ء نودر بر زانت کہ آ افلاطون (Plato) انت کہ وتی کتاب
 ریپبلک (The Republic) ء لبزانک ء بستار ء scope ء بابت ء نگدکاری
 کنت۔ افلاطون ء وتی اے کتاب ء دگہ ہم بازیں بنگپاں سر حال کتگ انت۔ چوشکہ
 انصاف، قانود ء دگہ باز۔

افلاطون ء ایراد ہمیش انت کہ لبزانک چاگرد ء نپ نہ دنت، چیا کہ لبزانکی
 از مکار لس مہلوک ء مارشت ء آوانی جوزگاں گیش کن انت، ء ہے مارشتانی گیشی

انسان ء راجہ اصل زانت ء زانگ ء دُور کنت۔ افلاطون گوشتیت کہ سرکار لبزانک ء چہ استان ء در بہ کنت چیا کہ استان ء راجہ اے از مکاراں بیچ مُزنہ رسیت، بلیس اے استان ء رانقصان دئے آنت۔ افلاطون یک وڑے ء لبزانک ء ازم ء مٹوگر انت۔ آگوشتیت کہ وہدے لچہ کارے یا نگد کارے یا از مکارپہ چاگرد ء Positive نہیں درونتے دینگ ء کار کنت، گڑا شتر انت۔ افلاطون چو ملا ء نیکر اہی مردمانی پیم ء چہ لبزانک ء ازم ء چاگرد ء ر کینگ ء درونت ء لوٹیت۔ آلوٹیت کہ ازم شرسی ء نیکی ء درونت ء بہ دنت۔ آئی ء ہے لیکہ ء Moral Criticism یا کہ Didactic لیکہ ہم گوش آنت۔ اگاں یک از مکار ء لچہ کارے ہے سبق (دروننت) ء نہ دنت ء دگہ جیڑہانی درگت نبشتہ کنت، گڑا آلس مہلوک ء راجہ راستی ء دُور ء د لکر ان کنت۔

ہیزرڈ ایڈمز (Hazard Adams) ء لیر وئے سیرل (Leroy Searle)

وتی نامد اریں کتاب 'Critical Theory Since Plato' ء اے گپ ء گوش آنت کہ افلاطون ء تزانانی کارست کہ آسقر اطانت، لبزانک ء از مکاراں ایرجنت، بلئے جاہے جاہے ہو مرء قول ء گیاں وتی تزاناں کار مرز کن آنت ء آوانی ستا کن آنت۔ ء اے گپ ء ہم کنت کہ افلاطون ء وتی تزان کسمانکی دروشم (Dramatic Form) ء نبشتہ گرتگ آنت کہ آئی ء منطقی زانت ء چپ آنت۔ چوشکہ منطقی ء حساب ء اے رد منطقی آنت: "جمبر اسپیت آنت"۔ بلئے کسمانکی زبان ء حساب ء جمبر اسپیت نہ آنت، سیاہ ء سبز بوت کن آنت۔ بازیں لچہ ء کسمانکاں 'جمبر' پہ مہروانیں مردم ء چیدگی رنگ ء کار مرز بیت۔ گڑا آوانی گوشگ ہمیش آنت کہ افلاطون ء تزان وت لبزانکی رنگ ء آنت، بلئے آانگتہ لبزانکی پڑء حلاپ آنت۔ اے مان کیشگیں جیڑہے۔

افلاطون ء کار (Contribution) ہم رد کنگ نہ بنت چیا کہ آ بازیں
 لبزانکی نگدکاری ء بندات کنوک انت۔ چه آوان یکے آئی ء گیگان ء لیکہ
 (Concept of Imitation or Mimesis) انت۔ چه گیگان ء لیکہ ء
 افلاطون ء مول ء مراد ہمیش انت کہ از مکار ء لچہ کار ہستیں تہر ء عکس بزاں دنیا ء
 چیزانی گیگان ء کن انت۔ افلاطون ء Theory of Ideal Forms ء و ہر وانوک
 سر پد انت۔ چه اے لیکہ ء افلاطون ء مطلب ہمیش انت کہ اے دنیا ء دُر ستیں ہستی
 گیگان ء رنگانی ءے (copy)۔ پہ درور، یک مَر گے کہ آ دنیا ء ہست ء ساڑی انت،
 اے گیگان ء ایشی ء اصل کاپی یک انچیں جاہے (Realm) ء ایر انت کہ آ ر ء
 انسان رست نہ کنت یا کہ آئی ء بس ایوک ء افلاطون ء آئیڈیل شاہز انت ماریت ء
 زانت کنت۔ مَر گ کہ گیگان ء گڑ از مکار ء لچہ کار گیگان ء گیگان کنگ ء انت کہ چه
 مہلوک ء استان ء راجہ اصل راستی (truth) ء دُور کنت۔ گڑ افلاطون ء تزان ء
 حساب ء، اے پیم انت کہ، اے دُر ستیں چیز وتی اصل ء کاپی انت ء کاپی ء کاپی کنگ
 پہ راست ء راستی ء شوہاز کاراں بے سریں کارے۔ اے گپ دگوش کرزیت کہ
 گیگان لبزانکی گالبد ء تکنیکہ نہ انت، بلکیں چیز ء گیگان کنگ ء Process ءے کہ
 آ ر ء از مکار ء لچہ کار وتی لبزانکی نبشتانکی تہا کار مرز کن انت۔ انٹرنیٹ ویب سائے
 افلاطون ء گیگان ء لیکہ ء بزانت ء اے پیم کنت:

"In The Republic, he presented a dialogue between Socrates and his pupils where the philosopher argued that an artist's copy of an object can only ever capture a small part of the thing as it really is. He used the example of a bed, saying that although a poet might describe a bed

in detail, they don't have the knowledge of carpentry that the craftsman used to make the actual bed. Therefore, they can't hope to capture the truth of the bed."

افلاطون ۽ تزاناں اگاں کسے ونت کنت گڑا آئی ۽ لبرزانکی نگدکاری ۽ یک مہکمیں بُن ۽ بُزہ ۽ جوڑ بیت، چیا کہ افلاطون ۽ گپ ماداکسان ۽ کم گرتگ، بلے آئی ۽ تزانانی وانگ ۽ دگہ بازیں تزان ۽ لیکھے دست کپیت کہ آوانوکاں گیشتریں سرپدی دے انت۔ افلاطون ۽ ریپبلک لبرزانکی نگدکاری ۽ آئی ۽ بُزہ ۽ سرچگ انت، پمشکہ ایشی درگت ۽ کمو سرپدی المی انت۔

(ارسطو 322-384 B.C)

ارسطو کہ افلاطون ۽ نودربر ات روایرنندی سائنس ۽ زانت ۽ قذیل گوشگ بیت۔ ارسطو دنیا ۽ اکیڈمک زانت ۽ زانگ ۽ مزن ۽ گچنیں جیڑہاں گیشوار کنت۔ چوشکہ اے ارسطو ۽ منت انت کہ مروچی انسان وتی مارشت ۽ جزبگ ۽ دگہ اندری جیڑہاں سرپد بوت کنت ۽ آوانی نگدکاری ۽ ہم گرت کنت۔ ارسطو راجمانی سائنس ۽ ابرمی سائنس ۽ میانچی ۽ مان گیشنگیں جیڑہ ۽ ہم گیشوار کنت ۽ آئی ۽ پد ابرم (سائنس) وتی نیگ ۽ کار ۽ پٹ ۽ لوٹ کنت ۽ راجمانی سائنس وتی رپک ۽ کار رپچاں وتی وڑیں چیزانی سر ۽ کار مرز کنت۔

ارسطو ۽ کتاب کہ پ لبرزانک ۽ نگدکاری ۽ وانوکاں یک المی کتابے، آئی ۽ نام انگریزی ۽ Poetics انت۔ Poetics ۽ معنا انت کہ آکجام چیز انت کہ آشاعری کنگ ۽ المی ۽ ہر داری انت۔ شاعری ہیل کنگ ۽ آئی ۽ ازم (Art) ۽ ہیل کنگ ۽ نام انت Poetics-Poetics لبرزانکی نگدکاری ۽ درگت ۽ نبشتہ بوتگیں اولی سرجمیں کتاب انت کہ آئر ۽ ارسطو نبشتہ گرتگ۔ اے کتاب ۽ نبشتہ کار ۽ آئی

ءِردانی وانگ پہ ہے واسطہ الٰہی انت، ارسطو وتی استاد (افلاطون) ءِ دانتگیں گیگان ءِ لیکہ ءِ بزانت ءِ ردکنت ءِ گیگان ءِ لیکہ ءِ یک انجیں بزانتے دنت کہ آداں ہستیں و ہدءِ برجم انت ءِ لبزانک ءِ بازیں اسکول ارسطو ءِ ہے دانتگیں گیگان ءِ لیکہ ءِ بزانت ءِ متوگر انت۔ ارسطو ءِ گیگان ایوک ءِ ظاہری دنیا ءِ رنگ کشتی نہ انت، بلکیں اکاپیں گمان ءِ خیال ءِ بادگیری انت۔ ارسطو ءِ حساب ءِ گیگان یک لبزانکی تکنیک ءِ رپکے کہ آرز ءِ ارسطو Imaginative Creativity ءِ نام دنت۔ ارسطو ءِ گوشتن انت کہ انسان ءِ اندر ءِ انجیں جیڑہ ہست انت کہ آپنچیں Senses ردءِ حساب ءِ وانگ ءِ زانگ نہ بنت۔ ارسطو ءِ حساب ءِ گیگان ہے اندری جیڑہانی یک کسان ءِ عجیبیں عکسے دیم ءِ آرگ ءِ نام انت، نئے کہ از مکار یا لچہ کار دنیا ءِ تہ ہر چیز ءِ تچک ءِ تچک کاپی کن انت ءِ از مکار ءِ لچہ کار جوڑ بیت۔ از مکار ءِ لچہ کار مئے ہما جیڑہ ءِ مارشاں وتی ساچشتی گمان یا خیال ءِ کمال ءِ زبانی دئے انت کہ ہے چیزانی بابت ءِ سائنس ءِ کار تیج بے توار انت۔ ارسطو ءِ حساب ءِ از مکار ءِ لچہ کار دنیا ءِ گیگان ءِ کنگ ءِ نہ انت بلکیں آہما دنیا ءِ تہ چیز ءِ چیدگی ءِ مارشتی حساب ءِ گمان ءِ خیال کنگ ءِ انت۔ لبزانک ءِ تہ ءِ دنیا ءِ چیزوتی Material یا اصل معناء حساب ءِ کار مرزنہ بنت، بلکیں آدگہ یک گمان یا خیال ءِ دیم ءِ آرگ ءِ بس ایوک ءِ نیمونے انت۔ پہ درور، اے لچہ ءِ رُژن (Light) ءِ بام (Dawn) ءِ مثال انت کہ آپہ دگہ چیز ءِ خیال ءِ درشان ءِ چہر ءِ شیبینی رنگ ءِ کار مرزبونگ ءِ انت۔

بام نازیک جنت

رُژن بانور بیت

شپ کدی روج بیت

رژن و بانور نہ بیت، چیا کہ آجنگ یا مردے نہ انت، بلئے ارسطو ۽ گوئشگ انت کہ "رژن" ۽ رادگہ چیدگ ۽ چہری معناگون انت پوشکہ اے کاپی کنگ نہ انت، بلکیں از مکار ۽ ساچستی بود انت کہ "آرژن" ۽ دگہ معناء دگہ حیا لے ۽ حساب ۽ کار مرز کنگ ۽ انت کہ آپنچیس Senses ۽ وس ۽ واک ۽ ڈن انت۔

ارسطو گوئشیت کہ افلاطون ادا رد انت کہ آسر پد بوئنگ ۽ انت کہ لبز انک ۽ ازم ۽ جیڑہ ظاہری دنیا آئی ۽ تہہ ۽ چیز نہ انت، بلئے اے وژنہ انت۔ بلکیں ایسانی دگوش گوں انسان ۽ مارشت، جزبگ، مہر ۽ دگہ ہے رنگیں جیڑہانی بابت ۽ انت کہ آ باز پہناتیں (Subjective) ۽ اندیمیں گمان ۽ حیا ل انت۔ askliterature.com ۽ ویب سائٹ ارسطو ۽ گیگان ۽ لیکہ ۽ اے پیم بزانت دنت:

“Aristotle answered Plato and refuted charge against poets. He redefined meanings of imitation. Regardless of that whole concept of idea and copy remained the same. In simple words, Aristotle agreed that the world was created from an idea and the world was its copy. He also agreed that a poet imitated the reality/nature but meaning of word imitation did not mean mere copy. He did not consider poetry twice away from reality”.

دیمتر ۽ ارسطو گیگان کنگ ۽ سے تہرانی بابت ۽ تزان کنت ۽ پہ لبز انک ۽ دیمروی ۽ راہے کشیت کہ آرز ۽ افلاطون ۽ بند کنگ ات۔ ارسطو ہما گیگان ۽ حق ۽ انت کہ لبزانی اندر ۽ زیبائی ۽ اندیم انت۔ ڈبلیو ہیملٹن فانف (W. Hamilton Fyfe) وتی نبشتہ گر تنگیں کتاب Aristotle's Art of Poetry ۽ گوئشیت کہ یک نگد کار

۽ شرگدارے ہر چینکس نگدکاری کتاب بہ وانیت، اگاں آئی ۽ ار سطوء Poetics نہ ونگ آئی ۽ نگدکاری ۽ بُن ۽ بزنہ ۽ زانت سرجم نہ انت۔ ہیمملٹن نگدکاری ۽ رد ۽ اے کتاب ۽ بستار ۽ باندات ۽ پد رکنگ ۽ انت۔ پیشکہ اے کتاب پہ لبزانک ۽ نودربر ۽ شرگداراں باز پُر ارزشتیں کتابے۔

کلاسیکی نگدکاری ۽ افلاطون ۽ ار سطویونان ۽ نگدکار انت ۽ دوئیں لبزانکی نگدکاری ۽ بندات کنوک انت۔ لبزانکی نگدکاری ۽ بابت ۽ ایشاں سرجم ۽ برجمیں کتاب نبشتہ گرتگ۔ بزاں اے دوئیناں بازیں لبزانکی جیڑہانی بنگپ ۽ تزان گرتگ۔ بلئے کلاسیکی نگدکاری ۽ دگہ نگدکارے کہ آہے زمانگ نیگ انت ۽ آرومن (Roman) ۽ ہورس انت۔

(ہورس 65-08 B.C)

ہورس افلاطون ۽ ار سطوء ہم زمانگیں زاننکارے بلئے آیونان ۽ نہ انت، رومن ڈیہہ ۽ جاہمنندے۔ ہورس ۽ چوار سطوء افلاطون ۽ پیم ۽ وتی کتاباں نگدکاری نہ گرتگ بلکیں آئی ۽ یک لچے ۽ کہ آئی ۽ نام Art of Poetry انت، نبشتہ گرتگ۔ آئی ۽ وتی لچے ۽ ہے تزان کنگ کہ لچے کاری دو مول ۽ مراداں سرجم گرت کنت یا الم ۽ بہ کنت اش۔ بزاں زیبا بہ بیت ۽ درونت ہم بہ دنت۔ اے گپ ۽ مطلب ہمیش انت کہ ہورس افلاطون کم ار سطوء متوگرے۔ آ لچے ۽ زیبائی گپ ۽ کنت گڑا ار سطوء رنگ ۽ از می زیبائی لوٹیت کہ آئی ۽ درونت نیست بلکیں مارشت ۽ جزبگ ہم دپ بنت، ۽ آچو ہم لوٹیت کہ ہے زیبائی ۽ پڑدر ۽ یک درونت ہم بہ بیت۔ اے حساب ۽ آ افلاطون ۽ متوگرے جوڑ بیت۔ میری کلگیس (Mary Klages) وتی کتاب ”Theory Literary Theory: A Guide for the Perplexed“

“۽ ہورس ۽ لبزانک ۽ ازم ۽ ہے دودیمیں سرگ ۽ اے پیم ۽ گیٹسوار کنت:

“Horace outlines his beliefs about the art and craft of poetry particularly in his ‘Art of Poetry’. The pleasure of poetry makes it popular and accessible, and its lessons thus can be widely learned. Like Plato, Horace sees nature as the primary source for poetry, but he argues that poets should imitate other authors as well as imitating nature. Horace thus establishes the importance of a poet knowing a literary tradition, and respecting inherited forms and conventions, as well as creating new works.”

ہورس چو ہم گوشتیت کہ یکیس و ہدء اے دوئیں کاراں ہما از مکار گرت کنت کہ آوتی
گوست ء شتر ء مہکمیں لچہ کار ء از مکارانی لیکہ ء لچہ کاری ء میلاں پوہ ء سر پد بہ بیت۔
ہورس انچو کہ ماساری تر ء گوشت کہ سر جمیں کتابے نبشتہ نہ گرتگ، بلکیں
آئی ء وتی نگد کاری ازم ء لبزانک ء درگت ء وتی حیاں یک لچہ ازم ء رپک (Art
of Poetry) ء درانگار گرتگ۔ اے لچہ آئی ء Verse ء تہر ء نمدی ء دروشم ء
نبشتہ گرتگ۔ ہما لبزانکی نبشتانک کہ آ نمدی ء دروشم ء نبشتہ کنگ بیت آئی ء
Epistle گوش انت۔ ہورس ء وتی نگد ہم ہے رنگ ء نیسپتگ۔ ہورس ء اے لچہ
وانگ ء زانگ پہ لبزانکی مردم ء شرگد اراں پہ ہے ہاتر ء لمی انت کہ وانوک سر پد
بیت کہ آ از مکاری ء کجام کار رتیج ء وڑ ء پیم انت کہ یک از مکاریا لچہ کارے ء رادر کار
ء پکار انت۔

(لا نگیس 'Longinus' 1 یا 3 A.D.)

لائگننس ہم یونان ء زانتکار ء نگد کارے۔ لائگننس چو افلاطون ء وڑ ء وتی
 نگد کاری ء کتابے ء رنگ ء نبشته کنت کہ آئی ء نام انت 'On the Sublime'۔
 لائگننس Sublime ء لیکہ دیم ء کاریت۔ آچہ وتی ہم زمانگیں نگد کاراں جتا انت
 چیا کہ آچہ لبزانک ء ازم ء دگہ یک نوکیں چیزے ء demand ء کنت۔ آگوشیت
 کہ ازم ء کار یک Psychological Effect ء شوہاز انت۔ بزاں ازم ء لبزانک
 انچیں رنگے ء نبشته کنگ بہ بیت کہ آ انسان ء اندری جیڑہ چوشکہ تب، مہر، گم ء آدگہ
 ہسے رنگیں میلان ء زبانی بہ دنت، ازم ء لبزانک ء کار ہمیش انت۔ چو گوشگ ء
 ستک کنگ ء سبب ء بازیں زانتکار آئر ء Romanticism ء لیکہ ء سرچمگ ء بزنہ
 لیکیت۔ آئی ء مہریگ ء لیکہ ء درگت ء ہریشور رائے (Hareshwar Roy) وتی
 یک نبشتانکے ء اے رنگ ء تزان کنت:

For him literature is not a mechanical work but a thing of the spirit of imagination, of feeling and the gift of communication. Again and again he directs attention from the technical to the more elusive and spiritual side of literature. He insists upon passion, ecstasy, beauty, transport, imagination, intensity, inspiration, exaltation, subjectivity and emotion.”

گوں لائگننس ء ہسے تزان ء گپ ء اولی رند ء لبزانک ء پڑ ء نبشته کار ء آئی اندری
 جیڑہانی سر ء دلگوش دنیگ بندات بیت چیا کہ ہسے مارشت، گم ء گمان نبشته کار نیگ
 آنت۔ آنبشته کار ء مہلوک ء مارشت ء مہر ء دیم پہ دیم بونگ ء گپ ء کنت نئے کہ
 لبزانک چے رنگ ء مئے زندمانی جیڑہانی واستہ درونت بہ دنت۔

لائگننس کلاسیکی نگدکاریء اولی زاننکار انت کہ آدر شاندا ب (Style)ء

درگتء بازوردنت۔ در شاندا بء درگتء اے پیم گوشیت:

“Style is the wise and systematic selection of the most important elements, events or passions into a single whole.”

در شاندا بء سیادی گوں لبز انکی زبان یا زبانء چہرء شُبینی کار مرزء انت۔

لائگننس زبانء گالبدی تہرانی یک مہکمء کینین رنگء کار مرز کنگء گپء جنت

چپا کہ لبز انک بس ایوکء معنا (Content)ء درانگا ز کنگء نہ گوش انت۔

لائگننسء گوشگ انت کہ بس ایوکء چہرء شُبینء کار مرز کنگء نام در شاندا ب نہ

انت، ہے چہرء شُبینی زبان انچو شین رنگء کار مرز ہم کنگ بہ بیت کہ ہما چہر یا شُبین

وانوک یا مہلوکء ارواہء صوتء زیر بہ جنت۔ اگاں وانوک ہے زیرء سازء ہے

نہشتہ گرتگیں ازم یا لبز انکء نہ ماریت کہ آ انسانء ارواہء تلاں آس روک گرت نہ

کنت، یا آس روک مہ کنت آدگہ چیزے بوت کنت لبز انکے نہ انت۔ گڑالا لئگننس

ء حسابء ہے آسء درانگا ز کنگ لچہ کاریء کمک کنت۔

کیمسٹریء یک گالبدے کار مرز بیت کہ آئیء Sublimation گوش

انت۔ کیمسٹریء ایشی مطلب ایش انت کہ یک Solid میں چیزے تچکء Gasء

مٹ بہ بیت یا چہ Solidء گیس جوڑ بہ بیت، ہے Sublimationء Process

گوش انت۔ بلتے اے گپ زانگ بہ بیت کہ اے Processء وہدء یک سولڈ میں

چیزے اولی سرء Liquid میں چیزے جوڑ نہ بیت، تچکا سولڈء گیس جوڑ بہ بیت۔

لائگننسء ہم، دا تگیں لیکہ Sublimeء اصلء مولء مراد ہمیش انت۔

لائگننس ۽ گوئنگ انت کہ Sublime ازم ۽ یک رپکے اگاں کسے ۽
 راے رپک پیدائشی گوں نہ انت، بزاں چہ ماس ۽ لاپ ۽ یا Genes ۽ گوں نہ
 انت، بلئے لبزانک انچیں وڑ ۽ پیسے ۽ Sublime کنگ بیت، ہے زانت ۽ کار رپج
 ہیل کنگ بنت۔ اگاں یک از مکار یا لچہ کارے وتی گوئنگیں از مکارانی زیبائیں ۽
 مہمکیں از می میل ۽ مواداں وتی لبزانکی کاراں کار مرز بہ کنت۔ Britannica ۽
 ویب سائٹ لائگننس ہے تزان ۽ اے وڑ پریسیت :

"The author suggests that greatness of thought, if not
 inborn, may be acquired by emulating great authors such
 as his models (chief among them Homer, Demosthenes,
 and Plato)."

لائگننس افلاطون ۽ آدگہ ہے رنگیں از مکارانی درور ۽ دنت۔ بلئے اگاں مالا لائگننس ۽
 ہے تزان ۽ بلوچی شاعرانی رد ۽ بہ کنیں، گڑاے وڑ بیت کہ عطا شاد، مبارک قاضی
 یا منیر مومن ۽ شعری کار رپج ۽ چہر ۽ شینانی رند گیری بہ کنیں، ماشریں شاعر جوڑ بوت
 کنیں۔

لائگننس ۽ کتاب یا اے ۽ درگت ۽ نیشہ بوتگیں نبشتانکانی وانگ ۽ زانگ پہ
 لبزانک ۽ نودر براں پہ ہے واستہ الی انت کہ لائگننس لبزانکی نگد کاری ۽ بستار ۽ دگہ
 رنگ ۽ وڑے ۽ چاریت۔ آ افلاطون ۽ ارسطو ۽ پیم ۽ لبزانکی تکنیک ۽ رہبندانی متوگر
 نہ انت بلکیں اندری جوز گانی درانگاز ۽ الکاپیں درشاندا بے ۽ منوگر انت۔ لائگننس
 اے حساب ۽ وانگ کرزیت۔

اے چاریں زانکار یا شرگدار کہ آوانی لیکہ ۽ کتابانی درگت ۽ ماہر ز ۽ تزان
 گرتگ، اے دُستیں گیدی یا کلاسیکی نگد کار انت، بزاں اولی دور ۽ زانکار انت۔ پہ

بازیں لبرزانکی گل ۽ اسکولاں اے نگدکاری انچوش مہکم ۽ اثر دار آنت کہ داں مروچی
افلاطون ۽ ارسطو حساب ۽ لبرزانکی نبشتانکانی پڑیس ۽ ریس ۽ کن آنت۔

نوں دیمتر ۽ مامیانچی دور ۽ نگدکاری ۽ آوانی دا تگیں لبرزانکی لیکہانی درگت ۽
تران کنگ ۽ جہد ۽ کنیں۔ اے دور ۽ زانکار Medieval Period ۽ نام دے آنت
۽ ایشی ۽ دگہ نامے Middle Age آنت۔ اے دور ۽ چوشیں گچینی نگدکاری یا
نگدکاری کتاب نیسگ نہ بوتگ۔ لہتیں کچی ۽ چونڈی نیں گپ ہست ۽ اے دور ۽
گیشتر نگدکاریا ۽ افلاطون ۽ مٹوگر آنت یا ارسطو پدگیری کنوک آنت۔ اے دور ۽
لبرزانک ۽ ازمی مواد گیشتر نیکر اہی ۽ افلاطون ۽ دا تگیں لبرزانکی بزانت ۽ حساب ۽
پڑیسگ ۽ وانگ بوتگ آنت۔

اے گپ ہست آنت کہ Beowulf ۽ The Canterbury Tales
۽ وڑیں لچہ میانچی ۽ دور ۽ نبشتہ کنگ بوتگ آنت، بلئے اے دوئیں نگدیا نگدکاری لچہ نہ
آنت، اے دوئیں ساچشت آنت۔ اے دوئیں چونہ گوش آنت کہ لبرزانک یا ازم ۽
بتارچے آنت بلکیں اے یک ساچشتے دیم ۽ کار آنت۔ میری گلیگس میانچی دور ۽
نگدکاری ۽ بابت ۽ گوشت:

“England, although it could boast an important emergent literary tradition starting in the Middle Ages with Chaucer, didn't make any significant contribution to literary theory until the second half of the sixteenth century, when Sir Philip Sidney wrote 'An Apology for Poetry' in 1583.”

ء سر فلپ سڈنی اے دُورء نگد کارانی تھا حساب نہ بیت۔ پمشکہ مارا دگہ دُورے ء بابت ء تزان کنگئی انت۔ اے دُورء زانکار The Renaissance ء نام زان انت ء تو ارکن انت۔

The Renaissance

(سر فلپ سڈنی 1554-1586)

Renaissance دنیاء زانت ء زانگ ء ارواہ گوشتگ بیت۔ اے ہما دُور انت کہ دنیاء زانت ء اکیڈمی ء Back Foot ء روت ء کو نہیں لیکہ ء کتابانی شوہازء در کپیت۔ اے ہما دُور انت کہ انسان ء گچینی رنگ ء یورپ دنیاء مٹ کنگ ء کو نہیں نبشتانک ء کتاباں شوہاز کنت، ء ہے زانت ء کمک ء دنیاء دُر ستیں رنگ مٹ بنت۔ اے دُور ء زانت ء زانگ ء لبرزانگی نگد کاری ء بابت ء بازیں کتاب ء نبشتانک نبشتہ کنگ بوتگ چوشکہ اے نگد کاراں سر فرانسس بیکن (Sir Francis Bacon)، ء کر سٹو فر مارلو (Christopher Marlowe) ہور انت۔ ء ایشاں ابید انگریزی زبان ء مزنیں نامیں لچہ کار ولیم شکسپیئر (William Shakespeare) ہم ہے دُور ء زمانگ ء نبشتہ کار لیکگ بیت۔

سر فلپ سڈنی ء شرگداری کتاب کہ آئی ء انگریزی نام 'An Apology for Poetry' انگریزی لبرزانک ء اولی سرجم ء بر جمیں نگد کاری انت۔ اے کتاب ء سڈنی وتی یک دگہ ہم زمانگیں نبشتہ کارے ء نبشتانک ء پسوء دیگ ء نبشتہ کنت۔ آنبشتہ کار ء نام اسٹیفن گوسن (Stephen Gosson) ء آئی ء نبشتانک ء نام انت School of Abuse۔ اے سر جمیں کتابے نہ انت بس یک نبشتانکے۔ گوسن وتی نبشتانک ء چو افلاطون ء وڑا گوشتیت کہ ازم یا لبرزانک انسان ء بے سر ء در اخلاقی جیڑہانی درونت ء دنت۔ انچو گوش انت کہ اے نگد کاری کلاسیکی ء

مہریگ ۽ لیکہ ۽ ہم دپ ۽ ہوار کنوک انت۔ literaturetimes.com سر فلپ
سڈنی ۽ نگد کاری ۽ اے پیم بیان کنت:

“The contribution of Philip Sidney in English literature isn't deniable; he holds a distinguished place amongst different writers. Apology for Poetry is a crucial Renaissance document. It is a synthesis of the vital doctrines of Plato, Aristotle, Horace, and Scaliger, Minturno, and several different writers and critics. It brings together romanticism and classicism. It is the first attempt in English to deal with poetic art, practically and not theoretically.”

اے بزانت ۽ حساب ۽ ہے گوشگ بوت کنت کہ سڈنی ہو ریس ۽ لیکہ ۽
مٹوگر بوتگ کہ لبزانک ۽ دو کار انت یکے درونت دینگ انت ۽ دومی وش دینگ
انت۔

سڈنی گوشیت کہ ازم یا لبزانک انسان ۽ را انچو جوڑ کنت یا انچیں سماء
مارشتے دنت کہ آوتی زند ۽ بے سر ۽ پیمیں جیٹھانی گیشوار ۽ گرت کنت۔ انچوش
کہ بُن دپتر انسان ۽ را آئی ۽ گوست ۽ سوج دنت، لبزانک یا ازم ہم ہے رنگ ۽
درونت دنت بلتے ازم ۽ درونت ۽ زیبائی ۽ مارشتی زبان ۽ ہے سبق دینگ بیت چو
دپتر زانتانی درونتانی پیم ۽ ناں کہ حُشک ۽ تحکیں زبان دیم ۽ آرگ بنت۔ سڈنی
افلاطون، ارسطو ۽ ہورس ۽ لیکہانی Synthesis ۽ دیم ۽ کاریت پمشک آئی ۽
کتاب ۽ بابت ۽ نویسیتگیں پریس ۽ دانکانی وانگ ۽ زانگ پہ لبزانک ۽ نودر براں

الکاپیں سرچمگے جوڑ بیت ء گچینی رنگ ء انگریزی لبرزانک ء اولی نگدکاری کتاب ء درگت ء ہم بازیں سرپدی دست کپیت۔

سر فلپ سڈنی ء ہواری ء دگہ نبشتہ کارے سر فرانسس بیکن ہم 1605 ء کتابے نبشتہ کنت آئی ء نام انت The Advancement of Learning۔ اے کتاب ء فرانسس ار سطو ء از می لیکہ ء پد گیری کنت۔ بز ان ازم انسان ء ہمار شتانی زبان دینگ ء نام انت کہ آ Primary ذہن ء کار نہ انت بلکیں انسان ء Secondary ذہن ء میراث انت کہ آتچک ء پڑیسگ نہ بنت۔ سر فرانسس بیکن ء پد جوزف ایڈلسن سے نبشتانک نبشتہ کنت On the Pleasures of the Imagination ء ایڈمنڈ برک ء 1757 ء نویسیتگیں کتاب A Philosophical Inquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful ء افلاطون ء لیکہ ء منوگری کتگ۔ ایشانی نگدکاری ہست بلے کسے کہ افلاطون، ار سطو، لانگینس ء سڈنی ء سرپد بہ بیت بز اں آنودر بر ایشانی لیکہاں سرپد انت چیا کہ ایشانی تہا یکے افلاطون ء ء دومی الم ء ار سطو ء منوگر انت۔

(سیمونل جانسن 1709-84)

31 مارچ 1750 ء زمانگ ء یک تاکے کہ آئی ء نام The Rambler ات، ماں آئی ء 'On Fiction' ء نام سے نبشتانک چھاپ بوت۔ اے نبشتانکانی نبشتہ کار سیمونل جانسن (Samuel Johnson) ات کہ آئی ء اولی رند ء لچہ کاری ء تہراں ابیدگہ لبرزانکی تہرانی بابت ء نبشتہ کت۔ جانسن ء اے نگدکاری ء وانگ ہژردی انت چیا کہ اے گدار ء تکنیک ء آئی ء زبان ء بابت ء نگدکاری کنت۔

سیمونل ۽ دگہ کتاب ہم ہست بلئے اے کتاب ۽ حساب ۽ نہ انت۔ جانسن ۽ گدار ۽ نگد کاری ۽ بابت ۽ میری گلگیس اے پیم گوشت:

“Like other kinds of art, fiction depends on the idea of mimesis, presenting stories which imitate nature or real life; unlike poetry or drama, however, fiction depends on the principle of *realism*, presenting stories of individuals to readers as if these individuals were real people.”

بُرز ۽ داتگیں گپانی حساب ۽ گدار ۽ ہم دگہ ازمانی وڑا گیگان ۽ لیکہ کار مرز بیت بلئے گوں Realism ۽ تکنیک ۽، بزائ آمردم ۽ واقعہ ۽ انچیں رنگے ۽ پیش داریت کہ اصل ۽ راستیں واقعہ ۽ مردم انت۔ ہے سوہ ۽ سیمونل جانسن ۽ لیکہ پمشکہ المی انت کہ آگدار ۽ بستار ۽ بابت ۽، آدگہ بازیں لبز انکی جیرٹانی سر ۽ تزان کنت۔

ولیم ورڈزور تھ (1770–1850)

ولیم ورڈزور تھ (William Wordsworth) چہ وت ۽ ساری ۽ دڑستیں مردمانی لچہ کاری ۽ تزان ۽ نگد کاریاں رد کنت ۽ لبز انک ۽ پڑ ۽ نوکیں نگد کاری لیکے دیم ۽ کاریت۔ ورڈزور تھ ۽ سیمونل ٹیلر کولرج (Samuel Taylor Coleridge) یک کتاب 1800ء زمانگ ۽ نبشتہ کن انت کہ آئی ۽ نام Preface to the Second Edition of Lyrical Ballads انت۔

دوئیں زانکار اے کتاب ۽ ہے لیکہ ۽ دیم ۽ ایر کن انت کہ لچہ کاری لس ۽ ابرمی زبان ۽ رنگ ۽ کنگ بیت انچو شکہ ہر روچی زندگی ۽ کار مرز بیت ۽ ہے کتاب ۽ نبشتہ کنگ ۽ دگہ لبز انکی جُزے بندات ہم بیت کہ پہ آئی ۽ واحد بزدار ۽ بلوچی زبان ۽ 'مہریگ ۽ لیکہ 'گالبند ہنتنگ کہ آئر ۽ انگریزی ۽ Romanticism گوش انت۔ ایشانی لیکہ

ء وانگ ء زانگ پہ اے واسطہ بستار داریت، چو کہ ہور لیس ء فلپ سڈنی ء گوشنگ
مردم کلاسیکی لپہ کاری ء رد ء بندانی گیگان کنگ ء از مکاری در برت کنت، بلے
ورڈزور تھ چیشیں گیگانی ء نہ مئیت ء ابرمی رنگ ء لپہ کاری کنگ ء حق ء انت۔ ما
گوشت کنیں کہ ورڈزور تھ ء و ہدے وتی Lyrical Ballads چاپ ء شنگ گرت،
لپہ کاری دگہ نوکیں رنگے ء وانگ ء مارگ ء نگد کنگ بوت۔

ورڈزور تھ ء آئی سنگت سیمونل ٹیلر کولرج گوشنگیں نگد کارانی ہے تزان ء
گپ ء رد کن انت کہ لبزانک یا ازم ء بنگپ مز نیں ء شاہگانیں جیڑ ہے۔ اے ہردو
گوش انت کہ لبزانک ء بنگپ لس ء ابرمی بہ بنت چیا کہ لپہ کاری ابرم ء انسان ء
زندمان ء ابرمی رنگ ء ظاہر ء پیش دارگ ء نام انت۔ مہرگی ء لیکہ کار لبزانک ء ازم ء
مارشت ء جزبگانی ساڑی بونگ ء منوگر انت۔ آوانی گوشنگ انت کہ لبزانک ء ازم
ابرمی رنگ ء انسان ء مارشتانی گپ ء بہ کنت۔ انچوشنگہ ورڈزور تھ ء نامداریں گوشستن
انت:

“Poetry is the spontaneous overflow of powerful feelings; it takes its origin from emotions recollected in tranquility.”

بزاں شاعری زوار آوریں مارشتانی تزند ء بے لگامیں سرلیٹ انت۔ ہے گوشستن ء
دومی رد چہ اولی بند ء گیشتر بستار داریت چیا کہ اگاں ماایشی ء پریسیں گڑ اسمابیت کہ
ورڈزور تھ ہے گوشنگ لوٹیت کہ لپہ کاری یا ازم کاری ء بزنہ ء سرچنگ چہ مارشت ء
جزبگ ء بندات بیت یا لپہ کاری ء بُن مارشت ء جزبگ انت کہ ازم کار آئی ء وتی
ایوکی ء ابرمی لبزنہ ء گالاں درشان کنت۔

اے گپ دل ء بہ بیت کہ ورڈزور تھہ ء و ہد ء زمانگ ء حساب ء ما انگت جان کیٹس (John Keats) ء Negative Capability ء لیکہ، ایڈگر ایلن پو (Edgar Allan Poe) ء Intense Effect ء لیکہ ء میتھیو آرنالڈ (Mathew Arnold) ء نگد کاری لیکہانی درگت ء تزان نہ گرتگ چیا کہ جان کیٹس وتی لیکہ ء درگت ء سر جمیس کتابے نبشتہ نہ گرتگ ء ایڈگر ایلن پو ء دا تگیس تزان مہریگ ء لیکہ ء تزن دیس (extreme) تہرے، ء کسے کہ ورڈزور تھہ ء مہریگ ء لیکہ ء پوہ بہ بیت آ ایڈگر ایلن پو ء لیکہ ء ارزانی ء سر پد بیت۔ میتھیو آرنلڈ ء لیکہ New Criticism ء لیکہ ء دل گوشگ بیت کہ آ کتاب ء دیم ء وت جتائیں درے ء آئی ء بابت ء سر جم ء تزان کنگ بیت۔

ماڈرن نگد کاری (چہ میتھیو آرنالڈ ء داں روچ ء مروچی)

میری گلگیس چہ افلاطون ء بگرداں کہ ایڈگر ایلن پو ء دور ء زمانگ ء لیکہ ء نگد کاری ء ہیوم ازم یا لبرل ہیوم ازم ء نام دنت۔ بازیں زاننکار میتھیو آرنلڈ ء ماڈرن نگد کاری ء سروک گوشتیت ء آدگہ یک ٹولی ء ٹی ایس ایلیٹ ء ماڈرن نگد کاری ء بندات کنوک گوشتیت بلتے اے دگہ جیڑہے۔ مئے اصل جیڑہ ایش انت کہ میتھیو آرنلڈ ء پد 1960 ء زمانگ ء جوڑشتی لیکہ (Structuralism) بندات بیت کہ آئی ء بن ہشت ء فرڈینینڈ ڈی سوسور (Ferdinand de Saussure) ایر کنت۔ بلتے فرڈینینڈ ڈی سوسور جوڑشتی لیکہ ء زبانزانتی ء جیڑہانی سر پد بونگ ء کارمرز کنت۔ پہ درور، آ گوشتیت کہ یک لبزے ء ر ایوک ء چہ وتی جوڑ (Structure) ء ڈن ہچ بستار ء معنائست یا کہ اے وڑ ہم گوشگ بوت کنت کہ جوڑانی سیادی ء ابید لبزانی معناء بستار نہ بیت۔ لبزانک ء نگد کاراں ہے لیکہ ء حیال چہ جوڑشتی زبانزانتی (Structural Linguistics) ء زرتگ، بلتے فرڈینینڈ ڈی سوسور وت اے

لیکہ ء رالبنزانک ء سرکار مرزنہ گرتگ۔ چہ زبانزانتی ء درجوڑشتی لیکہ ء رادگہ پڑ ء
کارمرزنکوک کلاڈلیوی اسٹراس (Claude Lévi-Strauss) انت کہ آرز ء
مردم زانتی ء پڑ ء حیال ء جیڑہانی سرکار مرزنکنت۔

چہ ہے 1950 ء 1960 ء زمانگ ء رند بازیں نوکیں لیکہ دیم ء کیت ء
نگدکاری ء رانوکیں بستار ء ارزشتے دیگ بیت بزآن پہ جتائیں پڑانی حیال ء لیکہانی
سرپدکنگ ء بوئنگ ء آئی ء سرجم ء مہکمیں رپک ء کاریچانی بستارمنگ ء زورگ بنت۔
اے زمانگ ء پدنگدکاری کتابانی مچی ء نبشتہ کنگ بندات بیت کہ آداں مروچی ء
وڑوڑیں رنگ ء داب ء دیم ء آہگ ء انت۔ انچوشکھ جین باؤڈرلارڈ (Jean
Baudrillard) لیکہ ء نغدکاری ء پتینک ء آئی ء بستار ء درگت ء تزان کنت ء اے
پیم گوشیت:

“The collection offers us a paradigm of perfection” and
constitutes a “system” “on the basis of which the subject
seeks to piece together his world, his personal
microcosm.”

چہ جین باؤڈرلارڈ ء تزان ء ہے گپ پدربیت کہ نغدکاری انسان ء مہکمیں
وسیلہ ئے کہ آئی ء کمک ء وتی چند ء یک جہان ء زندمانے شوہازیت۔

ماڈرن نغدکاری ء دور ء زمانگ ء یک مزن نامیں کتابے۔ اے، آئی،
رچرڈز (A.I. Richards) ء Practical Criticism انت کہ آئی ء نبشتہ
کنگ ء پدلبزانکی نغدکاری ء لس نغدکاری دگہ رنگ ء دابے زوریت۔ اے کتاب
ہے جار ء جنت کہ لبزانکی نبشتانکاں دری جیڑہ چوش کہ نبشتہ کار ء زندمان، آئی
راجکاری ء راجمانی جیڑہ ہوار گیجگ مہ بنت۔ بزآن ہر چیز کہ نبشتانک (Text) ء

ہست ہما بس ایوک ء شوہازگ بہ بنت ء معنا کنگ بہ بنت۔ چوشکہ چہر ء شین، ردانی
ہور کنگ چہ رنگ ء نبشتانک ء زیبائی کاریت ء آدگہ ہمے رنگیں چیزانی پٹ ء لوٹ بہ
بیت، دری بیچ چیز ہور کنگ مہ بنت۔

رچرڈز 1920ء زمانگ ء کیمبرج ء شاہد ربر جاہ ء وتی نودر براں لچہ ء آدگہ
لبزانکی مواد دنت پہ پڑیسگ ء ء نبشتہ کار ء نام ء دگہ پچاراں گار کنت۔ رچرڈز وہدے
نودر برانی پڑیسگ ء معنا کنگ ء گندیت آحیران بیت کہ عجب عجیبیں پڑیس دیم ء
کیت۔ ہمے آزمودگانی برورد ء بنپد ء آ Practical Criticism ء نبشتہ کنت۔
ڈاکٹر ایس دیویکا (DR. S. DEVIKA) نوکیں نگد کاری ء درگت ء
اے پیم گوشتیت:

“The objective of Practical Criticism was to encourage students to concentrate on ‘the words on the page’, rather than rely on preconceived or received beliefs about a text.”

نوکیں نگد کاری چہ ساری ء مان بستگیں سٹک ء لیکہاں لبزانکی پڑیسگ ء
ہور کنگ ء حق ء نہ انت چیا کہ آوانی گوشگ ہمیش انت کہ دری جیڑہانی لبزانک ء
آرگ، لبزانک ء لبزانکی بستار ء ہلاس کنت ء لبزانک دگہ چیز ء پڑے جوڑ بیت، آ
لبزانکے نہ بیت۔

دگہ یک مہکیں ء سر جمیں کتابے نورٹن کمپنی (Norton Company)
The Norton ء نگد کاری ء لیکہ ء نژ آر انت کہ آئی ء انگریزی نام Anthology of Theory and Criticism انت۔ ایشی ء نبشتہ کارونسٹ
بی لیچ انت ء دگہ بیچ ردکار انت۔ اے کتاب ء بیچ چوشین نگد کاری ء لیکہانی اسکول ء
آٹڈیائیے نیست کہ ہوار ء گول مہ بیت، ایشی ء تہاڈر ستیں چیز ہست انت۔ وانوک

اگاں اے سرجمیں کتاب ء و نت نہ کن آنت ، گڑا آوانی واستہ اے کتاب ء 30 تاک ء پجاروکی در بس ء کافی انت۔

اے دُور ء زمانگ ء دگہ کتاب و سک باز انت بلئے مئے اے در چوشکہ پجاروکی کتاب ء در انت پشکہ ماوتی تزان ء ہما ہلاس کنیں۔ آدگہ مز ن نامیں نگد کاری کتابانی تہا پیٹر بیرى (Peter Barry) ء بگینگ تھیوری (Beginning Theory) انت کہ آئی تہا بیرى شعر دنت ء آوانی در گت ء ہمالیکہ ء حساب ء تزان کنت۔ دومى کتاب ٹیری ایگلٹن ء 'Literary Theory: An Introduction' انت ء مئے گڈى کتاب کہ آمئے کتاب ء وڑ ء پجاروکی کتابے ، جو نتھن کولر ء 'Literary Theory: A Very Short Introduction' انت۔ اے کتاب نام ء و پجاروکی کتابے بلئے سرجم ء بنداتی ء ہنکی کتابے پہ نوکیں نو در براں کہ نوک یا اولی رند ء لبز انکی نگد کاری یا لیکہ ء وانگ ء زانگ ء سر پد بونگ ء جہد ء کن آنت۔ کولر لبز انکی نگد کاری ء جیڑہ کسان کنت بلئے سرجمیں رنگ ء نو در براں سر پد کنت کہ نگد کاری ء لبز انکی نگد کاری ء اصل ارواہ ء مول ء مراد چے انت۔ اے کتاب باز ستا کر زیں ء زانت ء چکاریں کتابے ، ایشی وانگ پہ ہنکی وانوکاں الہى انت۔

ماوتی تزان ء چہ ہما ہلاس کنیں۔ اے لسٹ یاد ر ء مول ء مراد ہمیشہ انت کہ نوکیں وانوک ء نگد کار ہے سر پد بہ بنت کہ لبز انکی نگد کاری ء سروک کئے انت ء آوان پہ وتی لیکہانی سر پد کنگ ء واستہ چے نگد کاری کار تیج ء رپک داتگ ء چے رنگیں کتاب نبشتہ گرتگ۔ اے دردگہ یک کارے ہم کنت کہ وانوک ء ذہن ء یک نکشونے جوڑ کنت کہ کئے ء کدی کجام شتریں لبز انکی لیکہ ء نگد کاری کتاب نبشتہ گرتگ ء لیکہ داتگ۔

لیکہ ۽ جندچی ۽؟

بندات ۽ مارا ۽ جُست دیم ۽ ایر کنگی انت کہ اصل ۽ ”لیکہ“ ۽ جندچی
 ۽ یا لیکہ جی ۽ گوش انت؟ لیکہ ۽ جندوت وانگی پڑ ۽ کور سے نہ بوتگ بلتے مرچاں
 اے گوں وتی رپک ۽ وزم ۽ کار بیچان وت یک جتا میں پڑ ۽ ڈسپلنے منگ بیت۔ اے ہر
 پڑ ۽ نبشتا نکان ۽ سر حالانی سرا مرگ ۽ وڑ ۽ بال کنت ۽ ۽ ہمے شوہازگ ۽ جہد ۽ کنت کہ
 یک سسائے ۽ یا کہ سساہانی بابت ۽ زانکار ۽ کو اسماں چے گوشنگ۔ بزاں دا تگلیں پگر
 ۽ بنگپ کہ ہست انت یادیم ۽ اتگ انت آہاں مردم لس ۽ ابرمی سر پد بنت، لیکہ ہما
 سر حالانی درگت ۽ یک دگہ ۽ جتا میں رنگ ۽ گپ کنت یادگہ رنگے پیش داریت۔
 اگاں تودہ لیکہ ۽ سر پد ۽ بزاں تراپہ پگر ۽ بنگپ یا چیزانی پڑیسگ ۽ ہاتر ۽ وہ جتا جتا میں
 رنگ ۽ چشمک جم ۽ انت۔ ۽ پدا ہر چشمکے ۽ را وتی وڑ ۽ پیم ۽ وزم ۽ ر ہندے ہست
 ۔ ہر کجام لیکہ بہ بیت آئی ۽ وتی پیرامیٹرز (Parameters) ہست انت، بزاں ہر
 لیکہ پگر ۽ سساہانی چارگ ۽ گیٹسوار کنگ ۽ وتی وزم ۽ ر ہندے داریت۔

لیکہ یک ہاپوتیسے ۽ (Hypothesis) پیم ۽ نہ انت کہ آئی ۽ معنانت
 'یک چیزے ۽ درگت ۽ بس گمان کنگ یا گمان ۽ دیم ۽ ایر کنگ'۔ ناں کہ لیکہ بس
 ایوک ۽ یک زانکارے ۽ حیال ۽ سسابوت کن انت۔ پے درور، اگاں زیبائی ۽ بابت ۽
 لیکہ ہست گڑا زیبائی ایوک ۽ 'جون کیٹس' ۽ چمان چارگ نہ بیت بلکیں زیبائی ۽
 بابت ۽ ہرچ زانکارے ۽ ہر چیزے کہ گوشنگ آڈرست ۽ ہمے زیبائی ۽ لیکہ ۽ درگت ۽
 زورگ بنت۔ ہمے پیم ۽ بازیں پگر ۽ سساہانی یکجائی ۽ پد راجکاری ۽ واہگ ۽ درگت ۽
 لیکہ جوڑ بوت کن انت بلتے گوں وتی جتا جتا میں وزم ۽ ر ہنداں۔ لیکہ ہما کار تیچ، وزم ۽
 رپکانی یکجائی ۽ مچی ۽ نام انت کہ پے یک پڑے ۽ معنا کنگ، پڑیسگ، ۽ برے برے

منطق دینگ ء کارمرز بنت۔ تہنایک پگر ء حیالے لیکہ ء نہ بیت، آیک گالبند
ے بہ بیت، بوت کنت، یلئے لیکہ ء نہ بیت چیا کہ لیکہ پگر ء حیال ء کاربچانی چئی
انت۔

ہے رنگ ء، جو نتھن کولر کہ آوتی کتاب: 'لیکہ ء باز کسانیں بچارے'
(A Very Short Introduction to Theory) ء گوشتیت کہ 'لیکہ' ہما انت
کہ پیچ ء تاب بہ بیت یا کہ لیکہ ہمائی ء گوش انت آئی ء پتسو ارزانی ء آسانی ء چندے
لبز ء گالاں دینگ مہ بیت۔ بزاں 'ہاں' یا 'ناں' ء تہ ء منگ ء نہ منگ مہ بیت۔ چوشکہ
اگاں کسے جُست کنت کہ منیر مومن شریں شاعرے؟ تو پتسو دئے کہ 'ہو' یا 'ہاں'۔
اے لیکہ بوت نہ کنت ء لس حیال ء رنگ ء ہم اے پیم نہ انت۔

پہ درور، مار کسی لیکہ ء راپہ چیزے ء بابت ء کارمرز کنگ ء ہاتر ء مردے ء را
بند پتر، تبک، میراث، چاگرد ء ہمارا جمان ء دود ء ر بید گانی بابت ء الکاپ ء شاہ گانیں
زانت ء زانگے لوٹیت کہ آمردم ہماوانی درگت ء مار کسی لیکہ کارمرز کنگ لوٹیت۔
آئی ء ر مار کسی لیکہ ء گالبندانی ء آئی ء گچینی لیکہ کارانی بابت ء ہم سرجمیں سرپدی
لوٹیت۔ چوشکہ مارکیٹ، کپیٹل ازم، ڈائلیٹک، سوشل ازم ء دگہ باز گالبند ء سیادیانی
سرپدی ہم درکار بیت۔

دو مزن نامیں زانتکارانی لبزانک ء ازم ء درگت ء تزان ء دلگوش بہ کن
ات دانکہ ہے جیرہ مئے دیم ء سک گیشوار بہ بیت کہ اصل ء لیکہ 'ء جندچی ء۔

افلاطون ء ہے گوشگ انت کہ لبزانک یا ازم انسان ء Rational
عقل ء چپ ء حلاپ ء انت۔ بزاں وہدے کسے لبزانکی چیزے وانیت یا اش کنت
گڑا آمردم ء مارشت چکار بنت۔ ء آ (افلاطون) گوشتیت کہ مارشت Irrational
چیز انت یا پگر ء حیال انت۔ ہے مارشت ء ازمی گوہر انسان ء راء استان ء راباز تاوان

دئے آنت، چیا کہ لبزانک چو دلیل ء وژاراستی ظاہر گرت نہ کنت۔ چوشکہ دلیل (Reason) گواچن ء پدّر کرت کنت۔ افلاطون ء ہمے گوشنگ کہ راستی (Truth) بس، شاہزانتی، ریاضی، سائنس ء جیومیٹری ء تزان ء رہندانی کمک ء پدّر بوت کنت۔ ازم یا لبزانک راستی ء دیم ء آورت نہ کنت بلتے راستی ء رامارشتی رنگے دنت۔ پوشکہ لبزانک یا ازم استان ء (کہ آئی ء آئیڈیل استان انت) تہاپیلو کنگ مہ بیت۔ یا ماتچکیں زبان ء اے پیم گوشنگ کنیں کہ لبزانک ء لبزانکی مواد استان ء وانگ ء زانگ مہ بنت۔

افلاطون ازم ء لبزانک ء درگت ء ہر نگدکاری ءے کہ کرتگ، آئی ء Moral criticism گوش آنت کہ Moral criticism لبزانک یا ازمے Content ء سرادگوش کنت، بزاں لبزانک چے شری یا حرابی دیم ء کاریت۔ یا لبزانک ء معناء حیال ء نیکر اہی یا اخلاقی سوج ء پنت مان انت یا کہ ناں۔

دومی نیمگ ء ارسطو ازم ء لبزانک ء دگہ رنگ ء پگرے ء چاریت۔ ارسطو ازم ء یا لبزانک ء جوڑشت (Structure) ء ظاہری راستی ء ابید دگہ راستی ء دیم ء آرگ ء گپ ء کنت۔ ارسطو گوشیت کہ ازم یا لبزانک ء وتی راستی یا گواچنے کہ آئی ء راریاضی ء جیومیٹری پدّر گرت نہ کن آنت۔ پہ درور، ارسطو ء حیال انت کہ ہمے جہل ء داتگیں شعر ء بند ء ریاضی یا جیومیٹری ء زانت ء حساب ء چے رنگ ء معناء کنگ بیت:

'تیر زبانی ء کمان ء انت'

اگاں یک ریاضی زانتے، ہمے بہ گوشیت کہ ہمے بند ء یک 'تیرے' ء یک کمانے ء یک 'کمان کارے' ء پہ چیزے ء جنگ ء تیار انت، گڑا تو وانوکے ء بستار ء حیال ء را ہمے پڑیس ء معناء کنگ چون لگیت باریں؟ ء تو ءے وانوک زانتے کہ اے بند ء دگہ

حیالے بندانت کہ گوں تئی از می یا لبز انکی حیا لء سیادی داریت، گڑا تئی مارشت گوں ہے لپہء بندء بندوک آنت یا بنت۔ ادا جُست ہے بیت کہ سانسئی رنگء یا جیومیٹریء حسابء اے وڑیں لپہ پڑیسگ بوت کنت؟ ار سطوءء ہے سرپد کنگء جہد کرتگ کہ انسانء انچیں مارشت، جزبگ، گندگء بے سرء حیالی نیں مواد اندیم آنت کہ آوانی پسو سانسئیء منطقی رنگء دیگ نہ بنت بلئے آ اصلء بے سرء وت سریں نہ آنت کہ آہانی وتی راستی ءے کہ چہ ایندگہ زمانتاں جتا آنت۔ پہ ہے واسطہ لبزانک وانگی پڑء بستارء باید آنت ہر استانء جاہء بہ بیت۔

افلاطونء گوشنگ آت کہ شاعرء لبزانکی نبشتہ کار ابرمء گیگانیء کن آنت بزاں نقل کن آنت بلئے ار سطوء گوشیت کہ لبزانک یا ازم ابرمی چیزاناںء زبانء دیگء نام آنت، نہ کہ ابرمی چیزانی گیگان کنگء۔ ار سطوءء گورء لبزانک یا ازم انسانء ہما عقلء راتا ہیر دیگء نام آنت کہ آچہ انسانء پنچیں Senses ء در آنت، بزاں مارشت، دردء بے سریء ایر جنی۔ ار سطوء وتی اُستاد (افلاطون)ء ہے گپء درد کنت کہ لبزانک انسانء مارشتاں گیش کنت کہ آئیء سببء انسان راستی یا گواچنء درگتء سرپد بوت نہ کنت۔ بزاں افلاطونء ہے لیکہء درد کنت کہ شہز آنت دلیل ء کمکء کار کنتء از مکار مارشتانی کمکء وتی کارء جیرہاں دیمء بارت۔

ار سطوء ایٹیء را اے وڑء درد کنت کہ آیک دگہ لیکہے دیمء کاریت کہ ازم یا لبزانک راست یا گواچنء پد ر کنت بلئے آ شہز آنتانی وڑء پیمء ناں۔ بزاں لبزانک راستیء دگہ یک (Version) ورژن دیمء کاریت۔ ار سطوءء ہما ڈرستیں تزان کہ آازمء لبزانکء بابتء آنت، آوان Aesthetic criticism گوش آنت۔ اے Aesthetic criticism نگد کاریء گیشتر لبزانکء ازمء زیبائی یا تہر کہ آ

چے پیم ۽ کارمرز بوتگ انت، ہماہانی سرء د لگوش دنت۔ نوں ماہے گیشوار گرت کنیں کہ لیکہ چی ۽۔

اے جیڑہ و گیشوار بوت کہ لبزانکی لیکہ چی ۽۔ بلئے اے گپ ہم دیم ۽ ایر کنگی انت کہ لبزانکی لیکہ ۽ ابید دگہ لیکہ ہم ہست: چوشکہ راجکاری لیکہ، معاشی لیکہ، دپتری لیکہ ۽ دگہ باز۔۔۔ دومی ہے جسٹ کہ ایشی ۽ (لبزانکی لیکہ ۽) سرپد بوتگ ۽ ہاتر ۽ یک مرد ۽ رایا گچینی رنگ ۽ لبزانک ۽ نودر برے ۽ چے مزر سیت۔

اداما اے داتگلیں جستانی پسوواں نہ دسیں، چوشکہ لبزانکی لیکہ پرچا ہر دری انت؟ لبزانکی لیکہ چے پیم ۽ مئے جیڑگ ۽ مارگ ۽ راہ ۽ رہنداں اثر کنت؟ یا لبزانکی لیکہ ۽ مول ۽ مراد پہ انسان ۽ انسانی زند ۽ ہاتر ۽ چے انت؟ 'ما بس ہے جسٹ ۽ پسو کنیں کہ لبزانکی لیکہ چی ۽؟' ماگوں بلوچی شاعرانی مثالاں اے اے جسٹ ۽ پسو دیگ ۽ جہد کنیں۔ گوں تچکیں لبزواں اگاں گوشگ بہ بیت گڈا اے پہ نودر برے ۽ وانوکاں یک کسانیں جہدے کہ آہے گیشوار گرت بہ کن انت کہ لبزانکی لیکہ چی ۽، اے کئی یا کجام مردم ۽ زانتکارانی داتگلیں لیکہ انت؟'

لبزانکی لیکہ ۽ بابت ۽ ایشی سرپد کنگ ۽ ہاتر ۽ انگریزی زبان ۽ نبشتہ کاراں بازیں وانگی ۽ گوشتانک ۽ سک باز نبشتانک نبشتہ کرتگ کہ دیر انت چاپ ۽ شنگ ۽ بوتگ انت ۽ آہاں دنیا ۽ لیکہ ۽ لبزانکی لیکہ ۽ رنگ مٹ کرتگ۔ چہ ارسطو ۽ بوتیکا (Poetics) ۽ بہ گر داں مروچی نیں روچ ۽ پیٹریری ۽ 'Beginning Theory' ۽ ٹیری ایگلٹن 'Literary Theory' یا جولی رپکن ۽ مائیل راین ۽ 'Literary Theory An Anthology' ۽ درے، اے دُرستیں نبشتہ کاراں ۽ ہے میان ۽ کہ ہرچ نبشتہ کارے بوتگ، ہے دُرستیں زانتکار ۽ لیکہ کارے کواسان ہے جہد کرتگ کہ لبزانک ۽ وانوک ہے سرپد بہ بنت کہ لبزانکی لیکہ چی ۽

ایشیء بستارزندء پڑء چى انت؟ آہاں ہے جُہد کتگ کہ سرپدی دیگ بہ بیت لبزانکی
 لیکہ شاعریء ردا زکافی سرء نگد کاری کنگء و ہدء چے وڑء یم کار مرز کنگ بیت۔
 اے جُست کہ لبزانک چى ے، ایشیء پوسو تچکء ایش انت کہ ہر چینکس
 کہ لیکہ ہست انتء لبزانکی لیکہء بزانت ہست انت، لبزانکء ہے حسابء
 ہمنکس بزانتء معنا ہست انت۔ ایشیء مطلب ہمیش انت کسے بہ زانت کہ وانوک
 لبزانکء راکئی داتگئیس لیکہء رءء پڑیسء چارگ لوٹ انت۔ بزاں وانوک
 ہے لبزانکی نبشتانکء کجام سساء Ideas حیا لاں شوہازگء انت یا کہ درگیجگ
 لوٹیت۔ پہ درور، کسے قاضیء اے داتگئیس شعرء تہا چے شوہازیت:

شپ کہ سرء چے لیٹیت مُرادانی بام دنت
 تى زلفء سیاہىء رازمانگ چے نام دنت

ہر مردے اے شعرء ہر چیز کہ بہ شوہازیت آئیء ہے شوہازگء پٹء
 لوٹ الما گوں یک لبزانکی لیکہء ہم دپ بیت۔ گڑا ہما مردمء نودر برء لبزانکء
 بزانت ہما بیت کہ آہما لیکہء متوگر بیت۔ چوشکہ اگاں آمردم شاعرء مارکسی کنت
 آئیء چماں لبزانکء بزانت مارکسی بیت یاریسائی معنا کنت ے۔ پہ آئیء لبزانک
 ریسانکی بیت۔

پُریسانک (Hermeneutics)

نوں کہ شمالیکہء سرپد بوتگ ات کہ لیکہ چے چیزے، گڑا شمارا دگہ یک
 چیزے سرپد بوہگی انت کہ آئیء پڑیسگء نگد کاریء پڑانی تہا Hermeneutics
 گوش انت۔ پُریسانک، پُریس (Interpretation)ء یک تہرء بہرے۔ ہے
 گپء یات بہ دارا ت کہ پڑیسگء دگہ بازیں تہرء قسم ہست انت، پلئے ما ادابس
 ایوکء پُریسانکء درگتء تزان کنیں۔ چیا کہ مئے کتاب پچاروکی کتابے، نئے کہ

لبز انکی لیکہ ۽ نگد کاری ۽ درگت ۽ سرجمیں مواد ۽ کتابے۔ پڑیگ ۽ آدگہ تہراں ما
وتی ہے کتاب ۽ آدگہ چھاپ بزاں دومی Edition ۽ شنگ کنیں۔

ہر مینیکس نبشتا نکانی پڑیگ ۽ بزاں Interpretation ۽ بازیں رنگ ۽
زانت ۽ زانگ ۽ نام انت۔ ہماٹولز، وزم ۽ تکنیک کہ یک نبشتا نکے ۽ راہہ گیشوار ۽ آئی ۽
معنا ۽ مطلب دیگ یا معنا کنگ ۽ شوہازگ ۽ کار مرز بنت ہے زانت ۽ زانگ ۽
پڑیسانک گوش انت۔ بندر ۽ ہر مینیکس پہ نیکراہی نبشتا نکانی پڑیگ ۽ کار مرز بوتگ،
پہ درور چوشکہ بائبل ۽ قرآن ۽ آیاتانی پڑیگ ۽ کار مرز بوتگ یا انگتہ داں مروچی
کار مرز بیت۔

بلوچستان ۽ ہمک ہند ۽ دمگاں ملاہست انت کہ جمعہ ۽ روج ۽ وعظ کن انت
۽ یک حدیثہ دیم ۽ کار انت ۽ چہ ہے یکیں حدیث ۽ بازیں معنا ۽ مطلب در کن انت،
ہمیشتر ہر مینیکس ۽ علم گوش انت۔ دگہ یک درورے ہمیش انت کہ حضرت علیؑ
گوشتیت:

نیکیں انسان ہما انت کہ آئی ۽ تہنائی پاک بہ بیت ناں کہ دیوان۔

نوں یک مردے گوشتیت کہ چہ اے گوشتن ۽ حضرت علیؑ مول ۽ مراد ہمیش انت
کہ بزاں یک انسانے ایوک ۽ ندیت ۽ آدگہ مردمانی بابت ۽ بدیں حیال دل ۽
نیاریت گڑا ہما مردم یک نیکیں انسانے۔ چیا کہ آدم ایوک ۽ نشتگ بلئے انگتہ
آدگہ یادومی مردم ۽ درگت ۽ بابت ۽ بدیں حیال دل ۽ نیاریت۔ حضرات علیؑ گپانی
حساب ۽ ہے رنگیں مردم نیک ۽ پارسا گوشگ بنت۔

دگہ یک مردے گوشتیت کہ نہ ادا آئی ۽ مول ۽ مراد اے نہ انت۔ اصل
۽ آئی ۽ گوشگ انت کہ پاک ۽ پلکاریں انسان ہما انت کہ آئی ۽ مردمے
وہدے دیوانے ۽ تہاگندیت گڑا ہما مردم اے پدڑمہ کنت کہ چینکس نیکیں کار

کنت یا نیکیں انسانے۔ بزاں ہے مردم دیوان ء آدگہ مردمان ہے سماء سنج ء مہ
دنت کہ آیک نیکیں مردے۔ دیوان ء نشتنگ گڑا دیوان ء وڑ ء بہ بیت، گڑا آشریں
انسانے بیت۔

اداما ہے دیست کہ یک نبشتہ ء را باز معنا دیگ یا بازیں رنگ ء
Interpret کنگ بوت۔ ہے چیز ء ہر مینٹک گوش انت۔ بزاں یک شعرے یا
گدارے ء یا کہ آزمانکے ء را باز وڑ ء پیم ء پریسگ ء Interpret کنگ بیت یا بوت
کنت۔ ہے چیز پریسانک گوشگ بیت۔ اے حراہیں چیزے نہ انت بلکیں لبز انکی
گالبند یا زبان ء زیبائی انت کہ آ باز معنا بوت کنت ء باز رنگ ء معنا ہم کنگ بیت۔

نہشتہ سیادی (Intertextuality)

پڑسیانک ۽ سرپدی ۽ رند کہ آیکس نہشتانک ۽ رابازیں رنگ ۽ پڑسیگ یا معنا کنگ ۽ نام انت، نہشتہ سیادی بزاں (Intertextuality) ۽ سرپدی ہم المی انت۔ چیا کہ نہشتہ سیادی ۽ سرپد بونگ ۽ پدوانوک یا پڑسیکار ہے فیصلہ کرت کنت کہ چون چہ یک لبزانک ۽ دومی لبزانک ۽ میانجی ۽ ہم دپی یا نہشتانکانی سیادی بوت کنت۔ ہے سیادی نہشتانکانی میانجی توار، لبز، گالبد، گالرد، رد ۽ خیال ۽ آدگہ لبزانکی میل ۽ موادانی بوت کنت۔ اے لیکہ اولی رند ۽ فرانسسی لبزانکی شرگدار جولیا کر سٹیوا ۽ دیم ۽ آؤرتگ۔ آئی ۽ ہے گوشنگ کہ لبزانکی مواد یا خیال ۽ لیکہانی میانجی ۽ سیادی بوت کنت۔ یا ہے خیال کہ اگاں مروچی یک نہشتانکے بلوچی لبزانک ۽ ہست ۽ ساڑی انت یا انگریزی زبان ۽ لبزانک ۽ ہست ۽ ساڑی انت، بزاں آئی ۽ چہ ہما نہشتانک ۽ ساری تردگہ یک انچیں نہشتانکے بوتگ کہ اے گونگیں نہشتانک ہمانی ۽ دومی شکل انت۔ بزاں جولیا کر سٹیوا ۽ ہے گوشنگ انت کہ لبزانکی دنیا ۽ ہچ اصلیں بزاں Original نہشتانک نیست انت، بلئے بس نہشتہ سیادی ۽ ہم دپی ہست انت۔

پہ درور ورڈزور تھ جاہے گوشیت:

“Poetry is the spontaneous overflow of powerful feelings.”

۽ مبارک قاضی ہم ہے گپ ۽ کنت، بلئے کموگوں دگہ لبزاں:

وت سرا آس ۽ بالگ شاعری ۽

اگاں مالبزانی معناء مہ چاریں ۽ اصل معناہاں دیم پہ دیم بہ کنیں، گڑاما سرپد بنیں کہ قاضی ۽ ورڈزور تھ ۽ مول ۽ مراد یکیں انت۔ ہے چیز نہشتہ سیادی یا ہم خیالی گوشنگ بیت۔

برے برے نبشتہ کار کزدن آدگہ لبز انکی چیزاں پہ سرشون ء ہاتر ء
 زور انت، بلئے چو الہی نہ انت کہ ہر نبشتہ کار ہر وہد ء پہ کزدن دگرے ء چیزاں وتی
 لبزانی تہادگہ رنگے ء بہ گوشت۔ اے وڑ بوت کنت کہ نبشتہ کار ء ہمے چیز جاہے
 ء ونٹگ ء ہمے چیز آئی ء لاشعور ء ہست انت یا آئی ء نوک ساچیتگ، بلئے نبشتہ
 سیادی ء لیکہ ہمے سٹک کنت ہر رنگ ء بہ چارے لبز انکی نبشتا نکانی میانجی ء سیادی
 ہست انت۔ ء اے پیم بوت کنت بز اں انجیں لچہ کار بنت کہ آہچ سرپد ء سہی نہ
 انت کہ کیٹس ء غالب کئے انت، بلئے اگتہ نازانتیں شاعر ء آوانی لبز انکی نبشتا نکانی
 میان ء سیادی بوت کنت۔

ورڈزور تھ ء وتی گپ چہ قاضی ء ساری گوشگ ء نبشتہ کرتگ، بلئے اے
 الہی نہ انت کہ قاضی ء چہ ورڈزور تھ ء زرتگ۔ نبشتہ سیادی مارا ہمے درونت دنت کہ
 لبز انکی نکانی تہا اے پیمیں چیز ہست انت۔ اے دگہ حرابی ء بدی ء نہ انت۔
 بلکیں اے لیکہ ہمے لبز انکی مواداں شوہازیت ء وانوکانی دیم ء ایر کنت کہ ہمے چیز
 لبز انک ء گیشتر زبیدار کن انت ء لبز انکی زانکارانی ہمے تزان ء گپ ء تاوان رسیت
 کہ لبز انک گل جہانی چیز ء جیر ہے۔ نبشتہ سیادی ء لیکہ لبز انک ء راگوں آفاقیت ء
 Universality ء تزان ء نژیک کنت۔ ء اے دزستیں وانوک ء زانکار سرپد انت
 کہ مروچگیں لبز انکی پڑ ء راست یارد نہ انت، بس کسے ء پریس ء معنا کنگ نژیک ء
 کسے ء کمودور بیت۔

لیکھ ۽ سرپدی ۽ چار رہند

لیکھ ۽ پھمگ ۽ سرپدی ۽ ہاتر ۽ چار بنگی چیز ہست انت کہ مار لیکھ ۽ سرپدی ۽ ہاتر ۽ باز کمک کن انت۔ اے پیم نہ انت کہ ہمے چاریں کار پچانی زانگ ۽ پدیک نودر برے ہر لیکھ ۽ سرپد بیت یا کہ آئر ۽ پداوانگ ۽ زانگ نہ لوٹیت، بلکیں ہمے چاریں رہند پہ لیکھ ۽ تب ۽ سرپدی ۽ آئی ۽ راہشونی ۽ کن انت۔ بزاں لیکھ ۽ بنگی لوٹ کجام چیز انت۔

1۔ لیکھ ۽ بزانت: لیکھ ۽ بزانت بزاں Definition ۽ زانگ الھی انت چیا کہ بزانت تی عقل ۽ یک رہندے پہ ہما لیکھ ۽ درگت ۽ جوڑ ینیت ۽ ترا بنگی سرپدی ۽ دنت۔ چو ہم بیت کہ بازیں نبشتہ کار ۽ زانتکار لیکھ ۽ بزانت ۽ معنانه کن انت، بلکیں پہ درور ۽ مثال وانوکاں سرپد کن انت۔ پداوانوک وتی سرپدی ۽ حساب ۽ ہمے رد ۽ گالرداں یک بزانت بہ زوریت یا کہ لیکھ ۽ درگت ۽ بہ وانیت ۽ وت یک بزانتے جوڑ بہ کنت۔

2۔ دپتری پشدر یا لیکھ ۽ سرچنگ: دومی ایش انت کہ ماہمے سرپد بہ باں کہ ہمے لیکھ کدی، کجا، چونیں جاور حالانی ہاتر ۽ دیم ۽ آرگ بوتگ ۽ ہمے لیکھ کتے ۽ بزاں کجام مردم ۽ داتگ۔ برے برے چو ہم چارگ بیت کہ ہمے لیکھ نوں کار آمد انت یا کہ کار آمد نہ انت۔ ایشی سبب ایش انت کہ لہنتیں جاہ ۽ تاگت واریں استان ۽ آئی ۽ واجہ کار ہمے لیکھ ۽ پہ وتی نپ ۽ ہما جاہ ۽ مہلوک ۽ راریبینگ ۽ ہم کار مرز کن انت، بلتے آ لیکھ گوں مہلوک ۽ جاور ۽ جیڑھاں ہم دپ نہ بیت۔ اے وڑ نہ انت کہ لیکھ ۽ جند حراب ۽ رد انت، بلکیں آ لیکھ گوں آ جاہ ۽ ودر ۽ جاورانی گیشوار کنگ ۽ ہم دپ نہ بیت۔ اے گپ ۽ ہر کس سرپد انت کجام لیکھے کہ بیت پہ یک جاور ۽ جیڑھے گیشوار کنگ ۽ کار مرز بیت۔ پہ درور، بولان ۽ جیڑھ وت واجہی ۽ انت، بلتے ہمے ہند ۽ لہنتیں وانوک ہمے گوش انت کہ بولان ۽ جیڑھ مار کسی انت، بزاں بولان ۽ نان، طبقہ ۽ آدگ

بُرزہ جہلمیانی مسئلہ انت۔ بولان ء جیڑہ پجاریگ انت، نان ء نہ انت۔ چیا کہ بازیں لیکہ گوں بازیں جاہ ء مردمانی تب، جاور، راجمان ء دپتری جاوراں دپ نہ ورا انت یا ہم دپی نہ کن انت۔

3- لیکہ ء حاصییت (Characteristics): اولی تچک ء ارزانیں گپ ہمیش انت، کہ یک شتریں لیکہ، یا لیکہ کارے بس ایوک ء یک بلائیں جیڑہے دیم ء کاریت۔ ہر لیکہ ء باند انت یک مزنین جیڑہے Discourse ء جاور نشان دیگ بہ بیت۔ بلے تری گوں آئی ء دگہ کسان کسانیں دگہ بنگپ (قصہ) ہوار بیت۔ ہے چیزیک لیکہ ء شتر ء گچینی رنگے۔ دومی نشانی ایش انت کہ ہے جیڑہ یا مسئلہ کہ دیم ء اتلگ، پہ ایشی ء گیشوار کنگ ء لہتیں رہند ء وزم ٹاہینگ بوتگ کہ نہ بوتگ۔ بزاں جیڑہ ء گیشوار کنگ ء ہاتر ء لیکہ ء کاررتچ ء وزمے بیت۔ گچینیں لیکہ ء دگہ یک شری ء نشانی ء ہمیش انت کہ آہما جیڑہ ء مسئلہ ء ہلاس کنگ ء ہاتر ء وتی دلیل ء تزان ء دیم ء ایر کنت کہ ہما تزان ء کاررتچ چہ ہے لیکہ ء ساری تر ء دگہ ہچ زانتکار ء دیم ء نیاؤرتگ انت۔ گڑ ایک گچینی لیکہ ء تہا لمی انت کہ لہتیں گچینی دلیل، کاررتچ ء نوکیں تزان پگر ء خیال بہ بیت۔

4- لیکہ ء درگت ء زانتکارانی پگر ء خیال: چاری رہند ہمیش انت اگاں یک لیکہ ء را الکا پیں یا شتریں وڑ ء پیسے ء سرپد بوتگ لوٹے گڑا ہما لیکہ ء درگت ء ترابازیں ء آدگہ زانتکارانی تزان ہے لیکہ ء بابت ء سرپد بوتگی انت۔ بزاں زانتکاراں اے لیکہ ء پگری گوہرانی درگت ء چے گوشتنگ۔ تچک ء اے وڑ انت کہ ہے لیکہ ء درگت ء آدگہ کو اس ء زانتکاراں چے رنگیں نگد کاری ء تزان گرتگ۔ ہر لیکہ ء سرپدی واستہ آلیکہ ء نگد کار ء کو اسانی نگد کاری ہم زانگ ء وانگ لوٹ انت۔

مردم دوست (ہیومنسٹ) لبز انکی لیکہ

اے لیکہ ۽ سروک تہنایک زاننکارے ۽ کو اسے نہ انت، بلکین ایشی سرجم کنگ ۽ سازگ ۽ بازیں زاننکار ہوار انت۔ ہیومنسٹ لیکہ اصل ۽ بازیں پگر ۽ حیالانی نام انت۔ ایشی ۽ یک سببے ایش انت کہ اے کو نہیں زمانگ ۽ بندات بوتگ ۽ بازیں لیکہ کارانی پگر ۽ سساہے لیکہ ۽ ہوار بوہان بوتگ انت۔ چہ افلاطون یا افلاطون ۽ بہ گرداں میتھو آرنالڈ، اے دزست لبز زانت مردم دوست بزوں ہیومنسٹ لیکہ کار انت یا گو شگ بنت۔ پہ ہے ہاتر ۽ کہ اے لیکہ انسان ۽ آئی ۽ ہنر ۽ گپ ۽ کنت۔ چوشکہ پلاٹو گو شیت کہ انسان ہر چیز ۽ کہ سرپد بوتگ لو طیت گڑا دلیل ۽ منطق ۽ کمک ۽ بہ زوریت نیکہ نیکر اہی پگر ۽ نبشتا نکانی کمک ۽ وتی راجمانی ۽ شاہزانتی جیڑہاں بہ پڑیسیت ۽ معنابہ کنت۔

ہیومنسٹ ازم چہ ہما لبز انکی لیکہ ۽ یکے کہ آئی ۽ را تچکیں بزانتے دیگ ارزائیں کارے نہ انت۔ بلتے شاہزانتی ۽ رد ۽ اگاں چارگ بہ بیت گڑا ہیومنسٹ ازم ہما لیکہ انت کہ پہ ہستیں چیزانی پڑیسگ ۽ ہاتر Supernatural پڑیسگ ۽ چیزانی معنابہ کنگ ۽ نہ مٹت۔ چوشکہ اے چیز کہ اے وڑ بوتگ، ایشی ۽ راجن یا دگہ اندیمیں مہلوکے ۽ گرتگ، ہیومنسٹ لیکہ کار اے پیہیں چیزاں نہ من انت۔ آہے تزان ۽ کن انت کہ ما انسان وتی Senses ۽ کمک ۽ مدت ۽ دنیا ۽ چیزاں سرپد بوت کنیں، درچہ اے گپ ۽ کہ ما حڈا یا حڈائی تاگت ۽ کمک ۽ بہ زوریں۔ بزوں ما ابید چہ دگہ Extra-human Power ۽، ما وتی آزمو دگ ۽ دلیل ۽ کمک ۽ متاہ ۽ یا میٹرل ۽ دنیا ۽ سرپد بوت کنیں۔ پہ ہے ہاتر ۽ کہ ہیومنسٹ ازم انسان ۽ انسانی گوہر ۽

زانت ء، چہ حُدائی تاگت ء چست ء ایر ء گیشتر بستار دنت - ہمے واستہ اے لیکہ ء را
جاہے ء سیکولر ہیومنسٹمن ازم ء جاہے ء لبرل ہیومن ازم ہم گوش آنت۔

اے وڈے ہیومن ازم یا سیکولر ء لبرل ہیومن ازم حُدایا حُدائی تاگت ء چپ
انت۔ اے انسان ء ذاتی دلیل، آزمودگ، تاگت ء گوہرانی رد ء دنیا ء آئی ء تہ ء
چیزانی زانت ء زانگ ء جہد کنگ ء نام انت۔ اے لیکہ نیکراہی پگرانی، کار رتیج ء
نبشتانکانی رد ء، پہ زند ء معنا ء مطلبے ء شوہازگ ء حق ء نہ انت۔ اے لیکہ ء لیکہ کار
گوش آنت کہ انسان ء جند ء ہمے وس ء واک ء ہائیک ہست انت کہ آوتی زند ء را
وت شوق تر ء سینگار کرت بہ کنت۔

اے لیکہ ء رد ء جہل ء داتگیں قاضی ء شعر اے رنگ ء نگد کاری کنگ بیت :

کدی انسان سر پد بیت وت ء را، اے دنیا جوڑ بیت نوکیں جہانے

قاضی ء اے شعر ء انسان ء ہما تاگت ء گوہر ء گپ بو نگ ء انت کہ انسان آئی ء نہ
گندیت، قول شاعر نیگ ء انسان وت ء را سر پد نہ انت۔ روچے اگاں انسان سر پد
بوت گڑا بہ گندے آیک نوکیں جہانے بہ ساچیت۔ بزاں شعر ء معنا ہیومنسٹ لیکہ ء
رد ء ایش انت کہ داں انسان وتی بود ء تاگت ء سر پد مہ بیت ء ہر و ہد ء وتی زند ء
جاوراں نیکراہی یا حُد ء داتگیں راہ ء رہنداں بہ چاریت گڑا آچج بروتی جاوراں بدل
کرت نہ کنت، چیا کہ آئی ء زند ء راہ ء رہنداں آرز ء دگہ کسے ء داتگ انت، آئی ء جند ء
نہ انت۔ پمشکاما گوشت کنیں کہ ہیومن ازم لیکہ ء رد ء لبزانکی نبشتانکانی تہا انسان ء
جوہر، آئی جند ء گچینی داب، ء دنیا ء آئی ء تہا ہر چیز کہ ہست انت، انسان ء جند ء
دلیل ء ہنر ء تہا انت۔ اے لیکہ چہ دگہ ڈنی چوشکہ حُد ء کتابانی کمک ء ناں بلکیں
انسان ء وتی جند ء بود ء لائق ء آدگہ ہمے رنگیں Themes ء پٹ ء لوٹانی نام
انت۔ اکبر بار کزئی ء اے شعر ء بہ چار ات:

بیلاں چہ وابءجہ جن ات گودونہ نیت گودونہ نیت

اکبر انسان ءراہے سکین دیگ ءانت کہ وت پاد بیات، پہ تونوں دگہ ڈنی حدائے
 نیت۔ چیا کہ انسان وتی، حت ءتالہہ ءواجہ وت انت۔ اگاں آپہ گودوودار بہ کنت آ
 پشت کپیت۔ ادا بگندے اکبر ءچہ گودو ءحدایا دگہ انچوشیں ڈنی تاگتے ءحساب ء
 زورگ ءانت کہ اٹوں انسان پہ آئی ءودار مہ کنت ءآئی ءوتی قسمت وت سینگار کنگلی
 انت۔

لبرل ہیومن ازم یا ہیومن ازم لبرزانکی نبشتانکان ءاے پیسیں جُست دیم ء

ایر کنت:

- لبرزانک ءانسان ءبستارانی گپ بوئگ ءانت یا چہ انسان ءدری چیزانی؟
- لبرزانک ءانچیں گوہر ءچیز ہست کہ چہ آوان آ یوکیں پد رتیج سکین بہ
- زوریت؟
- ہے لبرزانک انسان ءراوہدی پاندگ دنت یا ابدی مُزدنت؟
- چہ اے لبرزانک ءانسان ءراپے مُزیاتاوان رسیت؟

نوکیٹ یا نوک گواہی (Modernism)

نوکیٹ ۽ تجکیں بزانت ہمیش انت کہ انسان ۽ زندمان ۽ ہر تک ۽ پہناتانی کہ نوں زند ۽ زندمانی ۽ گوازینگ ۽ کوہن ۽ آؤٹ ڈیٹ بوتگ انت ہماوانی مواد ۽ سساہانی نوک کنگ ۽ جتاہیں زندمانی رنگ ۽ چارگ ۽ تپاسگ۔ نوک کارانی ہے گوٹنگ انت کہ انسان چہ وکٹورین (Victorian era) زمانگ ۽ اخلاقیات ۽ اُمیداں نا اُمید بوتگ، پشکہ آئی ۽ راہ شتریں رنگے ۽ زندگ بوتگ ۽ ہاتر ۽ اکاپیں تک ۽ پہنات درکار انت۔ بزاں چہ نوک گواہی ۽ ساری تر انسان وتی گوٹگیں زمانگ ۽ لیکہ ۽ آوانی مواداں دل پزوش بوتگ۔ پشکہ آہاں اے لیکہ ۽ گپ دیم آؤرتگ۔ اے لیکہ ۽ یک درورے سر ریل ازمی لیکہ یاتب پرسی لیکہ انت کہ آ نوزدہمی قرن ۽ گڈسر ۽ بیستمی قرن ۽ بندات ۽ دیم ۽ اتلگ انت۔ ٹولڈو شاہد ربر جاہ ۽ ویب سائیٹ نوکیٹ ۽ لیکہ ۽ بزانت ۽ اے پیم کنت:

“Modernism is a period in literary history which started around the early 1900s and continued until the early 1940s. Modernist writers in general rebelled against clear-cut storytelling and formulaic verse from the 19th century. Instead, many of them told fragmented stories which reflected the fragmented state of society during and after World War I.”

بزاں نوکیت یا نوک گواہی، زندمان ء ہما بے سر ء پہ دیکھیں بجیڑہ ء چیزانی،
 کہ آولی مزینں جنگ ء پد انسان ء نیس ء ارواہ ء بہر جوڑ بوتگ انت، ء آ آوان چو
 گیدی لچہ کار ء گیدی نبشتا زکانی وژادیم ء نیا ورتگ انت۔ نوک کاراں ہمارنگ ء قصہ ء
 لچہ گوشتگ ء دیم ء آ ورتگ انت کہ اصل ء انسان ء ذہن ء تہا ہمارنگ ء بوتگ
 انت۔ بزاں ہمارنگ ء دیم ء کاریت اش کہ آوقی اصل دروشم ء انت۔ پہ دروراگاں
 نوکی ء یک لچہ کارے ء رالچہ نیسیگی انت، گڑا آ اخلاقیات ء دود ء ر بید گانی پرواہ ء نہ
 کنت۔ تچک ء ہمے گوشتگ بہ بیت کہ نوکیت گیدی طرز ء کار یچانی حساب ء شاعری
 یاردانک نویسی ء نام نہ انت۔ یکیں شعر ء تہا بازیں سر حالانی سر ء، پز شتگیں کمی ء
 چنڈی نیں یا شتگیں ء مان گیشیتگیں گپ کنگ ء انسان ء راجمان ء اندری پزشت
 ء پزوشاں دیم ء آرگ نوکیت یا نوک گواہی انت۔

چوش کہ نوکیت یک لیکھے بزاں Discourse ءے بلئے ماں ایٹی ء بازیں
 لیکھی جُز یا آہانی کسانیں بہر ہور انت۔ بزاں یکیں زمانگ ء دگہ دگہ لیکھے ودی بیت
 گڑا آ دگہ بازیں لیکھے ہمے لیکھے ء وهد ء زمانگ ء ساہگ ء منگیر ء ہور بنت۔ ماں ایٹی ء
 شاہزانتی، تب پڑیسی، اخلاقی ء آدگہ بازیں لیکھانی تک ء پہنات ہور ء تور انت۔
 نوکیت لیکھانی چُچی یا ٹولی ء زانگ ء لیکگ بیت، آاے وڑاکہ فرائیڈ ء تب پڑیسی ء لیکھے،
 آندرے بریٹین ء سرریل ازمی لیکھے بزاں سرریل ازم (Surrealism) ء دگہ
 بازیں لیکھے کہ ہمے وهد ء زمانگ ء دیما اتگ انت۔ آڈرستیں نوکیت چادر ء چیر ء
 کانت۔ بازیں زانکار ہے گوشت کہ اولی مزینں جنگ ء پد انسان ء بدن ء ارواہ ء
 بے سری، بے واری ء بے چاڑیاں سر چست کتگ، چہ آئی ء پد اے لیکھے بزاں
 نوکیت دیم ء اتگ۔ اے تچکیں گپے کہ جنگ مزینں بدلی دیم ء کاریت۔ پوشکہ
 نوکیت ہم انچوش گمان کنت کہ آدگہ ڈرستیں مزینں بدلی ہے وڑیں جنگ ء چست
 ایرانی برورد انت۔

انچو گوش آنت کہ بلوچی لبزانک ء اولی نوک گواہی ء تب ء رنگ ء وڈ ء
پیمیں شاعری کنوک عطاشاد انت۔ عطاشاد بلوچی لبزانک ء ہماچہ کار انت کہ آئی ء
گیدی یا کو نہیں شاعری ء حلاپ ء لچہ کاری گرتگ۔ اے پیم ہم بوت کنت کہ
عطاشاد ہماگیدی اخلاقیات یاد وء ر بیدگی موادانی حلاپ ء لچہ کاری گرتگ کہ آبلوچی
شاعری ء چہ عطاشاد ء ساری بزاہد ار ء زیبا نہ بوتگ آنت، بلئے عطاشاد ء ہمارواج ڈلچار
گرتگ آنت ء لچہ کاری گرتگ۔ عطاشاد بلوچی ء نوکیں رنگ ء لچہ کاری ء تجربگ یا
آزمودگ گرتگ، پشکہ آئی ء رانوکیت ء شاعر گوش آنت۔ اے پیم ہم نہ انت کہ
بس ایوک ء عطاشاد نوکیت ء شاعر انت، چوش ہم بوت کنت قاضی، منیر مومن ء
آدگہ شاعر ہم نوکیت ء رنگ ء لچہ کاری کن آنت، بلئے گپ لچہ کارانی شعرانی پریسگ
ء پد پد رنگ نینگ انت۔ لیکھی رنگ ء یک لچھے ء راپریسگ وت لچہ ء رانوکیت یا
سرریل از می یا مار کسی پچارے دنت۔ کئے نوک گواہی لچہ کارے ء کئے نہ انت،
اے چیز ء فیصلہ لیکھی پریسگ کنت۔

اگاں دنیا ء لبزانک ء نوکیت ء گپ ء تزان بہ بیت، گڑاٹی۔ ایس۔ ایلپیٹ ء
لچہ 'The Waste Land' نوکیت ء راہ ء رہندانی رد ء نبشتہ گرتگیں لچھے کہ ایشی ء
تہا ایلپیٹ نوکیں وڈ ء لچہ کاری کنت ء وتی گوست ء لچہ کاری ء لچہ کارانی پدگیری ء نہ
کنت۔ ء جیمز جوائس ء گدار 'Ulysses' ہم نوکیت ء لیکہ ء یک مز نہیں درورے۔
جیمز ء گدار ء یک درے ہست کہ آئی ء تہا جیمز یک نوکیں کار تچے کار مرز کنت۔
اے درے کہ آئی ء نام پینیلوپ (Penelope) انت ء ہے درے تہا جیمز ء سرجم ء
(24048) لبز کار مرز گرتگ ء ہے لبزانی تہا بس ایوک ء یک کومے
(Comma) ء دو فل اسٹاپ (Full stops) کار مرز گرتگ۔ اے درے مولی بلوم
کہ آکارست ء نام انت، وتی گیاں کنگ ء انت ء ہمارنگ ء کہ مولی ء حیاں ء گوشگ ء

اندازِ انت ہے وڑے جیمز آئی ء Stream of Consciousness دیم ء
 آؤرتگ۔ چٹ ہمارنگ ء کہ مولی بلوم ء خیال ء ریچ انت، بزاں لبزانی رچگ ء لیس
 دیگ انت، اے ڈرستیں چیز ہے وڑے ہے در ء دیم کانت۔ تب، خیال، مودگ،
 ٹرینڈگ ء رچگ ء وهد ء یک انسانے کجام رنگ ء بیت، ڈرست خیال رچگ ء وسیلہ ء
 جیمز بیان گرتگ انت۔ ہے چیز لبز انکی دنیا ء نوکیں موادے ء نوک گواہی مثالے
 جوڑ بیت۔ جیمز جو ائس نوکیں آز مودگے کنت ء گیدی لبز انکی ربیدگاں پزوشیت۔
 بزاں نوکیت ء منوگر جوڑ بیت۔

نوکیٹ ہمیش انت کہ ساچشت کار گوست ء لبز انک ء دودانی حلاپ ء بہ
 رؤت کہ مرچیگیں زمانگ ء گوں ہم دپ نہ بنت ء نوکیں رنگ ء زند ء تک ء پہناتانی
 سرا بہ نویسیت۔ انچو کہ ایڈرا پاؤنڈ (Ezra Pound) ء یک نامداریں گالردے
 ہست کہ آگوشیت 'Make it New'۔ ہے رنگ ء انچیں از مکاری ء کنگی انت
 کہ آعہدی رنگ ء مہ بیت، بلکیں نوکیں رنگ ء شعر ء ردانک نبشتہ کنگ بہ بیت۔
 بزاں گوست ء لبز انکی، شاہزانتی، تب زانتی، راجکاری ء راجمانی راہ ء رہنداں ڈالچار
 کنگی انت ء نوکیں رنگ ء چیز جوڑ کنگی ء ساچگی انت۔

مارکسی لیکہ (Marxism)

دنیا من ۽ گندیم ۽ وڑ ۽ تور کنان انت (قاضی)

اے لیکہ ۽ سروک کارل مارکس انت کہ جرمنی ۽ جاہمنند بوتگ۔ اگاں وانوک لبز انکی مواداں ہے شوہازیت کہ دنیا ۽ مردم آئی ۽ راکلدار ۽ مالداری رہند ۽ سبب ۽ کسان ۽ کم لیکگ ۽ انت ۽ پہ ہے ہاتر ۽ آچو گندیم ۽ وڑا سبک انت گڑا آئی ۽ ہے جیڑہ لبز انکی لیکہ ۽ حساب ۽ مارکسی لبز انک ۽ لیکہ ۽ رد ۽ بیت۔ چیا کہ مارکسی لیکہ ہمیش انت کہ کسے ۽ اگاں راجمان ۽ چاگرد ۽ مالی ۽ زمینی بستارمہ بیت گڑا آچو مز نیں سنگے ۽ وڑا گران نہ بیت بلکیں چو گندیم ۽ سبک بیت۔ بزاں مارکسی لیکہ ہے وڑ گوشت یا بوت کنت کہ شاعر ۽ گور ۽ میراث، تاگت یا کلدار نیست آگوشت کہ دنیا من ۽ گندیم ۽ وڑ ۽ تور کنان انت۔

مارکسی لیکہ لبز انکی نبشتا نکاں پوریا گر ۽ آئی ۽ زند ۽ چاگرد ۽ ذاتی میراث، تاگت، ۽ کلدار ۽ جہلی ۽ برزی ۽ معناء ۽ سساء شوہازگ ۽ نام انت۔ بزاں ہے شاعر ۽ ہاتر ۽ راجمان ۽ چیز ۽ میراث برابر بہر ۽ بانگ نہ بوتگ انت، پمشکہ آنبشتہ کنگ ۽ انت کہ دنیا من گندیم ۽ وڑا تور کنان انت۔ اے لیکہ گوشت کہ دنیا تاگت دار ۽ بے تاگت داریں مردمانی میانجی ۽ بہر انت۔ مارکسی لیکہ ۽ بزنہ ۽ سرچنگ چاگرد ۽ Material Relations of ۽ بہر ۽ بانگ ۽ سر ۽ انت۔ ۽ آئی ۽ سرپدی ۽ ہاتر ۽ دوکار تیج یا وزم مارکسی لیکہ کاراں دیم ۽ آؤرتگ۔ یکے ایش انت کہ مارکسی لیکہ چیزانی یا products ۽ دپتری ۽ سانسسی پریس ۽ کنت ۽ دومی ہے چیزانی ہستیں ۽ دائم ۽ مٹ ۽ بدل بوؤ کیں ابرم ۽ چاریت ۽ چکاسیت۔ ہے دوئیں کارپچانی درگت ۽ جہل ۽ تزان

انت۔ بزاں اگاں یک شاعرے نبشته کنت ء زنگ جنت ایشی ء مطلب ہمیش انت
 کہ آئر ء چاگرد ء ہماستان کہ اودا آجا ہمند انت، دگہ چیزانی جوڑ کنوکیں وسیلہ برابر
 بہر ء بانگ نہ بوتگ انت۔ آئی ء آئی ء حق یامز آوڑ ء نہ رستگ کہ ر سگی انت۔

ہے چیزانی ء آوانی سیادی ء پریس ء چکاسگ ء مارکسی لیکہ دووڑ ء برجم
 داریت۔ یکے ایش انت کہ ایک چیزے ء میراٹھے ء دپتری پریس دیم ء ایر کنت
 کہ آئی ء Historical Materialism گوش انت۔ ء دومی ہمیش انت کہ
 ہے چیزانی ہستیں گچینی رنگ ء چست ء ایراں چاریت ء چکاسیت، کہ مارکسی لیکہ ء
 آئی ء Dialectical Materialism گوش انت۔ اے دوئیں گالبندیہ مارکسی
 لیکہ ء سرپدی ء ہاتر ء آلمی انت۔

بندر ء ہمے گپ تچک کنگ ء زانگ بہ بیت کہ اے گالبندیہ چیزانی چارگ ء
 چکاسگ ء کارریج (عمل) ء وزم انت۔ Historical Materialism ہما بانگ
 انت کہ ہما چیزانی بند پتر ء گیشینیت کہ انسان ء پگر ء سساہاں رنگ ء دروشم دنت۔
 انسان ء سوچ ء پگر ء رادپتری چست ء ایراں اے رنگ داتگ، بزاں چیز ء چیزانی
 یکے دومی ء سیادی ء جنگ ورگ ء مٹ بوٹگ ء انسان ء ذہن ء سساء راہے رنگ
 جوڑ گرتگ۔ اگاں یک چاگردے ء تہما چیزانی سائنسی رنگ ء دپتر ء سرپد بنیں، گڑاما
 ہما چاگردے بنکی جیڑہ ء سرپد بنیں ء پدا گڑا آئی ء رامٹ ء بدل کرت کنیں۔ پہ درور
 اگاں یک مردے ء رابلوچ راجمان ء کلاس سسٹم ہلاس کنگی انت، گڑا آئی ء رابلوچ
 راجمان ء کلاس سسٹم ء دپتری ء سائنسی رہنداں پریسیگی انت۔ اے مارکسی لیکہ ء
 گوشگ انت۔ بزاں اولی کارریج چیزانی دپتر ء چست ء ایر ء سرپدی ء وانگ انت،
 بلئے ایشی ء بنیات چیز ء میٹر نیل بہ بیت۔

دومی وزم یا گالبندهء مار کسی لیکہ ء Dialectical Materialism گوش
 انت۔ اے پڑیس یا کار تیج ء تیچک ء معناءء مطلب ہمیش انت کہ انسان ء زندمان ء ہر
 کجام واقعہ کہ بوتگ آئی ء سبب راجمانی تاگت بزاں Social Conflict انت ء
 انسان ء یہ چیزانی سر ء جنگ ء گہگیری انت۔ Dialectical Materialism ء
 حساب ء دنیا ء ہر چیز کہ ہست آ دائمی مٹ ء بدل بوہاں انت، ء Constant
 Change ء سبب چیزانی مٹ بوتگ ء بزنہ ء سرچگ Material انت۔ مار کسی
 لیکہ اے پڑیس یا کار تیج ء مطلب ہمیش انت کہ زانت یادگہ ہر چیزے کہ دنیا ء
 ساڑی ء ہست انت وتی اولی بن ء بزنہ ء دروشم ء نہ انت، بلکیں ہر چیز دائم ء مٹ
 بوتگ ء بوتگ ء انت۔ پہ درور، یک مردے ہے ستک بہ کنت کہ زالبول ء کار بس
 کہول ء کارانی کنگ انت، گڑا دومی مردم ہے کار تیج ء حساب ء آئی ء رد کنت ء
 گوشت کہ 'زالبول' ء کہول ء کارانی کنگ دائمی نہ انت، ء زالبول ء را ہے حق ہست
 کہ اسکول ء کالج ء بہ وانیت ء دگہ کار ہم بہ کنت۔ ء پد ء سیمی مردم ہے گوشت کہ
 زالبول کہول ء کاراں ہم بہ کنت ء اسکول ء ہم بہ وانیت۔ اے کار تیج (Process)
 ہے رنگ ء کار مرز کنگ بیت۔

Dialectical Materialism ء کار تیج ہے رنگ ء کار مرز بیت بزاں
 "Thesis"، "Antithesis" ء "Synthesis" ء وڑ ء ڈول ء کار گپیت۔ یک
 مردے لیکے دنت، ء آئی ء دومی مردم رد کنت ء سیمی مردم آدوینانی لیکہ ء رد کنت
 ء سیمی لیکہ ء دنت۔

مار کسی نگد کاری، لبز انکی نبشتا زکانی دیم ء اے وڑیں جُست ایر کنت:

• نبشتہ کار گوں کجام راجمانی تبک ء (Social Class) ء سیادی داریت؟

- اگاں کارے سرجم بوت آکئے ء را پانڈگ دنت؟ بزاں کجام تبک ء مُرّ
رسیت؟
- ہے لبزانک کجام بستارانى منوگرانت؟
- ء کجام بستاراں جہل جنگ ء انت؟
- ہے لبزانک کجام تبک ء رنگ ء دزو شتم ء دیم ء کاریت؟
- کارست گوں کجام تبکاں سیادی دارانت؟
- چے پیم ء جتائیں تبکانى کارست گوں یکے دومى ء Interact یا
Conflict پیدا کن انت؟

جوڑشتی لیکہ (structuralism)

جوڑشتی لیکہ ۽ گالبنڈ ولیم وانڈٹ (Wilhelm Wundt) ۽ ٹاہینٹگ،

بلئے ہے جوڑشتی لیکہ ۽ دیم ۽ بروک ایڈورڈ بی ٹیچینر (Edward B. Titchener)

بوٹگ۔ لیکہ ۽ شرے ۽ ایشی ۽ گیشوار ۽ کارمرز سونس

زبانزانت ڈی سیسور ۽ فرانسیسی Anthropologist کلاڈ لیوی اسٹراس ۽ گرتگ،

کہ آئی ۽ (ڈی سیسور) ہے گوشگ انت کہ ہرچ زبانے ہست آچہ جوڑشتانی

ہواری ۽ جڑانت۔ بزاں پہ زبان ۽ سرپدی ۽ مارازبان ۽ جوڑ ۽ جوڑشتانی سرپدی ۽

الم ۽ لوطیت۔ یامازبان ۽ ارزانی ۽ گوں جوڑشتی لیکہ ۽ کارمرز کنگ ۽ سرپدبوت کنیں۔

تچک ۽ اگاں جوڑشتی لیکہ ۽ رازبانتے دیگ بہ بیت، گڑا آاے پیم بیت:

جوڑشتی لیکہ لبزانکی نبشتانکانی تہا جوڑ پٹیت یانبشتہ کار ۽ ڈرستیں راجمانی زند، تب ۽

میل ۽ ہم چاریت ۽ تپاسیت، وهدے کہ آلبرزانکی مواد ۽ چیز ۽ پریس ۽ کن انت۔

بزاں جوڑشت زانت نبشتہ کار ۽ ڈرستیں چیز ۽ زندمانی ۽ جیرہاں لبزانکی پریس ۽

نگدکاری ۽ وهد ۽ ہوار کن انت۔ دگہ یک چیز ۽ حیال دارگ بہ بیت کہ جوڑشتی

لیکہ ۽ پدجوڑشتی لیکہ ۽ یک مزین فرق ایش انت کہ جوڑشتی لیکہ وهدے لبزانکی

موادانی سراکارمرز کنگ بیت، گڑانبشتہ کار ۽ زندحال، راجمان ۽ تب ۽ میل ۽

چاریت ۽ پریسیت، ۽ پدجوڑشتی لیکہ نبشتہ کار ۽ زند، راجمان ۽ نفسیات ۽ ڈالچار کنت ۽

بس ایوک ۽ نبشتانک ۽ پریسگ ۽ تپاسگ ۽ جہد ۽ کنت۔ چوشکہ Death of the

Author ۽ حیال ۽ پگرا انت کہ آسک نامدار انت، ہے پگرا پدجوڑشتی لیکہ ۽ حیال ۽

لبزانکی نبشتانکانی پریسگ ۽ معنا کنگ ۽ وڑ ۽ ڈولے۔

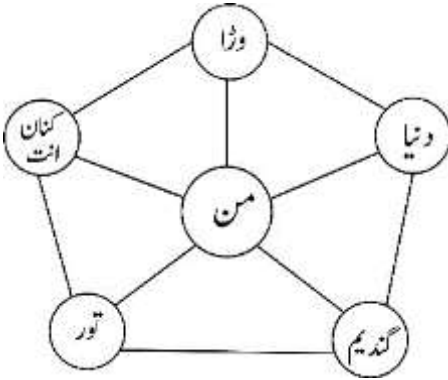
پیٹریری نامداریں کتاب 'لیکہ ۽ بندات' (Beginning Theory)،
 ۽ جوڑ شتی لیکہ ۽ بزانت دیگ ۽ بابت ۽ گوشتیت، 'جوڑ شتی لیکہ ۽ رایک مہکمیں بزانتے
 دیگ ارزان نہ انت، بلئے اگاں مازور بہ دئیں گڑا جوڑ شتی لیکہ ۽ معنا ہمیش انت کہ ہر
 چیزے کہ ہست آجتا جتا بزائون Isolation ۽ Understand کنگ نہ بیت۔'
 بزائون مارا پہ لبزائونکی جیرہ ۽ موادانی سرپدی بونگ ۽ نبشتانک یا چیزیکے دومی ۽ جوڑ ینگی
 انت۔ نون ماگاں قاضی ۽ ہے رد ۽ جوڑ شتی لیکہ بزائون (Structuralism) ۽
 لیکہ ۽ راہ ۽ رہنداں بہ چاریں ۽ بہ پر یسین گڑا جوڑ شتی لیکہ ہے گوشتیت کہ
 'دنیا، من، گندیم ۽ تور' داں ہما و ہد ۽ سرپد کنگ نہ بنت داں آیکے دومی ۽ جوڑ مہ
 و رانت۔ بزائون 'دنیا' لبز ہے ہاتر ۽ معنا داریت چیا کہ گون آئی ۽ ہواری ۽ گندیم،
 'من' ۽ 'تور' کار مرز بوتگ انت۔ دیمتر انکتہ چارگ ۽ پریسگ بہ بیت گڑا جوڑ شتی
 لیکہ ۽ معنا ۽ مطلب ہمیش انت کہ گدارے بہ بیت یا کہ لچھے ایشانی لبز ۽ گالبنداں
 ایوک ۽ بزائون Isolation ۽ بزانت نہ دئے انت یا آہانی فہمگ گزان بیت، داں
 اے ہے لبزانی جوڑ بزائون Structure ۽ گون آدگہ دومی جوڑاں جوڑ ینگ نہ
 بنت۔ ۽ جوڑ شتی لیکہ ۽ حساب ۽ اے شعر ۽ آدگہ لبزانی وڑ ۽ پیم ہم ہے پیم بیت۔

لیوی اسٹروس ۽ متھ (Myth) سک باز نامدار انت۔ لیوی اسٹروس
 ۽ ہے متھ جوڑ شتی لیکہ ۽ رد ۽ پریسینگ انت۔ بزائون آئی ۽ پہ میتھانی سرپد
 کنگ ۽ جوڑ شتی لیکہ ۽ مک زرتگ۔ لیوی کہ جوڑ شتی لیکہ ۽ مک ۽ متھاں پریسیت آ
 ہے گوشتیت کہ متھ ۽ زبان ۽ جوڑ شت یک حساب ۽ رنگ ۽ انت۔ بزائون انچو کہ
 زبان ۽ بنگی تبک (Unit) کہ آوان ۽ Phoneme گوش انت، ہے رنگ ۽ متھ ۽ ہم
 بنگی تبک ہست انت کہ آوان ۽ Mytheme گوش انت۔ لیوی متھ ۽ یک سر جمیں

سانیسے گوشتی لیکہ ۽ جوڑشتی لیکہ ۽ پہ ۽ سانس ۽ سرپدی ۽ ہیل کنگ واس۽ آرز ۽
متھ ۽ ارواہ گوشتی۔

جوڑشتی لیکہ ۽ رد ۽ اے لبزانی سیادی اے رنگ ۽ بیت ، پہ دروردائگیں

اے نکشون ۽ بہ چارات :

بزاں جوڑشتی لیکہ لبزانی نبشتانکانی تہا تو ارانی ، معنہانی ، ردانی ۽ گالبدانی

یکے ۽ دومی ۽ جوڑانی پنگ ۽ شوہازگ ۽ نام انت۔ جوڑشتی لیکہ لبزانک ۽ ۽ چیزانی
شوہازگ ۽ جہد ۽ کنت ، ۽ شعر ۽ دنیا ۽ اسرپد بونگ ۽ ہاتر ۽ 'من' اسرپد بونگی انت۔
'من' ۽ اسرپد بونگ ۽ ہاتر ۽ شاعر ۽ زند حال ۽ اسرپد بونگ الہی انت ۽ شاعر ۽
زند حال ۽ پوہ بونگ ۽ ہاتر ۽ آئی ۽ راجمان ۽ اسرپد بونگ الہی انت۔ جوڑشتی لیکہ ۽ ۽
گوشتی کہ جوڑ Structures یکے دومی ۽ گوں ، ہمگر نچ انت ۽ لبزانک ۽ اسرپد
بونگ ۽ ہاتر ۽ ۽ جوڑانی سیادی ۽ اسرپد بونگ الہی انت۔

جوڑ شتی لیکہ لبز انکی نبشتا نکانی دیم ء اے پی میں جُستاں ایر کنت :

- آکجام جوڑ انت کہ نبشتا نکے ء ہست انت ء گوں آدگہ نبشتا نکان چونیں سیادی داریت؟
- آکجام Patterns انت کہ گوں یک گچینی دود ء ربیدگے ء سیادی دار انت؟
- آکجام بنگی چیز انت کہ اے لبز انکی نبشتا نکانی تہاؤر ستیں انساناں پہ یک رنگ ء انت؟
- آکجام رہند انت کہ آہانی کمک ء ما نبشتا نک ء سر پد بوت کنیں؟

ریسانکء لیکہ (Formalism)

اے لیکہء بنادات چہ روسء بیت۔ اے لیکہء سروک یک زانکارء یک
 مردے نہ انت بلکیں یک سرجمیں ٹولی ئے بیت کہ آٹولیء کارمستر و کٹر شکلو سکی
 انت۔ اے ٹولیء لوٹ لبزانکی زبانء بابتء انت۔ بزاں لبزانکی زبان چہ زبان
 ءدگہ کارمزاں چہ رنگء ءء کجام وڑء جتا انت ءتپاوت داریت۔ ہے لیکہء امریکی
 نام "New Criticism" انت کہ آئیء سروک جون کرورینسم (John
 Crowe Ransom) بوگ۔ اے لیکہء روسی نام Formalism انت۔ ایٹیء
 را Russian Formalism ہم گوش انت۔ دوئیں لیکہانی دلگوش یک چیزےء
 سرء انت، بزاں آکجام وڑء رہند انت کہ لبزانکء را لبزانک جوڑ کن انت، یاما
 اگاں اے وڑ بہ گوشیں شر تر انت کہ زبانء کجام رنگء وڑء کارمرزکنگ انت کہ آ
 لبزانکء را لبزانک جوڑ کن۔ بلئے نوکیں نگد کاریء ریسانکی لیکہء میانجیء مزنیں
 تپاوتء فرقی ہم ہست۔ آیش انت کہ نوکیں شر گدارانی ہے گوشگ انت کہ
 Form ء Content دوئیں جتا جتا پڑیگ ءتپاوت کنگ نہ بنت، ءدومی نیمگء
 ریسانک کاراں (Formalists) ہے سٹک کرتگ کہ Form ء Content دو
 جتاں چیز انت ء جتا جتا پڑیگ ءتپاسگ بہ بنت۔ ریسانک کاراں لبزانکی تہرانی
 درگت ء چہ آہانی معناءء مطلب ء سرء گیشتر دلگوش گرتگ کہ اصل ء آوانی تہا اندیم
 انت۔

دیترء اگاں شعر ریسانک بزاں Formalism ءدء چارگ ء پڑیگ بہ
 بیت گڑا ریسانکار اے شعر ء تہا شبنین، چہر، چیدگ، Allusion ء جواناب، ہم

تواری بزاں Alliteration ء یتیمیں لبز انکی گالبندانی کار مرز ء سر ء دلگوش کن
 آنت ء ریسانکار لبز انکی کارانی تہا لبز انکی در شاندا ب بزاں Style ء لبز انکی تیکنیک
 اگاں کار مرز بوتگ ہمیشانی پٹ ء لوٹ ء کن انت۔ ریسانک ء لیکہ ء بنگی معناء مراد
 ہمیش انت کہ لبز انکی نبشتا کنانی تہا لبز انکی زبان کار مرز بوتگ یا کہ ناں، بزاں اے
 لیکہ کارانی دلگوش لبز انکی نبشتا کنے ء تہا گوں نبشتہ کار ء زند حال، راجمانی جیرہ ء
 دپتری چست ء ایرانی شوہازگ ء پگک ء نام نہ انت۔ ایشان ء گوں در لبز انکی جیرہاں
 کار نیست ء کزدن ہے جیرہاں ڈلچار کن انت۔ اے لیکہ کار ماں لبز انکی نبشتا نکاں ء
 مواداں لبز انکی زبان، لبز انکی گالبند، لبز انکی در شاندا ب ء لبز انکی تیکنیکانی پریس ء
 پٹ ء لوٹ ء کن انت۔ پہ درور، ریسانک کاراں ء اگاں شعر ء تہا چہر بزاں Simile
 ء دست کپیت، گڑا آچو اے پیم انت (وڑ / like) ء کار مرز بیت کہ آپہ دو چیز ء
 صفتانی یکے دومی ء دیگ ء ہاتر ء کار مرز بیت۔ انچو شکہ مالس بلوچی زبان ء کار مرز
 و ہد ء گو شیں، پلانی چو بڑ ء وٹ ء انت۔ بزاں ہے لپہ ء لپہ ء کاروت ء را گوں گندیم ء شین
 دینگ ء انت۔ بلئے ریسانک کاراں نہ چار انت کہ شاعر کنئے انت، ء کجا جاہ منندا انت
 ء آئی ء دپتری جیرہ چے انت، آبس ہے شوہاز انت کہ ہے چہر یا شین چے رنگ ء
 کار مرز بوتگ۔

پہ ارزانی ء ہاتر ء دگہ یک درورے دلگوش بہ کن ات، میز مومن ء شعر انت :

مارا زیبائی ء بنگانی ملاراں گپتگ

ماہ ذات انسان چہ وتی ہر روچیں آز مودگ ء زاناں کہ زیبائی بنگ چو شیں
 چیزے نہ انت، انچو شکہ بدن، سنگ ء یا کہ دارے نہ انت کہ آتچک ء ظاہری دنیا ء
 چیزانی پیم ء آز مودگ کنگ بہ بیت۔ بلئے ادا منیر یا کہ شاعر زیبائی ء را انچوش دیم ء
 آرگ ء انت گوش ء زیبائی ایک مردے یا کہ انچو شیں چیزے کہ آئی ء راسا ہے

مانِ انت۔ اداشاعرِ زیبائیءِ را Personify کنگ ء انت، بز ان آئی ء بالادگیری
 ء کنگ ء انت۔ اے لبز انکی تکنیک ء را لبز انکی لیکہ ء ردء Personification
 گوش انت۔ بز اں بے جان یا کہ بے ساہیں چیزے ء را جانداریں چیزے ء صفت ء
 Characteristics دیگ ء نام انت بالادگیری۔ گڑاریسناک کار اے نہ چار انت
 کہ لبز انکی نبشتہ کجام دپتری دور ء زمانگ ء نبشتہ کنگ بوتگ یا کہ اے نبشتانک ء نبشتہ کار
 کئے بوتگ یا کہ گوں آئی ء را جمان ء چے پیمیں اڑ ء جنجال بوتگ انت، بلکہ ریسناک کار
 ہے شوہاز انت کہ لبز انکی نبشتہ ء زبان لبز انکی چہر ء درو شم ء جنت یا کہ ناں، بز اں
 Figurative Language کار مرز بوتگ یا کہ ناں، لبز انکی گالبند کار مرز بوتگ
 انت کہ ناں، لبز انکی تکنیک ایثی ء ہست یا کہ ناں۔ ریسناک ہے شوہازیت کہ لبز،
 گالبند، ء در شاندا ب چے وڈریسگ بوتگ انت۔

آدگہ بازیں لیکہانی وڈاریسناک ء ہم ہمتیں گالبند ہست انت کہ آوانی
 سرپدی المی انت۔ آدوئیں گالبند Affective ء Intentional Fallacy
 Fallacy انت کہ آوان ء اولی رند ء ویم سیٹ ء بیسڈ سلی ء وتی نبشتانک The
 Verbal Icon ء کار مرز گرتگ۔ ہے دوئیں گالبندانی سرپد بوتگ ء ہاتر ء مارا ساری
 تر ء لبز Fallacy ء درگت ء سرپد بوتگی انت۔ Fallacy ء معنا ایش انت کہ منطق
 رد کنگ بہ بیت۔ بز اں تئی تزان ء ردی ءے بہ بیت بلئے تو آئی ء ردی ء مہ من ءے۔
 Fallacy مطلب ردیں یتک ہم بوت کنت۔ بین ڈیوس Fallacy ء اے رنگ ء
 بیان کنت:

'A fallacy is a kind of error in reasoning. Sometimes the term "fallacy" is used even more broadly to indicate any false belief or cause of a false belief.'

اے دوئیں گالانی بڑہ ریسانک ء لیکہ انت۔ Intentional Fallacy ء
 گوشگ ہمیش انت کہ نبشته کار ء زند حال یا حیال ء لیکہ نبشتانک ء پریسگ ء وہد ء
 چارگ ء ہوار کنگ مہ بیت، چیا کہ ریسانک ء رد ء لبزانکی نبشتانک ء وت ء کچینی رنگ
 ء بستارے بیت۔ نبشته کار ء پریسگ ء لبزانکی چارگ ء نگد کاری ء ہوار کنگ ء
 نبشتانک شرے ء پریسگ ء چارگ نہ بیت چیا کہ نبشته کار ء حیال لبزانکی
 نبشتانک ء شرے ء بستار کرزیں پریس ء مانگیشینیت۔ نگد کار ء سنگ ء شاہیم یکے ء
 نیمگاکپ انت بزاں پلہ مرزی کنت، اگاں نبشته کار ء حیال ہوار گیجگ بوت۔ پہ ہے
 ہاتر ء Intentional Fallacy ء رد ء نبشته کار ء حیال لبزانکی چیز ء پریسگ ء معنا
 کنگ ء وہد ء ہوار کنگ مہ بیت۔

ایشی معنا چو ہم بوت کنت کہ نبشتانک نبشته کار ء حیال ء رد ء چارگ ء
 پریسگ مہ بیت، چیا کہ بوت کنت نبشته کار ء حیال یکے بہ بیت، ء ہے چیز لبزانک ء
 شہار ء نژکاریت۔ نبشتانک وت وتی معنا ء مطلب ء بنکی وسیلہ انت ء نبشته کار ء
 زند حال ء حالاں اگاں لبزانکی نبشتانک ء پریسگ ء وہد ء ہور بہ کنتے گڑا آپریسوک ء
 دگہ نیمگے ء بارت ء لبزانک ء اصل معنا ء مطلب چیر تڑیت۔ پہ درور، اگاں من
 قاضی یا میر عمر میر ء لچھے پریسگ ء اوں یا سید ء نازک ء معنا کنگ ء اوں، گڑا من
 قاضی، میر ء سید ء زند حال ء آدگہ زندمانی قصہاں وتی پریس ء ہوار نہ کناں کہ کج ء
 مردم انت، ایشانی ہند ء موسم چون انت، ایشانی ہند ء راجمانی، چاگردی، راجکاری ء
 ایندگہ بازیں جیڑہ چے انت ء چون انت۔ من ء ایوک ء آہانی شاعری یاردانک ء
 ٹیکسٹ چارگی ء آہانی سر ء گپ جنگی انت۔ اگاں ٹیکسٹ وت ء وت پد رگرت مہ
 کنت گڑا بزاں کہ آرزور انت۔

دومی گالبنڈ Affective Fallacy انت۔ اے گالبنڈء معنائیش انت کہ وانوک وتی جزباتی ء مارشانی ردء لبزانکی نبشتانک ء باند انت کہ معنامہ کنت۔ وانوک ء گورء الم انت کہ نگد کاری ء بود بہ بیت داں آ لبزانکی گوہراں دیم ء آورت بہ کنت کہ آ لبزانک ء اصل ء ہست انت۔ Affective Fallacy ء ہے گوشگ انت کہ وانوک ء جوزگ بزاں Emotion باز ء بازیں رنگ ء انت۔ اگاں وانوک وتی مارشانی ردء لبزانکی نبشتانک ء پرسیت، گڑا الم ء آ لبزانکی گوہراں 'پدر کرت نہ کنت، چیا کہ آوتی جوزگ ء رنگ دنت یادیم ء کاریت۔ اے پیم کنگ ء لبزانکی گوہر شوہازگ نہ بنت، بلکیں وانوک ء جندء مارشانی رنگ دیم ء کیت۔ پہ ہے ہاترء المی انت لبزانکی چیزے ء پریسگ ء وانوک وتی 'جوزگاں ء مارشاں 'یک کر بہ کنت۔ پہ درور، کسے میر ء اے شعر ء پرسیت گڑا ہے لچر ء لبزانکی گوہراں دیم ء بیاریت ناں کہ وتی مارشاں:

دل ودار ء تئی ہمتل انت تو کجا باریں سرگپنگ ء

اے پر بند الم ء وانوک ء مارشاں سرنیت، بلیئے وانوک آوان یک کر بہ کنت ء لبزانکی گوہر ء لڑتاں دیم ء بیاریت، ہے خیال ء سسا Affective Fallacy انت ء ہے گپ ہم دل ء بہ بیت کہ ریسانک ہم لبزانکی نبشتانک ء جندء معناء گوہرانی شوہازگ ء منوگر انت۔ ناں کہ ڈنی چیزاں لبزانک ء آرگ ء۔ ریسانک کار لبزانکی نبشتانک ء دیم ء اے جستاں ایر کنت:

• نبشتہ کارپہ وتی جندء چید گانی جوڑ کنگ ء ہاتر ء چو نیں لبزانکی Imagery
کار مرز کنت؟

• چے وڑ ء نبشتانک ء جتا جتا نیں بہر یکے دومی ء سیادی دار انت؟

- نیشٹانک ء Irony ، Paradox، چہر ء شُبین ء تیمیں لبز انکی گال بند کار مرز کنگ بوتگ انت یاناں؟
- چے پیم ء نیشٹانک ء آئی ء تیوگیں یا سر جمیں بہر گوں ہے نیشٹانک ء زیبائی ء Contribute کنت یا کہ نہ کنت؟
- نیشٹانک ء Form چے وڑانت ء آئی ء Content ء بابت ء چے گوشیت؟

وانوک ۽ پڙيس ۽ نڀشته ڪار ۽ حيال

(Reader Response and Authorial Intent)

ريسانڪ ۽ هواري ۽ دگه دو ليڪه هسته ڪه ريسانڪ ۽ سڪ نڙيڪ انت۔ اے دويس ليڪه ۽ گيشتر پگر بزاا Concept ۽ گالبنء انت۔ يا ولبزانڪ ۽ اے دويس انگته سڪ مز نيس ليڪه نه انت۔ ايشاني ته ااولي Reader Response انت ڪه آئي ۽ ما بلوچي ۽ وانوک ۽ پڙيس گوشت ڪنيس۔ اے ليڪه هم دگه بازيس ليڪهاني وڙا 1960 ۽ زمانگ ۽ بنء ات بوتگ۔ ايشي ۽ بئي سر وڪاني ته اسٽيٽل فش، نار من هالينڊ، ۽ رولينڊ بار تھس هو ار انت۔ اے ليڪه هم گپ ۽ منوگر انت ڪه لبزانگي نڀشانڪ ۽ بزاا Text ۽ وانوک وتي آز مودگ ۽ لزت ۽ رءء معنابه ڪنت يا آئي ۽ به پڙيسيت۔ بزاا اے نڀشانڪ ۽ وانوک ۽ نيمگ ۽ روگ ۽ دلگوش ڪنگ ۽ يڪ بدي ۽۔ چه ايشي ۽ سر ڪو اسان لبزانگي نڀشانڪ ۽ حساب ۽ لبزانڪ پڙيسيتگ ۽ معنارنگ، وانوک ۽ پڙيس ۽ حيال ۽ پء لبزانڪ ۽ وانوک ۽ پڙيس ۽ معنهام متگ بيت۔

بلتے يڪ گپه هسته۔ اے ليڪه بازيس آء دگه اپروچاا Approaches په وتي لبزانگي پڙيسگ ۽ چارگ ۽ زوت ڪنت۔ اگاا ڪسه وانوک ۽ پڙيس ۽ ڪار مرز ڪنگ ۽ انت، بوت ڪنت آتب پڙيسي ۽ ليڪه ڪار مرز به ڪنت يا ڪه جوڙشت ۽ ليڪه ۽ ڪمڪ ۽ به گيپت۔ ٽنيسن گوشت ڪه دو بئي سبب انت ڪه وانوک ۽ پڙيس ديم ۽ ڪيت۔ آواني ته ليڪه ايش انت ڪه وانوک چه لبزانگي نڀشانڪ ۽ در ڪنگ نه بيت ۽ دومي سبب ايش انت ڪه چه يڪ پهنا تيس Objective نڀشانڪ ۽ وانوک هچ چيزے در ڪرت يا ديم ۽ آء رت نه ڪنت۔ په درور، وانوک ۽ پڙيسگ ۽ حساب ۽ اے دا تگيس شعر ۽ سر ۽ وانوک ڪجام ڪار رپچ ۽ (مار ڪسي، تب پڙيس، دپتري يا نيڪرائي) به لوڀيت، آ آئي ۽ ڪار مرز گرت ڪنت:

توزران ء بیائے چو مہلب ء

ہماروچ باریں کدی بہ بیت

اے شعر ء سر ء وانوک ہما لیکہ کار مرز کنت کہ آگوں آئی ء بندوک انت یا آئی ء
زانت۔ اگاں وانوک تب پریسی ء مٹوگر انت آہے گو شیت کہ اے تب پریسی
(نفسیاتی) شعرے۔ ء اگاں وانوک نبشتہ کار ء حیاں ء مٹوگرے گڑاہے شعر ء نبشتہ
کار ء حیاں ء رد ء پریسیت۔

اے لیکہ لبز انکی نبشتا نکانی دیم ء اے رنگیں جسٹ ایر کنت:

- نبشتہ کار ء نبشتا نک ء سیادی ء چے رنگیں معنائے در کپیت؟
- چے پیم ء نبشتہ کار ء دیم ء آؤر رنگیں لبز اں وانوک بدل کنت؟
- چے وانوک ء آز مودگ یا ساری ء زانت لبز انکی نبشتا نک ء پریسگ ء کار
آمد بیت؟

ہے لیکہ ء دومی سک نرکیں سیاد نبشتہ کار ء حیاں، بز اں Authorial
Intent انت۔ اے گپ ء ہر کس پوہ انت ء زانت کہ نبشتہ کار بازیں سبب ء لبز انک
نبشتہ کن انت۔ پہ ہے ہاتر ء یک پگریا سسائے دیم ء اتلگ کہ آئی ء نبشتہ کار ء حیاں '
گوش انت۔ اے لیکہ ء ہے گوشگ انت کہ لبز انک ہمارنگ ء پریسگ ء وانگ ء
زانگ بہ بیت کہ آنبشتہ کار ء حیاں بوتگ یا آئی ء حیاں انت۔ بلتے ہے حیاں برے
برے تچک ء پد رنگ بیت ء برے برے تچک ء پد ریں زبان ء دیم ء آرگ نہ
بیت، چیا کہ لبز انکی نبشتا نک چہ 'چہر، شبین، چیدگ ء عکسانی باز معنائی ء تک ء پھناتاں
چکار بوت کن انت۔ ہر وانوک ء گوں چہر ء شبین ء جتا ء گستاہیں آز مودگے بیت،
پمشکہ لبز انکی نکانانی نبشتہ کار ء حیاں ء حساب ء معنا کنگ ء پریسگ مشکلیں چیزے۔
بلتے اے گپ ہم ہست کہ نگد کاری برے برے نبشتہ کار ء حیاں ء حساب ء شعرانی
معنا کنگ ء پریسگ ء سو بمند بنت۔

پدنو کی پید جوڑ شتی لیکہ

(Postmodernism/Poststructuralism)

بازیں زانکار اے لیکہ ۽ گوں بازیں نبشتہ کارانی نبشتانکاں بندوک کن آنت

The Death of گوشتگ انت اے لیکہ چہ رولینڈ بار تیس ۽ نبشتانک
The Author ۽ زورگ بوتگ کہ آجوڑ شتی لیکہ ۽ رد کنت ۽ دگہ نوکیں لیکہ براں
پد جوڑ شتی لیکہ ۽ دیم ۽ کاریت۔ ۽ آدگہ بازیں زانکار ژان باڈلارڈ ۽ جیکس ڈیریڈا ۽
پد جوڑ شتی لیکہ ۽ سروک من آنت۔ بلئے چہ اے دزستاں گیشتر 'Nietzsche'
باز مہکم ۽ الکاپیں کو اس ۽ گچنیں پد جوڑ شت زانتے۔ چیا کہ آئی ۽ ہر کجام لیکہ یا کہ پگر
آئی ۽ ساری ۽ اتلگ، آئی ۽ آنہ مٹینگ ۽ پگر ۽ سسائے ایر ہم جتگ انت۔ آلیکہ
نیک راہی، راجمانی، راجکاری ۽ دپتری یادگہ پڑانی بوتگ انت۔ آئی ۽ ایشانی سر ۽ بیم
ناکیں وڑے ۽ نگد ہم کرتگ۔ انچوش کہ یک زانکار اے جاہے ۽ گو شیت کہ نیچھے ۽
پگر ۽ سسا Metaphysics ۽ جند ۽ ہم بزرتز آنت۔ بلئے اے دزستیں زانکار
پد جوڑ شت زانت آنت۔ آدگہ پد جوڑ شت زانتانی تھاگیلس ڈیلوز، جوڈتھ بٹلر، میشل
فوکو ۽ جولیا کر سٹیوا ۽ دگہ بازیں زانکار ہوار آنت۔

اے لیکہ پہ جوڑ شتی لیکہ براں Structuralism ۽ رد کنگ ۽ دیم ۽

اتلگ۔ ۽ ایشی ۽ دومی نام ہم پد جوڑ شتی لیکہ براں Post-structuralism
انت۔ اے لیکہ ۽ ہمے گوشتگ انت کہ جوڑ ۽ بند پہ چیزانی سر پد بوتگ ۽ گوں یک ۽
دومی ۽ اڑینگی ۽ ہور دیگی نہ انت بلکیں ہمے جوڑ پروشگی آنت۔ انچوشکہ جوڑ شت
زانتانی گوشتگ انت کہ جوڑانی یکے دومی ۽ سیادی شوہازگی انت، دومی نیمگ ۽ پد

جوڑشت زانتانی گوشگ انت کہ ناں ہما جوڑ کہ ساری ء مجڑ انت آپڑشت ء پڑوش کنگی انت داں کہ سرجم ء یک نوکیں چیزے دیم ء بنیت یادیم ء آرگ بہ بیت۔ پہ درور، یک استانے بزاں State ء تہایک راجکاری System ءے کہ ہست انت، ہے رہند بزاں System ء سرپدی ء ہاتر ء آئی ء دگہ جوڑ ء بند زانگی نہ انت بلکیں ہے رہند پڑشت ء پڑوش کنگی انت داں دگہ نوکیں چاگردے جوڑ بہ بیت۔ جولی ریپکن ء مائیکل رینن وتی Literary Theory: An Anthology ء پد جوڑشتی لیکہ ء بزانت ء اے پیم ء گیش ء گیوار کن انت :

‘Poststructuralism is one that was less interested in knowing how systems worked than in finding out how they might be undone, so that the energies and potentials that they held in place might be liberated and used to construct an altogether different kind of society.’

اے بُزہ یا سرچنگ گوں زبان ء بندوک انت۔ آئی ء معنائیش انت کہ پد جوڑشت زانت ہے گوش انت کہ راستی یا راست اے رنگ ء وڑ ء نہ انت کہ آئی ء را زبان ء جوڑ کرنگ ء پیش داریت ءے، بلکیں راستی باز پیچ ء تاب انت۔ انچوش کہ ہیر بیٹس گوشیت ما کہ وتی پادا دومی رند ء ساوڑ ء ایر کنیں گڑاساری میں ساوڑ نہ انت، بزاں اے بدل بوتگ۔ ہے رنگ ء پد جوڑشت زانت گوش انت کہ راستی اے رنگ ء نہ انت آئی ء راجوڑشت زانت یا زبان زانت سرپد بہ بنت۔ بلکیں راستی ء باز تک ء پہنات انت۔ ہے ہاتر ء آوانی ستک انت کہ جوڑ یا جوڑشتی لیکہ پہ اے دنیا ء آئی ء چیزانی سرپدی ء ہاتر ء مہکمیں لیکہ بوت نہ کنت۔

اے لیکہ کارانی رِداء Unified Truth نیست۔ انچوشکہ جوڑشت زانت
 یک جوڑے ء کمک ء ہے راستی ء شوزگ ء جہد ء کن انت۔ پد جوڑشت زانت ہے
 گوش انت کہ راستی ء باز تک ء پہنات انت، جوڑ پڑوشگ بہ بنت، لیکہ ء راجمانی ء
 راجکاری پکرانی بُزہ یا سرچمگ سنگ بہ بیت ء راستی ء رابازیں چم ء تک ء پہناتی
 چشمک ء چارگ ء پڑیسگ بہ بیت۔

اے لیکہ ء منوگر گوش انت ہما جوڑ کہ ساری ء جوڑ انت آہاں دگہ جوڑ
 زانگی نہ انت بلکیں ہے جوڑ دگہ نوکیں چیزے ء بدل کنگی انت۔ بلئے اے گپ دل ء
 دارگ بہ بیت اے لیکہ باز شاہیگان انت ء ایشی ء نبشتہ کار ہم سک باز انت ء پہ درور،
 اگاں اے شعر ہے لیکہ ء رِداء چارگ بہ بیت گڑا اے پیم پڑیسگ بیت :

زمانگ ء راتئی زیبائی ء گوشگ لوٹاں
 من آسے آں نہ چراگے بلئے بلگ لوٹاں

منیروت ء را اے شعر ء گوں ہچ چیز ء بزاں جوڑ ء بندوک نہ کنت۔ بزاں آ وہد ء
 زمانگ ء حساب ء گنوکی کنگ لوٹیت۔ آ ہستیں راجمانی، راجکاری ء دپتری سسٹم ء
 وزماں نہ منگ ء انت۔ بوت کنت کہ منیر ہے گوشگ لوٹیت ہر وڑ بہ بیت من ترا
 وتی کنگ لوٹاں یا و تو انچوش شوق ء زیبائے کہ تئی زیبائی ء نازینگ لوٹاں داں زمانگ
 سر پد بہ بیت۔ پد جوڑشتی لیکہ ء اصل ء معنا ہمیش انت کہ توبہ ذات ءے لچہ کاریا
 ر مکارا ستیں سسٹم ء بدل کن ء دگہ یک نوکیں سسٹم جوڑ بہ کن۔ منیراے
 شعر ء گوں ہچ وڑیں وڑی جوڑ ء سسٹم ء بندوک نہ انت، بلکیں آہما ہستیں سسٹم ء را
 بہار دیگ ء انت۔

دگہ یک جاہے قاضی گو شیت:

دو چر اگ ء ہپ کنگ از مے نہ انت
بے ہما انت کہ روچ ء بالاد ء بہ کشیت

اے چہ شعرے ء گیشتر "پد جوڑشت زانتی" ء بزانت انت۔ نیچے (نطشے)
یک جاہے ء گو شیت کہ 'کسے ء راشوقیں استارے بوئگی انت گڑا آئی ء ہاتر ء وتی اندر ء
آس روک کنگی انت۔' ء قاضی اداہے گپ ء لچہ ء رنگ ء گو شیت کہ دولبزی چہر ء
شبین ء گالبدانی گوہر ء نازیگ از مے نہ انت۔ بلکیں لچہ باند انت کہ راجمانے
ء ہستیں جوڑ ء سستم ء بہ پرو شیت ء تباہ بہ کنت۔

قاضی ء 'دو چر اگ ء ہپ کنگ' ء باز تک ء پھنات بوت کن انت۔ ایثی
ء معنایے بوت کنت کہ یک مرد مے دولبزی یکجاہ کنت ء وت ء رالچہ کارے سر پد
بیت، یادو گپ جنت وت ء بلائیں دانشورے یا نگد کارے (تنقید نگارے) سر پد
بیت۔ لہتے وت سریں چیز نبتہ کنت ء وت ء گدار نویس (ناول نگارے) گو شیت۔
دو کتاب وانے ء پداہے سر پد بے کہ من نون قوم ء فیصلہ کنناں۔ بوت کنت کہ
قاضی ء مول ء مراد ہمیش انت یا ایث نہ انت شعر ہے معنایے دیگ ء انت، یا بازیں
وانوک ہے وڑ فہم انت ء۔ چہ اے پر بےسگاں ابید ہم اے شعر معنایے بوت کنت۔
اے راجکاری شعرے ہم بیت راج پہ ہما مرد مے کہ چو چر اگ ء انت، آہانی کشگ ء
ہلاس نہ بیت۔ چوش کہ عطا گو شیت، 'تو پہ سرانی گڈگ ء، زند ء حیالاں کُشنے'۔
ہے خیال ء را، اردو زبان ء مزن نامیں لچہ کار فیض احمد فیض ء ہم وتی یک لچھے ء
آؤرتگ۔ آئی ء لچہ زندان کی ایک شام ء گڈی بند اے وڑ ء انت۔

جلوہ گاہ وصال کی شمعیں
وہ بجھا بھی چکے اگر تو کیا
چاند کو گل کریں تو ہم جانیں

یابوت کنت کہ قاضی مئے بے سری ء اشٹاپ کاری ء سبب ء اے شعر ء تھا انجیں
حیالے کار مرز کرتگ، بلئے ہرچی کہ گوشت آگپ ہمیش بوت کنت کہ چیز چوزوت
ء پیمہ دیم نہ بنت۔

پد جوڑشت زانت لبز انکی نبشتانک ء دیم ء اے رنگیں جست ایر کنت:
ڈن یا درمی چیز کہ ہست آنت، آوت ہے وڑ آنت یا کہ ناں زبان ء بزاں
جوڑشت ء آوان ء اے وڑیں رنگے داتگ یا جوڑ کرتگ؟
زبان ء کار مرز کنگ ء سراچونیں جست کنگ بوتگ؟
چے پیم ء گوشت، پجار ء راجمانی جیرہ بدل کنگ ء دگہ رنگے پیش دارگ بوتگ
آنت؟
لبز انکی نبشتانک چے وڑیں Ideology ء منوگر انت یا آئی ء دیروی ء گپ ء کنگ ء
آنت؟

ہے لبز انکی کار، چے وڑ ء استیں ء لس راستی ء ردیاں میت؟
• نبشتہ کار یک جوڑے ء بزاں Structure ء بندوک انت یا کہ ناں؟
• لبز انک یک گچینی جوڑشتے ء پدگیری کنگ ء انت یا ناں؟ ء ہے ربیت ء رد
کنگ ء گپ ء کنگ ء انت؟

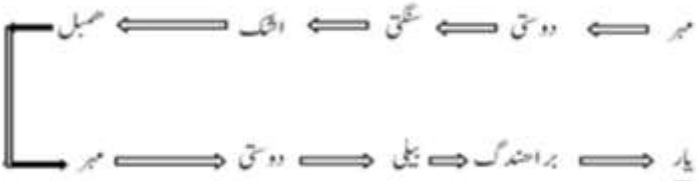
نہشتہ ڈی کنسٹرکشن (Deconstruction)

اے لیکہ ۽ رد ۽ ایراد گر ۽ ہچ شوہازگی نہ انت چیا کہ شعرانی تہاوت پرشت ۽ پروشے ہست۔ بلئے کسے چہ نام یا کہ لبزے Deconstruct ۽ ہمے سرپد بہ بیت کہ شعر پرشت ۽ پروش کنگی انت گڑا آمردم رد انت۔ چیا کہ اے لیکہ ۽ رد ۽ شعر پرشت ۽ پروش کنگی نہ انت بلکیں ہمے شعر ۽ پرشت ۽ پروش درگیگی انت۔ بزاں اے لیکہ رد ۽ لبز انکی نبشتا زکانی تہا پرشت ۽ پروشے ہست ۽ ایشی ۽ سبب چے انت۔ ہمے چیز ۽ یا کار ۽ نام نہشتہ ڈی کنسٹرکشن انت۔ بلئے چد ۽ ساری کہ مایک شعرے ۽ اے لیکہ ۽ رد ۽ پڑیگ ۽ زانگ ۽ جہد ۽ بہ کنیں، لہنتیں گالبد اے لیکہ بزاں Deconstruction ۽ ہست انت کہ آہانی سرپد بوتگ المی انت۔

Binary oppositions: ایشی معنا ہمیش انت یک چیزے ایوک ۽ پھمگ نہ بیت۔ پے درور، پے لبز 'مرد' معنا ۽ مطلب دارگ ۽ ہاتر ۽ لبز زابلول ۽ بوتگ المی انت۔ یا کہ لبز 'مار' نہشتہ بہ بیت گڑا گوں آئی ۽ لبز، زہر، ڈنگ، ذرا جیں، شیپ ورائیں، سیائیں، سہریں، ٹرسناک، ۽ دگہ ہمے وڑیں لبز بندوک آنت ۽ ذہن ۽ کانت۔ ڈی کنسٹرکشن ۽ لیکہ ۽ رد ۽ ہمے Opposition نہشتہ ۽ تہاداں کہ نہ بوتگ آنت، نبشتانک ۽ معنا جوڑ نہ بیت۔ بزاں پے معنادارگ ۽ ہاتر ۽ نہشتہ ۽ تہا اے چپ ۽ راست المی انت۔ گڑا 'دیم' ۽ 'پشت' ۽ 'کسان' ۽ 'مزن' ابید چے یکے دومی ۽ Opposition ۽ معانہ دار آنت۔

دومی گالبد **Difference** گوشگ بیت۔ چہ اے گالبد ۽ ڈیرید ۽ مول ۽ مراد ہمیش انت کہ اگاں کسے لبز بلدے ۽ یک لبزے چوشک پے درور 'مہر' ۽ بہ زوریت،

گڑا آئیء را مہر ء بزانت ء دیم ء دگہ لبز چوشکہ 'دوستی، اشک، حُب ء سنگتی ء تمیں لبز دست کپیت۔ ڈیریڈا گوشت اگاں ہے وڑ ء ڈول ء ہر ج لبزے ء ہاتر ء لبز بلد ء تہ لبز اں کار مرز بہ کنئے، ہر لبز ہے رنگ ء بیت، بز اں لبزانی جنءء معنا اصل نہ انت ء Unity نیست اش۔ ہر لبز دومی ء واز مندگ انت ء Difference، پچہر ہلاس نہ بیت۔ ابیدچہ اے Difference ء لبز ناں کہ نبشتہ ء معناداریت ء ناں کہ لبز بلد ء۔ اگاں ہے گپ زبان زانتی ء رد ء کنگ بہ بیت گڑا اے وڑ بیت کہ Signified بز اں 'معنا' Dependency کیے دومی لبز ء سر ء ہلاس نہ بیت ء چو حساب ء نمبرانی Infinity ء وڑ ء دائمی ہے پیم ء روان کنت۔ یہ گیشتر سر پدی ء ہاتر ء جہل ء داتگیں نکشون ء بہ چارات :

اے فرق یا پتاوت ء جیڑہ Difference دائمی ہے رنگ ء دیمی راون کنت۔ اگاں توئے وانوک انگت ایشی ء شری ء سر پد نہ بوتگ ء گڑا لبز بلد ء دست ء بہ کن ء یک لبزے ء بزانت ء بہ چار گڑا تو سر جم ء سر پد بئے کہ اے گالبنءء اصل بزانت ء معنا چے انت۔

سیمی گالبنءء **Logocentricism** گوش انت ء باز زانتکار ایشی ء **Metaphysics of Presence** ہم گوش انت۔ چہ اے گالبنءء جیکس ڈیریڈا ء مول ء مراد ایش انت کہ دنیا ء زانتکار اں یک لبزے ء را دومی لبز ء سر ء گیشتر بستار داتگ۔ یہ درور نبشتانک ء را چہ گوشتانک ء گیشتر بستار دیگ بوتگ، بلئے ڈیریڈا

گوشتیت کہ گوشانک اصل انت ۽ نبشتانک ہے گوشانک ۽ دومی رنگ انت۔ ڈیریڈا گوشتیت کہ اصلیں Signifier گوشانک بزاں Speech انت ۽ نبشتانک ہے گوشانک ۽ Signifier انت۔ ایشی معناء مطلب ہمیش انت کہ گوشانک اصلیں چیز انت چیا کہ گوشانک ۽ گوش دارگ ۽ گوش داروک وت ساڑی انت ۽ نبشتانک ۽ بنشتہ کاروتی لیکہانی درشان کنگ ۽ سہت ۽ ساڑی نہ انت۔

Logocentricism ۽ معناء چو ہم بوت کنت کہ یک چیزے ۽ رادومی چیزے سرا گیشتر بستار دیگ۔ انچوشکہ لبزانکی نبشتانکانی تہا مرد ۽ چہ زالبول ۽ گیشتر بستار دیگ، اسپ ۽ راجہ ہر ۽ گیشتر بستار دیگ ۽ دگہ باز۔

نوں بیات بنشتہ ڈی کنسٹرکشن ۽ لیکہ ۽ رد ۽، بسمل ۽ اے شعر ۽ پزوشگ ۽ جہد کنیں۔

من چو دریا تلوس آں بسمل ماہ ۽ نازاں بہ کنت اگاں ماہ ناز

اے شعر ۽ تہا اولی سند ۽ پزوش ایش انت کہ 'من' ۽ 'تلوسگ' ۽ Binary Opposition انت۔ بزاں اے دوئیں لبزانی چپ ۽ ابید شعر بے معناء انت۔ دومی پزوش ایش انت کہ اگاں من یا کہ دگہ کسے 'تلوسگ' ۽ لبز ۽ رالبز بلدے ۽ تہا بہ چاریت گڑا 'تلوسگ' ۽ معناء سیادی گوں آدگہ لبز اں، پچر ہلاس نہ بیت۔ ۽ سیمی سند ۽ پزوش ایش انت کہ 'بسمل' اے شعر ۽ 'ماہ ناز' ۽ راجہ آدگہ دزستیں خیال ۽ لبز اں گیشتر بستار دیگ ۽ انت۔ ہے پزشت ۽ پزوش ۽ سبب ۽ ماچج یک تچکیں معنائے شوہازات نہ کنیں۔ ہے پزشت ۽ پزوش انت کہ شعر ۽ رایک

شاہگائیں معنائے نیست و نبشتانک و وسرء باز معنائت، ڈیر پڈا ہے پرشت و
 پروش و گپ و کنگ و انت۔

اے لیکہ لبزانکی مواد و نبشتانکانی دیم و اے جُست و جیرٹھاں ایر کنت:

• ہے لبزانک یا نبشتانک گیشتر کجام لبز و راحینیت یا بستار دیگ و انت؟

• ہے لبزانکی نبشتانک و کجام زبانی پرشت و پروش ہست انت؟

• چے وڑ و پیم و ہے نبشتانک باز تہر و قسم و معناء حیال و دیم و کاریت کہ نبشتہ کار و

ذہن و نہ بوتگ انت؟

• ہے لبزانکی، معنائی یا نبشتانکانی پرشت و پروش یا ڈمی کنسٹر کشن چے پیم و گیشوار کنگ

بنت؟

زال دوستی (Feminism)

اے لیکہ تجک ء آسان انت چیا کہ ایسی ء تھاوانوک زالبول ء مردین ء میانجی ء زند ء ہرچ معاملتے کہ بیت آہانی سرپد بونگ ء جہد ء کنت۔ زال دوستی ء تجک ء معنا ہمیش انت کہ آمر دین ء جنین ء میراٹی، راجمانی، راجکاری صفتانی برابری ء شوہازگ ء نام انت۔ یک لچے ءے یا کہ رمے ء تھا دوئیں Gender ء ہاتر ء برابری ء پٹ ء لوٹگ ء زال دوستی گوش انت۔ اے برابری زبان ء برابریں کارمرز، لبزانک ء راجمانی بستار، مالی بروبری ء راجکاری برابریانی بابت ء بوت کنت۔ یہ درور، اگاں یک شعرے یا کہ رم ء اے پیم گوشگ بوتگ :

بہ چار بلوچی زھگے ء تراپہ عیب انت سردری

گڑازال دوستی ء لیکہ کار گوش انت کہ اے شعر ء تھا شاعر بلوچ زالبول ء را آئی ء آزادی ء دیگ نہ انت بلکیں آئی ء را گوں بلوچی شان ء عزت ء بندوک کنگ ء انت۔ بزاں زال دوست گوش انت اے راجمانی برابری ءے نہ انت۔ اگاں مردین آدم سردر ء بوت کنت گڑا ہے بستار زالبول ء را، ہم دیگ بہ بیت۔ عطا شاد ء شعر انت

حُشکسین نندگ ء زالی زاراں گزراں نہ بیت

زال دوست گوش انت کہ شاعر زال ء را اے شعر ء جہل جنگ ء انت۔ چیا کہ شاعر ہے گوشگ ء انت کہ اے بس زال ء کار انت کہ بچ وتی دست ء مہ سُرینیت ء بس ہرچ و ہدے زار ء کو کار بہ کنت۔ مرد (شاعر گوشگ ء انت کہ) اے وڈ نہ انت، اگاں آاے پیم انت گڑا آزالے، مردے نہ انت۔ مرد ء کار چو زالبول ء پیم ء زار ء جا کہ نہ انت بلکیں آر ء چیزے یا کارے کنگی انت۔

اصلیں زال دوست ء نہ ایوک ء زالبول دوست آنت بلکیں آاے چیز ء ہم
 پڑیگ ء جہد کن آنت کہ اگاں لبز انکی نبشتہ مرد ہم جہل جنگ بوتگ یاناں۔ آہانی
 جہد ہمیش آنت کہ ناں مرد ناں زالبول جہل جنگ بہ بیت بلکیں ایشانی میان ء برابری
 ء بہ بیت چیا کہ دوئیں یک وڑیں انسان آنت۔ ذات، نسل، نیک راہی، ء آدگہ
 ہے تیمیں جیڑہانی سبب ء انسان جہل جنگ مہ بیت۔

اے لیکہ لبز انکی نبشتا نکانی دیم ء اے رنگیں جسٹ ایر کنت:

- لبز انک ء زالبولانی حق ء درگت ء گپ ہست یاناں؟
- زال ء مرد ء میانجی ء سیادی چے رنگ ء پیش دارگ بوتگ؟
- چے پیم ء آوانی کرد (Roles) لبز انک ء ودی یا پد رکنگ بوتگ؟
- لبز انک زالبول ء ساچشت کاری ء درگت ء چے گوشتیت؟
- ہے لبز انکی کار ء کارستاں ء چے رنگیں Traits دیگ بوتگ؟ ء دگہ باز۔۔۔

کیور لیکہ (Queer Theory)

کیور لیکہ ۽ سیادی تیوگ ۽ گوں سیکس، بدن، گے (Gay)، زبُو (Lesbians)، ۽ گوں دگہ جنس ۽ بندو کیس جیڑہ ۽۔ اے لیکہ برز ۽ گوشتگیس سر حالانی درگت ۽ نگد کاری ۽ نبشتہ کاری کنت۔ کیور لیکہ وتی پگر ۽ حیالاں ۽ کاریچاں چہ زال دوستی، بدن ۽ وانشت ۽ زالبول ۽ وانشت ۽ گچین کنت۔ اے لیکہ اولی رند ۽ 1980 ۽ وهد ۽ زمانگ ۽ دیم ۽ کیت ۽ ٹریساڈی لاریٹس 1990 ۽ زمانگ ۽ یک دیوان ۽ مچی ۽ کیور لیکہ ۽ رابہ زات ۽ پڑ ۽ پدا اکیڈمی ۽ یک بستارے ۽ دیگ ۽ سو بمند بیت۔ اے لیکہ ۽ زانتکارانی تہا میشل فوکو، نیچے (نطشے)، ڈیریڈا ۽ جیکس لاکن ۽ نامداریں کتاب ۽ کارہست انت۔ ہے زانتکاراں نیکراہی، پگری ۽ جنسی ۽ سیکس ۽ سر ۽ واجہی ۽ بالادستی ۽ بنجل ۽ راپزوشنگ ۽ دنیا ۽ رانو کیس پگر ۽ ستائے داتگ۔

کیور لیکہ ہر ہما چیز ۽ سر ۽ نگد کاری ۽ ایراد گیری کنت کہ آسیکس ۽ جنڈر ۽ درگت ۽ بہ بیت۔ لبز انکی کار ۽ موادانی تہا ایشی ۽ پشکہ لیکے من انت کہ لبز انکی نبشتہ موادی تہا، کیور ۽ لیکہ کارانی ہے گوشتگ انت، کہ نبشتہ کار چہ وتی جنس یا سیکس ۽ ابید آدگہ سیکس ۽ جنساں ایر جن انت۔ اے لیکہ ۽ منوگر مردیں آدم ۽ واجہی ۽ چیلنج کن انت ۽ راجمان ۽ چاگرد ۽ آدگہ سیکس ۽ جنسانی بستار ۽ آوان ۽ ہما رنگیں کرد ۽ بستار دیگ ۽ جہد ۽ کنت۔ انچوش کہ یک نار ملیں مردے ۽ بستارے ہست۔ پہ درور، اگاں کسے وتی ردانک یا گدار ۽ زالبول ۽ آدگہ سیکس کہ آنا مل نہ انت، آوان ۽ جہل ۽ ایر بہ جنت گڑا کیور ۽ لیکہ کار ہے خیال ۽ مواداں لبز انک ۽ در جن انت ۽ آہانی سر ۽ نگد کاری کن انت۔

اے پیم نہ انت کہ بس ایوک ء مردیں آدم زالبول ء ایر بہ جنت گڑا کیور ء
 لیکہ کار ہمانی ء درگت ء نگدکاری کن انت ، کیور ء لیکہ کار اے گپ ء سر ء ہم
 ایر ادگیری کن انت کہ ودے زالبول ء وتی نبشتہ کاری یا لبز انکی میلانی تہا مردیں
 آدم ء ایر بہ جنت، گڑا آہے چیز ء سر ء ہم نگدکاری کنت ء ہمے چیز ء ایر جن انت۔
 ہر کجام جینڈر زالبول یا مرد بہ بیت، کیور ء لیکہ کار ایر جنگ ء آئی
 Discrimination ء نہ من انت ء ہمے ایر جنی ء ایر جن انت۔ ناں زالبول اے
 گپ ء وش بہ بیت کہ کیور لیکہ پہ ہمانی ء دینگ بوتگ نیکہ مردیں آدم گل بہ بیت،
 بلکیں ہر کجام بدن ء جنس ء سر ء ایر جنی بیت، کیور ء لیکہ آئی ء نہ نیت ء وتی کار پیچ ء
 رہندانی حساب ء آئی ایر جنگ ء تچک کنگ ء جہد ء کنت۔ ارزانیں لبزانی تہا، ماہے
 گوشت کنیں کہ کیور لیکہ ء ہمے خیال انت کہ زالبول ء رایا پد منتگیں مہلوک ء را بس
 ہمے رنگ ء جوڑ کنگ بوتگ ء ہمے جوڑشت نوں داں کہ دنیاہست انت مٹ ء بدل
 نہ بیت، بزوں کیور لیکہ Essentialism ء مٹوگر نہ انت، بلکیں بدن ء جنس ء
 جوڑشت کہ آڑ ء چاگرد ء راجمانی جوڑ کنت Construction ء لیکہ ء مٹوگر انت۔
 اے لیکہ کاری ہمے ایر جنی ء بنجل ء پزشت ء پزوش انت، آزالبول ء سر ء بہ بیت
 یا کہ مرد ء ایر جنگ بہ بیت۔

کیور ء لیکہ کار لبز انکی نبشتانک ء آدگہ موادانی تہا اے رنگیں چیزانی سر ء
 نگدکاری کن انت:

کیور لیکہ لبز انکی نبشتانکانی یا موادانی دیم ء اے پیمیں جُست ء حیرہ ایر کنت:

• ہمے لبز انکی نبشتانک ء کجام جنس ء راگیشتر بستار ء حیثیت دیگ بوتگ؟

• کارست چے وڑ ء چاگرد ء دا تگگیں معناء پیم ء کار مرز بوتگ انت؟

• کجام سیکسے ء رایا جنسے ء راگیشتر ایر جنگ بوتگ ء انت یا بوتگ؟

- نیشہ کار ء و تی لبز انکی گداریا لچہ ء چے رنگیں معناء پڑدرے داتگ بزاں کسے ء را
- یر جنگ ء انت یا کہ نہ آدگہ جیڑہ ءے دیم ء اور تگ انت۔
- نیشہ کار دپتر ء کہ ایر جنی ہست انت آر ء پڑوشیت یا نہ کہ مٹیت ؟
- ہے لبز انکی کار چے رنگ ء بدن ء جنس ء پیش داریت ؟
- ءدگہ ہے رنگیں بازیں جُست ء جیڑہاں لبز انکی تہر ء موادانی دیم ء ایر کنت۔

Cultural Materialism & New Historicism

اے لیکہ ریسائٹک ۽ نوک نگد کاری ۽ لیکہ ۽ ردیا کہ چپ انت براں آدوئیں
 لیکہانی حلاپ انت۔ چیا کہ اے لیکہ نبشتہ کار ۽ زند حال، آئی راجمانی جیڑہ ۽ آئی
 ۽ راجکاری جیڑہاں پڑیگ ۽ زانگ ۽ حق ۽ انت۔ New Historicism ۽ میشل فوکو ۽
 پیش کتگیں لیکہ (نظریہ) انت کہ آئی ۽ پہ لبرزانگی نبشتانک ۽ ڈن یا در لبرزانگی
 نبشتانکانی۔ پڑیگ ۽ ہاتر ۽ بازیں کار تیج ۽ وزمے اڈداتگ۔ بلئے New Historicism
 ۽ گالبند اولی رند ۽ 1980ء زمانگ ۽ اسٹیفن جے گرین بلیٹ کار مرزگرتگ۔ اے
 گالبند آئی ۽ پہ ریسائٹک ۽ لیکہ ۽ ردکنگ ۽ ہاتر ۽ دیم ۽ آؤرتگ۔

پیٹریری نوک دپتر زانتی ۽ اے پیم معنایا بزانت دنت، "نوک دپتر زانتی
 یک انجیں وزم براں Method ۽ کہ آلبرزانگی ۽ در لبرزانگی نبشتانکاں کہ آیکیں دور
 ۽ زمانگ ۽ بہ بنت، آوان یک وڑا چاریت ۽ پڑیسیت۔ اے لیکہ راجد پتر ۽ وانگ ۽
 زانگ براں لبرزانگی نبشتانکانی تہا دپتر ۽ شوہازگ ۽ نام انت بلئے ہے لبرزانگی ۽ در لبرزانگی
 نبشتانکانی دپتر براں دور ۽ زمانگ کیس بہ بیت۔ ایشی ۽ نوک دپتر زانتی پہ ہے ہاتر ۽
 گوش انت، چیا کہ اے دپتری واقعہ ۽ ویلانی وانگ ۽ زانگ ۽ جہد ۽ نہ کنت، بلکیں ہما
 دور ۽ زمانگ ۽ نبشتہ کرتگیں دپتر ۽ درگت ۽ نگد کار، نبشتہ ۽ وهد ۽ زمانگ چے پیم ۽
 پڑیگ ۽ معنائگ بوتگ انت، اے لیکہ ہے چیز ۽ سراد لگوش کنت۔ اے لیکہ
 ایوک ۽ نبشتہ کار ۽ زند حال ۽ دور ۽ زمانگ ۽ وانگ ۽ زانگ ۽ نام نہ انت، بلکیں اے لیکہ
 ہما شرگدار ۽ خیال، پڑیس ۽ معناء ہم چاریت ۽ دیم ۽ کاریت کہ آوان نگد کاری ہما
 دپتر ۽ بابت ۽ کرتگ ۽ پڑیستگ۔ چیا کہ New Historicism ہے سرپد بیت کہ

زمانگ، نبشتہ کار، شرگدار، دوئیں، دپتر، پریسوک، معنائوک، انت۔ اے پگرنی رد، ماہے گوشت کنیں کہ New Historism، لبز انکی نبشتانک، زمانگ، ربیدگ، نبشتہ کار، زندمانی، جاو جوڑ کنت۔ ایشی، درور، چو بوت کنت کہ فاروق بلوچ، کتاب کجام جاو رانی و ہد، زمانگ، نبشتہ کنگ، بوتگ، ایشی، درگت، چے وڑ، پیمیں نگد کاری بوت کنت، ہماشر گدار گوں کجام جاو راں سیادی کنت۔

بلئے اے راجد پتر، چارگ، یک نوکیں رنگ، ڈروشمے۔ پمشک، ایشی، نام نوکد پتر زانتی انت۔ اے لیکہ عہدی دپتر زانتی Traditional Historicism، وڑ، نہ انت۔ ٹنیںسن گوشتیت کہ Traditional Historians اے تیمیں جسٹ کن انت چوشک: 'چے بوتگ'، 'ہے واقعہ مارا دپتر، درگت، چے درونت دنت یادات کنت؟'، 'دومی نیمگا New Historism دگہ رنگیں جسٹ دیم، ایر کن انت۔ پہ درور، آ جسٹ کن انت، 'ہے بوتگیں و نیل، واقعہ چے وڑ، معنایا پریسگ بوتگ؟'، 'ہے پریسے، معنائنگ مارا ہے معنائوک، پریسگ کارانی درگت، چے گوشتیت؟'، بز اں New Historism گیشتر زبان، دپتر، نبشتہ، معنائنگ، پریسگ، درگت، زور دینت، Traditional historicism گیشتر و نیل، واقعہانی جند، سراگپ، تزان کنت۔ ایشی دگہ یک معنائے ہم ہست کہ اے گوشتیت کہ چہ وتی نبشتہ کار، زند حال، آئی دؤر، و ہد، دپتر، نہ زانگ، ہما دپتر، معنائیل کنگ نہ بیت۔ اے وڑا گڑا نبشتہ کار، زند حال، راجمان، کہول، بابت، زانگ الی انت۔

اے دوئیں لیکہ لبز انکی نبشتانکانی تہا دپتری چیزانی سرا د لگوش کن انت۔ نوک دپتر زانتی Cultural Materialism لیکہانی میانجی، مستریں تپاوت ایش انت کہ نوک دپتر زانتی یک System، مز نیں چیزانی سرا، د لگوش

کنت۔ پہ درور، حکومت، آئیء گل، آئیء تاگتء چستء ایر، بزاں اے لیکہ یک سسٹمء تاگتء آئیء اثر کہ مئے زندء راجمانء سرء چی انت یا کہ چے پیم مئے سرء وتی اثرئے دور داتگ۔ بزاں ماں لبز انکی ء در لبز انکی نبشتا نکانی تھا ہے چیزانی پٹء لوٹء جہد انت۔ نوک دپتر زانتی تاگتء سرء دلگوش کنت پمشکہ آپہ نبشتا نکانی پریسگء ہاترء پد جوڑشتی لیکہء کمکء مددء زوریت۔

Ideology ء زور Cultural Materialism ء سرء انت پمشکہ

اے وتی تبء حسابء گوں مار کسی لیکہ ء سیادی داریت۔ بزاں اے لیکہ پہ نبشتا نکانی پریسگء ہاترء مار کسی لیکہء کمکء مددء زوریت۔ Cultural Materialism چہ مار کسی نگد کاریء سکین زرتگیں لیکہے کہ آہما دپتراں وانگ ء زانگ ء جہدء کنت کہ آڈالچار یا وبے تو ارکنگ بوتگ انت۔ پہ درور، استان ہر و ہدء کسانیں قومانی دپترء ربیدگ ء ڈالچار کنت۔ اے لیکہ ہے جہد کنت کہ آپہ دپتری ء ربیدگی بے تواریء لبز انکی نبشتا نکانی کمکء پد رء ودی بہ کنت۔ اے لیکہ ہما راجکاری تاگتء ہم لبز انکی نبشتا نکانی تھا شوہازء کنت کہ آستانے ء نیمگا دیم ء کابنت۔ پہ درور اگاں یک شاعرے وتی دپترء بڑگیء بے تواریء یک لچھےء گوشت ء دیمء کاریت، Cultural Materialism ہے چیزء ہم پد رکنگ ء جہدء کنت۔

Cultural Materialism ریسانک ء لیکہء داتگیں کار رتیج یا وزم کہ

آئیء Close reading گوش انت، آئیء رار د کنت ء آئیء جاہء دگہ یک پگریا کارتیچے دیمء کاریت کہ آئیء Dissident Reading گوش انت۔ چہ اے گالبدء آوانی مول ء مراد ایش انت کہ لبز انک ء اندیمیں راجکاری پگرء سساء تاگت ء چست ء ایراں پد رء ودی کنگ ء جہد۔ اے پگرء ردء، Cultural

Materialism نیشہ کار لبزانک ء زند حال، دپتر ء راجمانی جیڑہانی وانگ ء زانگ ء متوگر انت۔ پے گیشتر سرپدی ء ہاتر ء جہل ء دا تگیں فرق ء تپاوتی نکشون ء بہ چارات:

<u>Cultural Materialism</u>	<u>New Historicism</u>
تاگت ء تک ء پھناتاں لبزانک ء شوہازیت۔	لبزانکی ء در لبزانکی نبشٹانک ء دیم پے دیم کنت۔
مارکسی لیکہ ء گوں سیادی کنت۔	پد جوڑشتی لیکہ ء گوں سیادی کنت۔
نیشٹانکی Reading Dissident ء کنت۔	نیشٹانکی پر لیس ء کنت۔
دپتری واقعہانی تہا تاگت ء تہراں شوہازیت۔	دپتری زبان چے پیم انت ہمائی ء سر ء دلگوش کنت۔

بلئے ہمے دوئیں لیکہ گوں یک ء دومی ء سک نژیک انت کہ برے برے ایشانی گیشوار گزان بیت۔ اگاں وانوک ہمے نکشون ء دل ء بہ داریت گڑاپہ آئی ء بازار زانی بیت ء اے گالبند ء آہانی کار دماغ ء نثریں وڑے ء جاہ گر انت۔

تجکیں گپ ایش انت کہ نوک دپتر زانتی ء دلگوشی گوں لبزانکی نیشہ ء تہہ ء تاگت ء آئی ء راجمان ء آئی ء سیادی انت ء Cultural Materialism ء دلگوش گوں Ideology ء انت کہ چے پیم Ideology ء دپتر ء سر ء اثر کرتگ یا کہ چے وڑ دپتر ء سر ء اثر کنت۔ پے درور، اے لیکہ کار ء لبزانک ء اے پیم چیز شوہاز انت :

راسکوه ء اصفیتیں کوہانی سرا
چون کفن پوش انت بلوچ ء زندگی

اے دوئیں لیکہ ہمے گوش انت کہ اے شعر ء یک دپترے ہست
 انت۔ بلئے Cultural Materialism ہمے لچہ ء گوں ہما و ہدء دگہ یک در
 لبزانکی (Non-literary) نبشتانکے ء دیم پہ دیم کنت ء آئی ء پرسیت۔ پہ
 درور اے شعر یک دپتری چیزے ء نیمگ ء اشارہ کنگ ء انت۔ بوت کنت کہ
 راسکوه ء کوہانی تھا انچو شیں دپتری ویلے بوتگ کہ آئی ء بلوچ ء سر ڈگار ء راجدپتر ء
 مز نیں اثرے کرتگ۔ گڑ Cultural Materialism ء ردء چوش بیت کہ آ
 گو شیت ہمے پگر ڈالچار کنگ بوتگ۔ بوت کنت استان ء کرتگ یا آئی ء تاگت
 داریں گلاں، بلئے ہمے سنا بے توار کنگ بوتگ۔ اے لیکہ ہمے وڑیں دپتر اں دیم
 ء کاریت ء پرسیت۔ اے پیم ہم بوت کنت راسکوه ء انچیں ویلے بوتگ کہ آئی
 ء یک دپترے ء بدلی آؤرتگ یا کہ ہمے ویل ء سبب ء شاعر ء زندسک متاثر بوتگ
 کہ آئی ء لبزانکی رنگ ء وتی راجدپتر ء بڑگی دیم ء آؤرتگ۔ یا کہ چو ہم بوت کنت
 شاعر وتی مہلوک ء را تاگت ء تاگت دار ء ظلم ء زور اکیانی بابت ء سر پد کنگ
 لو طیت۔

New Historicism ء ردء اے پر بند اے پیم ء پرسیگ بیت کہ لچہ
 چے پیم ء نگد کاری کنگ بوتگ ء آئی ء راکنے کرتگ۔ اے لیکہ کار ہمے وڑ ء لبزانکی
 گوہر شوہاز انت۔

اے دوئیں لیکہ لبزانکی نبشتانک ء سر ء اے پیمیں جُست ایر کن انت :

- نبشتہ ء تھا چو شیں لبز ہست کہ آہاں وتی معنا گوں و ہدء بدل کرتگ؟
- نبشتہ کار ء گور ء بوتگیں Events چے پیم ء چے رنگ ء دیم ء آرگ بوتگ

انت؟

- چے پیم ہے یکیں وهدء زمانگء لبز انکی نبشته کار مرز بوت کن آنت؟
- نبشته کارء Events ء میا نجی ء چے سیادی ء ہست؟
- چے وڑء بوتگیں Events گوں نبشته کارء لیکہ ء سیادی دار آنت؟

دودے ر بیدگی وانشت (Cultural Studies)

دودے ر بیدگی وانشت چو آدگہ گیشتریں لیکہ ء نگد کاریانی وڑ ء پیم ء
 1950 ء زمانگ ء بندات بیت۔ اے لیکہ ء بنکی ء اولی نبشتہ کار ء زاننکار ریمنڈ ولیمز ء
 رچرڈ ہوگارٹ بوتگ انت کہ آ انگلیڈ ء جاہمند انت۔ ء دگہ بازیں زاننکار گوش
 انت کہ ہے دودے ر بیدگ ء پڑچہ بر منگھم سینٹر فار کنٹمپری کچرل اسٹڈیز ء نیمگا
 بندات بوتگ۔ دیوان ء سروک اسٹیورٹ ہال بوتگ۔ اے دیوان 1968 ء زمانگ
 ء برجم بوتگ۔ بلئے ریمنڈ ولیمز ء رچرڈ ہوگارٹ وتی کتاب ء لیکہاں چہ اسٹیورٹ ہال
 ء ساری ترچاپ ء شنگ کن انت۔ اسٹیورٹ ہال دودے ر بیدگی وانشت ء گچینی پڑے ء
 بستار دیگ ء جہد ء کنت ء ریمنڈ ولیمز ء رچرڈ ہوگارٹ ہے لیکہ ء پگر ء حیاں ء آئی ء
 کار تیچ ء وزمان دیم ء کار انت۔

دودمان لبزانک ء ازم ء سرچمگے زانگ ء لیکگ بیت۔ پمشکہ لبزانکی لیکہانی
 تہا ایشی ء ہوار گیجگ المی انت۔ اے لیکہ ہم دگہ بازیں لبزانکی لیکہانی وڑ ء مز نیں
 جہانی جنگ ء پد بندات بوتگ۔ ایشی ء مستر یں سبب ایش انت کہ راج دوستی وت
 جتا نیں پڑے جوڑکنگ بیت ء نسل ء راج ء دوری گیشتر بیت۔ راج انسانی جہان دوستی
 ء وت ء دور ء گستاکن انت ء وتی جند ء وت واجہی ء آجویں راج ء گپ ء کن انت۔ ء
 دودے ر بیدگی وانشت ء یک مز ن ء گچینی بہرے جتا جتا نیں دودے ر بیدگان ء بستار
 دیگ انت۔ اے لیکہ پہ ہے واستہ دیم ء اتلگ کہ ہر دود دنیا ء ہست آ بے مٹ ء وتی
 وت یک سرجمیں زانت ء وانگ۔

اے لیکہ یا وانشتء کار ہمیش انت کہ اے لبرزانکی موادانی تھا پہ دودء
 ریدگء جوڑکنگء دیمء برگء ہاترء گلء گلانی بزاں Institutionsء کر دچے
 بوتگ یا چے ہست انت ، آہاں پدڑ بہ کنت۔ لبرزانکء وسیلہء دودء ریدگء
 زانتکارہمے جہد کن انت کہ ایک دگہ دودء دودمانےء سرء واجہیء ظلمء زوراکیء را
 ظاہر یاودی بہ کن انت، کہ چے پیمنء یک استانے یلمکےء تاگت وریں دودء ریدگ
 یک بڑگیں مہلوکےء رابڑگ، وارء بے گس کنت۔ دودء ریدگء لیکہ کار لبرزانکی
 نبشتانکان یا موادء میلانکانی کمکء وسیلہء ہمے بڑگی، واریء بے گسء شوہازکنگء
 جہدء کوششتء کنت۔

دودء ریدگی وانشت چہ جتا جتائیں پڑء وڑء پیمن (Methods) دودء
 دودمانء جوڑ بوتگ، بدل بوتگء گوں یکے دومیء ہوار بوتگء راجمانی، راجکاریء
 آدم زانتیء دمب زانتیء چمانء کار بیجان وانگء زانگء جہدء کوششتء کنت۔ پدا
 اے گپ تچکء پدڑ انت یک نامداریں دودء ریدگے بیت، پہ درور، تامری
 کارستء آوانی زندء دود انت، ء دگہ یک دودء ریدگے بیت، چوشکھ استان
 (State) انتء پدا جتگیں مہلوکء دودء ریدگ انت ء دگہ بازیں دودء
 ریدگء بہرء تہر ہست انت۔

گڑادودء ریدگی وانشتء کار ہمیش انت کہ لبرزانکی تہرء نکانانی وسیلہء
 ہمے دودء ریدگء جتائیں تہرانی جتائیں بستارء گچینی رنگء مارا سر پد بہ کنت۔ پہ
 درور، استان لبرزانکء کمکء وسیلہء پدا جتگیں مہلوکء راہمے سنجء مارگء دنت
 کہ بزاں تئی پدا جتگیں یا پد منتگیں مہلوکء دودء ریدگء چوشیں گچینی چیزیا پگرء
 خیال نیست کہ تو آئیء سرء پہر بہ بندے۔ گڑادودء ریدگی زانتکار یا لیکہ کار مارا ہمے

سرپد کن آنت کہ تئی وتی دودء ر بیدگ وت یک مزن ء جنائیں دودء ر بیدگے ء
مہکمیں بستارے ء واہند انت، توالمیں دودء ر بیدگ ء نبشتانکاں ر سینگ مہ بے۔

دودء ر بیدگی لیکہ کار گیشتر ہے گپ ء حیال ء متوگر آنت کہ دودء دودمان
چہ راجکاری دوداں جناء گستاکنگ نہ بیت، بزاں ابید راجکاری ء سرپدی ء کہ آہما دود
مان ء سرء واجہی کنگ ء انت، کس ہم دودء دودمان ء سرپد بوت نہ کنت۔ بوت
کنت کہ ہے لیکہ کار ہے تزان ء متوگر آنت کہ اصل ء راجکاری کنوک دودء
ر بیدگانی جوڑ کنوک آنت یا واجہ آنت۔ گڑا ہے لیکہ کار دودء ر بیدگ ء تاگت ء
چست ء ایراں لبزانکی مواد ء نبشتانکاںی کمک ء شوہازگ ء جہد ء کن آنت۔ اے گپ
تچک انت کہ وہدے دودء دودمان ء گپ ہوار کپیت گڑا پگر، سیکس، بدن،
تیک، نسل ء تاگت داریں واجہانی تزان ء گپ دیم ء کیت۔ دودء ر بیدگی لیکہ کار
یک دودمانے ء سیکس ء وڑ ء ڈول، تیکانی بُرزی ء جہلی، پگر ء سرء تاگت ء اثر ء سان
ء دگہ ہے رنگیں موادانی گیشوار کنگ ء جہد ء کنت کہ آ دودء ر بیدگ ء تہر ء بہر
آنت۔ پہ درور، ملک ء پاکستان ء تاگت واریں دودء ر بیدگ پنجابی انت کہ ملک ء
ڈرستیں چیزانی سرء واجہی کنت ء آدگہ دودء ر بیدگانی سرء ظلم ء ارش کنت ء وتی
ظلم ء چیر ء اندیم کنگ ء بازیں تاگت ء کار تیج ء وڑ کار مرز کنت۔ پہ درور، جہل ء
دانگیں لچے ء بہ چارات کہ چے رنگ ء دودء ر بیدگی لیکہ کار لبزانکی موادانی تہاچے
پیمیں حیال ء جیرہ شوہاز کن آنت:

ماے کوہ ء ڈگارانی واجہ ء وت ایں

آزمان مئے سرء کپتنگ

قاضی ء اے بندانی تہا پہ تاگت وریں دودمان ء مہلوک ء آزمان کار مرز کنگ ء
انت۔ آہے گوشگ لوٹگ ء انت کہ اے سرڈگار ء سرء ہر چیز کہ ہست آنت، آ

دُڑست مئے وتی آنت، بلئے آوان ء یک ظالم ء بالادستیں واجکارے ء پہ زور وتی کر تگ۔ بوت کنت کہ اے لچہ ء دگہ معناء پر ایسے بہ بیت، بلئے من پہ دود ء ر بیدگی لیکہ ء سر پد کنگ ء ایشی ء راہے رنگ ء معناء کر تگ کہ دود ء ر بیدگی زانکار ہے وڑیں مواداں شوہازیت۔

دود ء ر بیدگی وانشت لبز انکی مواد یا نبشتا نکانی دیم ء اے رنگیں جُست ء

سوال ایر کنت:

ہے دودمان ء کجام بدن (جنس) ء را بستار دیگ بیت ء کجام ء را دیگ نہ بیت؟
ہے لبز انکی نبشتا نک ء واجہ یا تاگت وریں دود ء ر بیدگ کجام انت ء چے رنگ ء
آدگہ دودمان ء چار انت؟

کجام ٹک ء تبک ء واجہی انت ء آچے پیم ء آدگہ ٹک ء تبکاں گوں دوچار کپیت؟
تاگت ور ء دودمان ء آدگہ پد جتگیں مہلوک ء ر بیدگ چے رنگ ء اثر کر تگ؟
چاگرد پہ بدن ء سیکس ء جیڑہانی سر ء کجام تب ء میل ء ستنکے داریت؟

پد کالونیئل وانشٹ (Post-Colonial Studies)

پد کالونیئل وانشٹ کالونیئل واجہی بزائ Colonizer ء اثر ء سان کہ پد منتگیس یا پہ زور پد جنگیس مہلوک ء سر ء واجہی ء بادلاستی ء کنت، لبز انکی موادانی ء نبشتنا زکاں دیم ء آرگ بیت۔ اے لیکہ ہے جیڑہ ء موادانی وانگ ء زانگ انت۔ برٹانیکا زانتنگج (انسائیکلو پیڈیا) پد کالونیئل نگد کاری ء بزانت ء جہل ء داتگیس وڑ ء گیشینیت:

"**Post-colonialism**, the historical period or state of affairs representing the aftermath of Western colonialism; the term can also be used to describe the concurrent project to reclaim and rethink the history and organization of people subordinated under various forms of imperialism."

تچک ء ارزائیں زبان ء برٹانیکا زانتنگج ہے گوشتیت کہ پوسٹ کالونیئل ازم روایرندی آدگہ دنیا ء قوم ء راجانی سرڈگار ء آئی تب ء مالداری رہندانی سر ء پہ زور واجہی گرتگ، پد کالونیئل وانشٹ ہمیش انت کہ تئی سر ء زوارک ء واجہ بیت پہ زور ء تراہے سنج ء سہادنت کہ تو بچ چیزے نہ ء، ماتر ادنیاء وڑ ء ڈولاں سر پد کنیں۔

ارزان ء تچکیں بلوچی گالاں اے وڑ انت کہ کالونیئل وانشٹ ہما جیڑہ ء جسٹ ء پُرسانی پد جنگ ء نام انت کہ پہ یک نیز گاریں یا بڑگیں مہلوک ء سر واجہی

ء واجہ کاری کنگ ء کار مرز بنت۔ پہ ہے واجہی ء کہ آبرجم بہ بیت، واجہ کار بازیں وڑ ء ڈول ء کار تیج کار مرز کنت۔ ہے کار تیج یا وڑ راجکاری بوت کن انت، پہ درور، یک گچینی ٹولی ء ء رواجہ کار تاگت دنت ء آئر ء آدگہ مہلوک ء بڑگ کنگ ء راجکاری بستار دنت۔ ہے کالونیل واجہی مال ء کلدار ء سرا ہم بوت کنت، چوشکہ یک وتی متوگریں ٹولی ء ء راکلدار ء کسان کسانیں ڈگار دنت ء آوان ہے سماہیت کہ آنوں سیٹھ انت ء واجہ کار جوڑ بوتگ انت۔ ہے واجہی کار نیکر اہی سر ء ہم بوت کنت کہ یک نیکر اہی مردے پادکیت ء آدگہ مردمان گوشتیت کہ اصل جیرہ غلامی نہ انت بلکیں گوں ماء گوں شواجہ حداز ہر انت پوشکہ ماچو بڑگیں۔ اے درورانی دیگ ء مول ء مراد ہمیش انت کالونیل واجہ کار ہر پیمیں کار تیج ء وڑ پہ وتی واجہ کاری ء رکنگ ء گرت کنت۔

اے نگد کاری اولی رند ء رینسنس (Renaissance) ء وہد ء دور ء بندات بیت، بلئے بہ ذات ء یک مہکمیں نگد کاری پڑے ء 1960 ء زمانگ ء متگ ء لیکگ بیت۔ پوسٹ کالونیل لبزانک ء لیکہ ء، لہنتیں نامداریں زانتکار ء نبشتہ کارانی تھا چنوا اسیے (Chinua Achebe)، ہومی بہا بہا (Homi K. Bhabha)، ایڈورڈ سید (Edward Said)، فرانٹز فینسن (Frantz Fanon)، ء گایتزی چکرورتی سپیواک (Gayatri Chakravorty Spivak) ہوار انت کہ اے نبشتہ کارانی کتاب ہم سک نامدار انت۔ چوشکہ ایڈورڈ سید ء اورینٹلزم (Orientalism) ء گایتزی چکرورتی سپیواک ء 'Can the Subaltern Speak?' ہوار انت۔

پد کالونیل نگد کاری کالونیلز رء راجکاری، مالدارى، ربیدگ ء نیکرائى راہ ء
 ر ہندانى شوہازگ ء جہد ء کنت ء چے پیم ء رنگ ء ہمے تہر گوں یکے دومی ء ہوار بنت
 ء تاگتے جوڑ بنت یا بوت کن انت، ہمے جیڑ ہانى پٹ ء لوٹ ء کنت۔ پے درور، و ہدے
 واجہ (کالونائیزر) ہما سر ڈگار ء سر ء ساڑى بوتگ، گڑا آئی ء چے رنگیں راجکاری
 کرتگ یا ہما ڈیہہ ء مال ء زریا کلداراں چونیں ء چے وڑیں کارانى سر ء حرج کرتگ۔
 چوشکہ انگریزاں انڈیا 1857 ء ایرجیگ کنگ گڑا انڈیا ء بازیں مال ء دولتے چیر ء
 اندری پلینگ ء پے وتی ڈیہہ ء برتگ۔

چہ ظاہری جیڑہ ء مسئلہ ء ابید کالونائیزر ہر جاہ ء کہ وتی وت سریں واجہی ء
 بندات کنت، گڑا آہمود ء مہلوک ء راہے سنج ء مارگ ء دنت کہ تووت ہلا س ء۔
 تى تب ء میل ء جنائیں چیز ء کار بیچانى وسیلہ ترا وتی سسرى ء تى نازانتى ء بے سرى ء
 نیمگابارت۔ ہمے سنج ء سماء آترا لہزانک، تى جند ء چاگرد مہلوک زبان ء کار مرز
 ء دگہ بازیں وڑ ء ڈولانى کار مرز ء اندیمیں وزمانى سر ء دنت۔ کالونائیزر ء ر ہندانچوش
 تاگت ور ء تیز انت کہ ترا برے برے ء بازیں جاہ ء ہمے نازانتى ء وتی پے دیکى ء سر ء
 ستک بیت۔ چوشکہ کسے ء راہے سنج ء دنت کہ توچے پیم ء وتی حق ء واجہی ء گپ ء
 کرت کنتے، تو و کم ذات ء کم نسلے ء، ترا پلانى یاتى ہمساک کہ واجہے ء شرذاتے، ترا
 بے نہ کنت، یاتى چاگرد ء شرذات ء واجہ ء راہے تاگت ء دنت کہ تو وتی چاگرد ء
 تہ مہلوک ء ہمے سماء سنج بہ دے آبزگ ء غریب کم ذات ء کم نسلے، پشکہ واجہ،
 (تى ہمساکیں واجہ) گوشت ترا کہ تو کم ذاتے ء ء کمیں مرد مے ء، تو وتی قد ء بہ
 زانے شر تر انت۔ پے وتی واجہی برجم دارگ ء کالونائیزر راے وڑ ہم کرت کنت۔

دگہ یک گپے ہم یات بہ دارات کہ ٹک ء نسلی وانشت ہم ہے پد کالونیل وانشت ء نگد کاری ء بہر ء قسے۔ ٹک یا نسلی وانشت رنگ، تبک، پد ریچ چے رنگ ء یک ٹک ء رنگ ء نسلے ء دومی مردماں جہل جنت ء آئی ء سراوتی ظلم ء زوراکی ء پیش داریت۔ پد کالونیل لیکہ کار لبز انکی نبشتانک ء آدگہ تہرانی تہا اے رنگیں جیڑہ ء مسئلہ ء درگت ء نگد کاری کن انت:

'بلوچ عرب ہیں اور حلب سے آئے ہیں'

پد کالونیل لیکہ یا نگد کار ء ہے رد ء سر ء ہے نگد کاری گرت کنت کہ بلوچ پرچا عرب ء وت ء، ہمگر نچ کن انت یا اگاں بلوچ عرب انت گڑا عرب چے انت؟ دنیا ء زانتکارانی پٹ ء پول ء وسیلہ ء اے گپ ء ہر کس سر پد انت کہ دنیا ء تہا یک قومے ہم چوشیں نیست کہ آئی ء چہ دگہ جاہ ء ڈیہہ ء لڈ ء بار نہ گرتگ۔ اے دنیا ء ڈرستیں قومانی لڈ ء بارچہ افریقہ ء بندات بوتگ۔ چوشکہ انگریز انت آوانی جند چہ دگہ ڈیہہ ء انگلینڈ ء اتلگ ء جاہ اش گرتگ، بلئے انگلینڈ ء مردمان ء کس نہ گوشت کہ ثنا افریقی مردم ات۔ بلوچ ء راعرب گوشگ، کالونا نیزر ء Discourse انت۔ بوت کنت بلوچ ساری ء عرب بوتگ انت چو کہ انگریز افریقی بوتگ انت، نوں و بلوچ انت، عرب نہ انت، بلئے ہے کالونا نیزر ء دا تگیں سنج کہ اگاں وت ء راعربے نہ گوش ء، ترا کس بے نہ کنت۔ ہے رد ء سر ء آدگہ کالونیل تک ء پہناتانی سر ء ہم نگد کاری بوت کنت۔

کالونیل نگد کاری لبز انکی نبشتانک ء آدگہ تہر ء بہرانی دیم ء اے رنگیں

جست ء پرس ایر کنت:

کجام رنگ ء ہے لبز انکی نبشتانک ظاہری یا اندیکی ء کالونا نیزر ء ظالمی ء پیش داریت؟

● کجام وڑء لبز انکی نبشتانک اصلیں جاہ مندء راجہ وتی اصلیں پجارء بے سما کنت؟

● کجام مردم یا مہلوک ء راہے لبز انکی مواد The Other ظاہر کنت؟

● لبز انکی نبشتانک چے پیہمیں گہگیری یا راجکاری دیمء کاریت کہ آڑء پد جتگیں

● مہلوک پہ وتی حق ء آجوتی ء کار مرز کرت کنت؟

● ہے لبز انکی کار چے پیہمیں پڑدرے داریت، پد منتگیں مہلوک ء پد جنت یا آڑء

● آشوبی پگرء خیال دنت؟

● ہے لبز انکی مواد چون پد جتگیں مہلوک ء تب ء میل ء راواجہ ء تب ء میل ء

● حساب ء کنت یا آئی ء انچیں سنچے دنت کہ آئی جندء واجہی ء پڑوشیت؟

● ء دگہ بازیں ہے رنگ ء جُست ء پرس لبز انکی موادانی دیمء ایر کنت۔

سرریئل ازم Surrealism

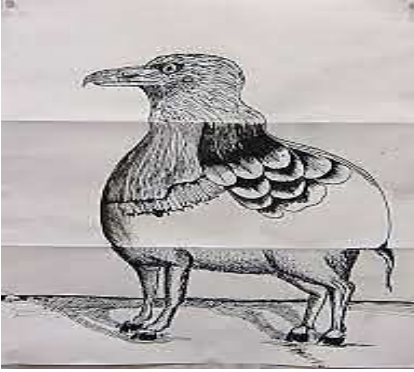
سرریئل ازم ۽ گالبند اولی رند۽ فرانسى نېشته کار Guillaume Apollinaire ۱903ء ۽ زمانگ ۽ کارمرز گرتگ۔ بلئے اے گالبند۽ دیما بروک فرانسى نېشته کار Andre Breton انت۔ اصل ۽ سرریئل ازم عکسکاری لیکھے بلئے رند۽ ایش پہ لبزانک ۽ شاہزانتى نېشتانکانى پریسگ ۽ سرپد بونگ ۽ کارمرز بوتگ۔ سرریئل ازم کارانى گوشگ انت کہ حیال انچوشیں رنگے ۽ دزانگازکنگى انت کہ آ ابید Control ۽ نېشته یا عکس ۽ کارمرزکنگ بہ بنت۔ اے وڑیں لیکھ ۽ را آہاں Surrealism ۽ نام داتگ۔ بزیاں انچوش کہ کہ تئى ذہن یا مجک ۽ چیزے ہست، آڑا ہا وڑ۽ دیم ۽ آرگ ۽ پیش دارگ ۽ آئی ۽ رانچ وڑ۽ پد اسنگارگی ۽ پلگارگی نہ انت۔ اے لیکھ لبزانک ۽ ہما چیزتانی در جنگ انت کہ آہاں ما حیال کرت کنیں یا کہ واب ۽ دیست کنیں۔ اے لیکھ کارانى ہے گوشگ انت کہ دومی مزینں جنگ ۽ پد رند۽ وڑستیں چست ۽ ایرپہ دیم بوتگ انت، پمشکہ اے لیکھ دیم ۽ اتلگ۔ اے لیکھ لبزانکی نېشتانکاں ابید دگہ جیرہ ۽ آہانی گیشوارکنگ ۽ شعور ۽ لاشعور ۽ بوہان چیزاں دیما کاریت۔ بزیاں اے لیکھ کار انچوش چیزے متچک ۽ دیم کار انت انچوش کہ حیال ۽ اتلگ انت۔ پہ درور اگاں تئى یادگہ مردے ۽ ذہن ۽ ہے گپ بیا انت کہ پپٹى یا پسے نل (بانسرى) جنگ ۽ انت ۽ پد اہے رنگ ۽ ہے گپ ۽ نېشته بہ کنئے یا عکسے اڈ بہ کنئے، ہے سرریئل ازم ۽ مثال انت۔ بزیاں ہمارنگ ۽ کہ ذہن ۽ چیزے کیت، ابید چہ دگہ پلگار ۽ بدلیکنگ ۽ ہما وڑ۽ آئی ۽ رادیم ۽ آرگى انت۔

اے لیکہ ء لہتیں گالانی زانگ المی انت، چیا کہ اے
 گالبندھے لیکہ ء Technique انت۔ جہل ء داتگیں گالبندھے لیکہ ء بہر انت :
Automatism: ایٹی ء معنا ہمیش انت کہ خیال یا سماء راہمارنگ ء ظاہر کنگ کہ
 آہمارنگ ء تئی ذہن ء Automatically کیت، ناں کہ آئی ء راجیرگ ء دیم ء
 آرگی انت۔ چوشکہ اگاں تئی دل ء بتیت کہ من نان ء حاک وراں، ء توہے گپ ء
 ہے رنگ ء نبشتہ بہ کنئے یا آئی ء عکسے جوڑ بہ کنئے، ہے درور Automatism بیت۔
Juxtaposition: اے گالبندھے مول ء مراد ہمیش انت دو جتا میں چیز کہ آوتی
 خاصیت ء حساب ء یک ء یکجاہ نہ انت یا ہج وڑ ء رنگ ء وت ماں وت سیادی نہ کن
 انت۔ پہ درور، پس ء سرگ ء جاہ ء بانسری ءے پر بہ بیت، یا انسان ء زبان ء جاہ ء
 کارپے بہ بیت، گڑ ایٹی ء Juxtaposition گوش انت۔

Exquisite Corpse: اے گالبندھے معناء کارمرز ہمیش انت کہ دو یا گیشتر لبزی یا
 عکس ء را یکجاہ کنگ بہ بیت، بلئے آلبرزیا عکسانی گوں یکے دومی ء ہج رنگیں سیادی مہ
 بیت۔ Exquisite Corpse اصل ء یک لیبے کہ آئی ء سئے لیبی لبزی یا عکساں
 انچوش ہو رکنت کہ آگڈ سر ء چٹیں عجیبیں عکسے یار دے جوڑ بیت۔ پہ درور، اولی لیبی
 یک کاگڈے ء سر ء نبشتہ کنت، 'اے پسے'، ء دومی لیبی ہے اولی لیبی ء رد ء نہ
 چاریت ء نبشتہ کنت 'زہگ لیب ء انت' ء سیمی لیبی ہے رنگ ء آدگہ دو میں لیبیانی
 رداں نہ گندیت ء نبشتہ کنت 'بال آپ ء انت'۔ اے گالبندھے کارمرز ہے رنگ ء
 کنگ بیت ء اے رد ء Exquisite Corpse ء حساب ء اے وڑ بنت :

اے پے
زہگ لیب ء انت
بال (ball) آپ ء انت۔

پہ گیشتر سر پدی ء داتگلیں عکس ء بہ چارات :
اے عکس چہ Google ء زورگ بوتگ۔

سر ر نیل ازم ء لیکہ ء لیکہ کارانی کار لبز انکی نبشتا نکاں یا شعر ء رم ء ہمے وڑ ء
تیمیں بے سر ء بے رہندی ء چیزانی شوہازگ انت، کہ Reason ء منطق ء حلاپ
انت۔ بزاں سر ر نیل ازم ء لیکہ منطق ء سان ء منوگر نہ انت۔ آ چیز بزاں پگر
ء سستاہاں ہمارنگ ء دیم ء آرگ ء منوگر انت کہ ہمارنگ ء انسان ء ذہن ء سستا ء
اتگ انت۔ پہ درور اے داتگلیں لچہ ء بہ چارات :

تئی کش ء پہناتاں بہ لیٹنیت
تئی مجگلیں گوداناں بہ موڑینیت

اے لچہ ء شاعر اے شعر ء دگہ ہج رنگیں صاف ء پلکاری کنگ ء نہ انت، بلئے بس
انچوشکہ آئی ء سسایا دل ء حیاں ء اتگ آئی ء ہمارنگ ء دروشم ء شعر نبیستگ۔

سرریل ازم ۽ لیکہ کارہے گپ ۽ منوگر آنت کہ شعر انچوش گوشگ بہ بیت کہ تئی
 دل ۽ آنت یا ہمارنگ ۽ تئی ذہن ۽ کیت۔ لچہ ۽ راصاف ۽ پلکار کنگی نہ آنت۔ ہے
 Automaticism ۽ آزمودگ آنت۔ بزاں حیال نہ دارگ ۽ آئر ۽ ہمارنگ ۽ پیش
 دارگ کہ تئی دل ۽ ذہن آنت۔ آسان ۽ تچکیں گپاں اے لیکہ اے وڑ آنت کہ ہمالچہ
 کاری کہ آ Reason، زیبائی ۽ Control Thoughts ۽ کر تگیں حیلانی بندوک
 مہ بیت۔ پشکہ آندرے بریٹن اے پیہیں لبزانک کاری یا ساچگ ۽ Dictation
 of thought گوشیت۔

اگاں شاعر ۽ لچہ پلکار ات یاردیف ۽ قافیہ ۽ بحر ۽ وزن برابر گت آنت آ
 سرریل ازمی لیکہ ۽ شاعرے نہ آنت۔ پہ درور آندرے بریٹن کہ آوت ہے لیکہ ۽
 بن شاروگ آنت، اے پیہ ۽ شاعری کنت:

“My wife with the hair of a wood fire

With the thoughts of heat lightning

With the waist of an hourglass

With the waist of an otter in the teeth of a tiger

With the teeth of tracks of white mice on the white earth

With the tongue of rubbed amber and glass

My wife with the tongue of a stabbed host.”

اے آندرے بریٹن ۽ جند ۽ لچہ آنت کہ آئی ۽ تہا حیال ۽ کنٹرول ۽ زیبائی ناچ
 رنگ ۽ نیست۔ چوشکہ Woodfire، Teeth of Tiger ۽ آدگہ بازیں ہے
 رنگیں لبز ہست آنت کہ آنہ زیب آنت ۽ لچہ ۽ گوشگ ۽ وہد ۽ منطق ۽ کنٹرول ہم نیست

ۛ شعر نمیسگ ۛ رند پلگار کنگ ہم نہ بوتگ۔ سر ر نیل ازم ہے رنگیں شاعری کنگ ۛ نا
م انت۔

سر ر نیل ازم ۛ لیکہ لبز انکی نبشتا نکانی دیم ۛ اے رنگیں جُست ایر کنت :

• نبشته کار ۛ خیال ہمارنگ ۛ پیش داشتگ کہ آئی ذہن ۛ بوتگ یا ناں
پد ۛ پلگار کرتگ اش؟

• شعور (Conscious) ۛ لا شعور (Unconscious) عقل ۛ میانجی ۛ
ہم دپی بوتگ یا ناں؟

• نبشته یا عکس کاری ۛ Juxtaposition ہست یا کہ نیست؟

• نبشته یا عکس کاری ۛ و ہد ۛ جوڑ بوتگیں راہ ۛ رہندانی بزاں لبز انکی پگرانی ۛ
ستاہانی حلاپ انت یا کہ ناں؟

تب پرسیانک یا تب پرسی (Psychoanalysis)

اے لیکہ، سر وک سگمنڈ فرائیڈ انت۔ انچوشکہ گالبدنہ جنده ظاہر انت کہ
 Psychoanalysis معنانت ذہن (مانینڈ) ء Analysis مطلب پرسیگ انت۔ بزاں
 انسانی ذہن ء آزموڈ گانی پرسیگ ء نام Psychoanalysis انت۔ ایٹی مطلب
 ہمیش انت کہ مئے ذہن ء ہرچ جیڑہے ہست آ مئے کسانى ء زندہ آزموڈ گانی برورد
 انت۔ اے لیکہ، منوگر لبز انکی نبشتانکانی تہا انسان ء ہامان کیشٹگیں آزموڈگ ء اڑ
 ء جنجالاں شوہاز کن انت ایک انسانے ء ر ایک وڑ پیسے ء آزموڈگ بوتگ انت۔
 فرائیڈہے ذہنی مرض یا بے واریاں ہسٹریا (Hysteria) ء نام دنت۔
 فرائیڈہے ہمے ستک انت کہ اگاں کسے مردمانی ٹچی، جاہ یا جاورانی سبب ء بے وار بیت،
 اے آئی ء لاشعور (Subconscious) سبب انت۔ فرائیڈ ء گوشگ انت کہ مئے
 لاشعوری زانت کسانى ء بازیں جاورانی سبب ء مان کیشٹنگ۔ گوں مانچیں جاور ء
 آزموڈگ پیش اتلگ انت، مابلکہ سر پد نہ یں بلئے ہمے آزموڈگ لاشعور ء ہست
 انت یا پشت کپتگ انت۔ ہمے بازیں ترس ء بے واریانی سبب انت ما مردمانی دیم
 کپگ ء ترسیں۔ بازیں مردم وتی تیوگیں زندہ بس وتی کہول ء حد ء گوازینیت ء دگہ
 بازیں مردم ء راہے گمان بیت کہ کسے آہانی سنگ ء رند ء انت۔

اے دُرستیں بے واری کہ مئے لاشعور ء ہست انت، ایشانی حلاپ ء ما
 Defenses جوڑ کنیں ء مئے ذہن ء ہمے Defenses سبب ء سئے بہر جوڑ بیت
 کہ آہاں Ego، Id، Superego گوش انت۔ ہمے سنیں گالبدناں بازیں زانتکار
 Internal Conflict ء نام ہم دینت۔ اے سہ یں یکے دومی ء سر ء

dominant بونگ ۽ جھد کن آنت۔ فرائیڈ ۽ گوشگ ۽ پد ۽ چہ ایشاں ہریک بہرے ۽ مئے ذہن ۽ سر ۽ اثرے ہست آنت۔ پہ ہے ہاتر ۽ اے سئے بہرانی گیشوار المی آنت۔ تچک ۽ اے لیکہ لبز انکی چیزانی تہا Psychosis (سائیکو سس) ۽ شوہازگ یاد رکج ۽ نام ۽ لیکہ آنت۔ چوشکہ ایوکی ۽ Psychosis ۽ تہاری تی یا منی ۽ دگہ مردے ۽ درگت ۽ Psychosis ۽ اگاں مامعنا ۽ چاریں گڑا ایشی ۽ مطلب ذہنی بے واری یا اندر ۽ بے وار بونگ آنت۔

Id: ایشی ۽ معنا تچک ۽ ایش آنت کہ ہما ڈرستیں لوٹ، واہشت ۽ پد ۽ دیمیں مواد کہ ما کسانے ۽ آہاں دُچار بنیں۔ مئے کسانے ۽ ہرچ آز مودگے کہ ہست آئے Id گوشگ بیت۔ بزاں مئے دُرستیں Instincts ۽ Impulse مئے Id گوشگ بنت۔ ایڈ ۽ راگوں دری دُنیا ۽ ہچ وڑیں سیادی نیست ۽ اے دری یا ڈنی دُنیا ۽ راہ ۽ رہندانے پابند نہ آنت۔ بزاں مئے بنکی واہشت ۽ لوٹانی میانجی ۽ چست ۽ ایراں Id گوش آنت۔

Ego: وہدے مئے عمر مزن بیت ماوتی زندگی ۽ گیشوار کنگ ۽ جھد کنیں، بزاں ما Decisive جوڑ بنیں۔ مئے ذہن ۽ منطقی بہرے مئے Ego گوش آنت۔ اے مئے ذہن ۽ ہما بہر آنت کہ چاگرد ۽ راہ ۽ رہندانے بندوک آنت۔ اے ہما فیصلہ آنت کہ آوان ما Consciously کنیں بزاں گوں وتی ہوش ۽ سما وتی زندمانی ۽ فیصلہ ۽ کنیں۔ اے مئے Ego آنت کہ آمارا چاگرد ۽ دود ۽ ریدگ ۽ آئی ۽ رواجانی حلاپ ۽ بونگ ۽ نیلیت۔

Superego: اے مئے اخلاقی بہر آنت، بزاں اے مئے Superego آنت کہ آمارا گوشیت کجام کار چاگرد ۽ شتر آنت ۽ کجام کار حراب لیکگ بنت۔ پہ درور، وہدے یک مردے یک انجیں کارے کنت کہ آکار آئی ۽ چاگرد ۽ حراب گوشگ بیت۔ پدا ہما مردم وت ۽ راہما کار ۽ کنگ ۽ حراب سرپد بیت یا ملامت کنت، بزاں

اے آئی Superegoء سبب انت کہ آوت ۽ رابد سرپد بوئنگ ۽ انت۔ تب پریسی
لبز انکی چیزانی تھا اے پیمیں معنہانی پٹ ۽ لوٹ ۽ کنت۔ اے دانگیں لپہ ۽ بہ چار
ات :

من شاگے آل ۽ گوشے لوگ تیا بے قاسم

چو چول ۽ چست انت منی چاریں نیمگ ۽ دیوال

بہ گندے قاسم فرآز ۽ دیوال ۽ چیدگ پہ وتی ذہنی بزاں Psychological بے
واریانی ہاتر ۽ کارمرز گرتگ۔ اے شعر چہ گوست ۽ بہ گرداں ہستیں و ہد ۽ شاعر ۽
ذہنی نہ گنگی یا بے واریانی گپ ۽ کنت۔ قاسم وانوک ۽ راوتی ہے بے واریانی سرپد
کنگ ۽ جہد ۽ انت۔ اے پیم ۽ ہم بوت کنت کہ شاعر ۽ اندری جیرہ نوں انچوش باز
انت کہ آوان ۽ گوں دیوالاں شبین دنت، چیا کہ قاسم کہ ہما جاہ ۽ ہند ۽ جاہ منند انت،
اودا دیوال باز بڑگ ۽ جنجال انت۔ اے پیم ہم بوت کنت کہ کسے ہے سرپد بہ بیت
کہ قاسم لبز دیوال ۽ پہ وتی ڈنی ۽ راجکاری جیرہانی ہاتر ۽ کارمرز کرتگ۔ اصل ۽
ہے چیز ۽ نام انت لبز انکی لیکہ چیا کہ نگد کاری یک چیدگ ۽ لبزے ۽ راباز رنگ ۽
معنا کنت ۽ پریسیت۔ ۽ اے پیم ہم بوت کنت کہ یک گپے ۽ باز تک ۽ پھنات بہ
بنت۔

اے شاعر لپہ کاری ۽ بے واریاں دیوال ۽ رنگ مئے دیم ۽ کاریت ۽ باز
وانوک اے چیز ۽ ہم سرپد نہ بنت کہ دیوال اصل ۽ جی ۽ چہر انت ۽ پہ چے ہاتر ۽
کارمرز کنگ بوتگ۔ بلئے آوہدے ہے لپہ ۽ کہ وانیت گڑاوانوک ہم بے وار بیت ۽
آئی ۽ راہے لپہ بے وار کنت۔ چیا کہ وانوک ہم ہے دیوالانی کر ۽ کش ۽ مزن
بوتگ۔ وانوک پہ ہے ہاتر ۽ شاعر ۽ ابید چہ شعریات ۽ زانت ۽ زانگ ۽ سرپد بیت
چیا کہ آئی گور ۽ لبز انکی تام ہست کہ آئی ۽ راسر فرسس بہ کن Imagination، ۽

امینڈبرک Sensibility گوشت۔ اے وانوک ۽ ہمازانت انت کہ آمنطق ۽ اثر ۽ بندوک نہ انت۔

تب پر یسی لبزانک ۽ دیم ۽ اے وڑیں جُست ۽ سو جاں ایر کنت :

- لبزانک چہ پیم ۽ وتی نبشته کار ۽ ذہن ۽ پدّر کنت؟
- لبزانک ۽ چوشیں لبزیا گالرد ہست انت کہ آنبشته کار ۽ تب ۽ بے واری ۽ ظاہر کن انت؟
- لبزانک کجام وڑیں ذہنی بے واریانی آماج انت؟
- کارست ۽ دست درشانی (Behavior) تب پر یسی ۽ رد ۽ یا حساب ۽ پریسگ بوت کنت؟

کارل ژونگ ۽ تب پر یسی (تحلیل نفسی)

اے گپ ہر و ہد ۽ دل ۽ بہ بیت کہ فرائیڈ ۽ ژونگ ۽ حُب ۽ واہگ انسان ۽ Unconscious ۽ پریسگ ۽ سر پد بونگ انت، بلتے دوینانی پریسگ ۽ فرق ہست انت۔ بزاں کارل ژونگ ۽ تب پر یسی چہ فرائیڈ ۽ تب پر یسی ۽ کمو فرق ۽ تپاوت داریت۔ فرائیڈ گو شیت لبز انکی نبشتانک نبشتہ کار ۽ اندری ۽ اندیکس جیڑہ ۽ چست ۽ ایرانی درانگاز انت، ۽ دومی نیمگ ۽ کارل ژونگ ۽ گو شگ انت لبز انکی نبشتانک نبشتہ کار ۽ Collective Unconscious ۽ درانگاز ۽ درشان انت۔ چہ Collective Unconscious ۽ گالبد ۽ کارل ژونگ ۽ مول ۽ مراد ہمیش انت ہماڈرستیں عکس، یات ۽ راجمانی ۽ راجکاری اڑ ۽ جنجال کہ یک مردم ۽ عوت زانت ۽ نازانتی ۽ آزمودگ کرتگ انت، ہماڈرستیں اندری جیڑہ گو شگ بنت۔ بلتے ہے چیز ظاہری نہ انت، بلکیں انسان ۽ اندری جیڑہ ۽ Mind ۽ مسئلہ انت۔ Mind انسان ۽ Brain ۽ ہما بہر انت کہ آئی ۽ تہا انسان ۽ ہما جیڑہ چیر ۽ اندیم انت کہ آوان انسان ۽ پنچیس Senses و نت ۽ زانت نہ کن انت۔ انچوش کہ ژونگ گو شیت:

‘The form of the world into which [a person] is born is already inborn in him, as a virtual image’ (Jung, 1953, p.188).

اے ہما آزمودگ انت کہ ماراچہ ماس ۽ لاپ ۽ بہ گرداں قبر ۽ گون انت۔ ہر چیز کہ ما زانت ۽ نازانتی ۽ دیستگ، اش کرتگ، ماریتگ، ۽ آزمودگ کرتگ، اے ڈرست ہے Mind ۽ بہر انت ۽ آئی ذہن ۽ اندیم انت۔

ژونگ دگہ یک گالبندے کارمرزکنت کہ آئی Archetypes گوش
 انت۔ ایشی مطلب ہمیش انت ہما بنکی ء اولی عکس، آزمودگ انت کہ آ دُستیں
 انسان ء ربیدگ ء لبزانک، واب، نیکراہی ء ازم ء سبب ء جوڑ بوتگ انت ء نوں
 انسان ء Collective Conscious ء بہر ء تہر انت۔ پہ درور، 'تہاری ء ترس'
 یک Archetype ءے چیا کہ تہاری ء ترس انسان ء راچہ وتی گوست ء گون
 انت۔ فرائیڈ Ego، Id، ء Superego ء حساب ء انسان ء Unconscious
 ء بہر کنت، بلئے ژونگ گوشت کہ ایشی ء بنکی Archetypes ء چار تہریا بہر انت،
 ء آاے وڑ انت:

The Persona: اے مئے ہما ظاہری کردانت کہ مادنیاء را پیش داریں۔ بزاں کہ
 اصل ء ماچے پیہیں، آئی ء اندیم کنیں یا چیر دیں، ءوت ء راڈ نیاء دیم ء دگہ رنگے ء
 ظاہر کنیں۔ پہ درور، یک تامر کارے تامر ء دگہ رنگے ء ودی بیت بلئے اصل
 زندگی ء دگہ رنگے انت۔ آتامر کارے اصل زندگی آئی ء The Persona انت۔
The Anima/Animus: اے ہما مارشت Tendencies انت بزاں
 مردین ء انچیں Tendencies کہ آ زالبول ء بنت ء زالبول ء انچیں
 Tendencies کہ آمردین ء بنت۔ اے چیزچہ آہانی ہزار سالانی یکجاہ نندگ ء
 پاد آئیگ ء سبب جوڑ بوتگ انت۔ زالبول ء مرد ء مارشتاں Animus
 Archetype گوش انت، ء مرد ء زالبول ء مارشتاں Anima Archetype گوش
 انت۔

The Shadow: اے انسان ء آئی ء دلوتی یا جاورانی رنگ انت۔ ژونگ گوشت
 کہ اے مئے ساچشت کاری یا چیزانی تباہ کنگ ء بڑہ ء سرچمگ انت۔ پہ درور، شپ ء
 واب ء جن 'ء واب گندگ۔ The Shadow ء مثال بوت کنت۔

The Self: وہدے انسان ء Consciousness ء Unconsciousness
 یکجاہ بنت، ہمیشی ء The Self گوش انت۔ اگاں ماہہ گوشیں کہ وہدے انسان ء
 زانت ء نازانتی یک بنت ء ہمائی ء The Self گوشت کنیں، گڑ امار دنہ بنیں۔

Bennett, A., Royle, N., Rylance, R., Snaith, A., & Stott, R. (2007). An introduction to literature, criticism and theory. Pearson Longman.

<https://owl.purdue.edu/>

www.youtube.com

www.MasterClass.com

www.simplypsychology.org

www.youtube.com

<https://literaturetimes.com/aristotle-theory-of-imitation/>

Cuddon, J A. A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory. Chichester, Wiley-Blackwell, 2013.

West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, A John Wiley & Sons, Ltd., Publication.

Hazard Adams, and Leroy Searle. Critical Theory since Plato. Peking University Press, Beijing, Peking University Press, 2006.

Stephen Eric Bronner. CRITICAL THEORY: A Very Short Introduction. 2017.

Yule, George. *The Study of Language*. 6th ed., Cambridge, Cambridge University Press, 2017.

Culler, J. D. (1997). *Literary theory: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.

www.interestingliterature.com.

<https://www.bachelorandmaster.com/>

Eagleton, Terry. *Literary Theory: An Introduction*. Malden, Mass.; Oxford, Blackwell Publishing, 2015.

Barry, Peter. *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory*. 3rd ed., Manchester, Manchester University Press, 2009.

Rivkin, Julie, and Michael Ryan. *Literary Theory: An Anthology*. 3rd ed., Chichester, West Sussex, UK, Wiley Blackwell, 2017.

جمیل، قمر۔ (2000) جدید ادب کی سرحدیں، مکتبہ دریافت، کراچی

Rahman, Tariq. *Linguistics for Beginners: Basic Concepts*. Oxford, Oxford University Press, 2010.

Hall, Megan. "Literary Criticism for ENG 124."

YouTube,

11

July

2016,

www.youtube.com/watch?v=Xr17iHXFn-8.

Accessed 21 Aug. 2022.

Kockaert, Hendrik J, and Frieda Steurs. Handbook of Terminology. Vol. 1. Amsterdam, John Benjamin's publishing Co, 2015.

“Methodology: An Introduction to Literary Theory.”

[Www.youtube.com,youtu.be/hXLM3zZYhc0](http://www.youtube.com,youtu.be/hXLM3zZYhc0).

Northrop Frye. ANATOMY of CRITICISM: Four Essays. S.L., Princeton University Press, 2020.

“Literary Theory & Criticism: Crash Course for UGC NET English (Part 1).” [Www.youtube.com, youtu.be/Jy_jbdXfPiA](http://www.youtube.com,youtu.be/Jy_jbdXfPiA).

Leitch, Vincent B, et al. The Norton Anthology of Theory and Criticism. 3rd ed., New York, W.W. Norton & Company, 2001.

بلوچی راجمانز اتنگ گالبنڈز انتی واحد بزدار

“What Is the Difference between Literary Theory and Literary Criticism?| English Studies| Lit Studies.”

[Www.youtube.com, youtu.be/loASLKM-r-8](http://www.youtube.com, youtu.be/loASLKM-r-8).

Accessed 21 Aug. 2022.

Badenhausen, Richard. T.S. Eliot and the Art of Collaboration. Cambridge, U.K. ; New York, Cambridge University Press, 2009.

Naugoman, Dr. Nokaaz, Syed Reference Jah, 3rd Edition, 2011

Deutscher, Guy. The Unfolding of Language: An Evolutionary Tour of Mankind's Greatest Invention. New York, N.Y., Henry Holt And Co, 2006.

بلوچی پی ڈی ایپ وانگی ۱۰ ابد لستار بگٹی 1

Castle, Gregory. The Blackwell Guide to Literary Theory. Malden, Ma; Oxford, Blackwell Publishers, 2007.

داد، اے، آر۔ لہز انکی گالبند بلوچستان اکیڈمی تربت 2012

Jahani, Carina. A Grammar of Modern Standard Balochi. Uppsala, Uppsala University, 2019.